

Univerzita Karlova v Praze

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra sociální a kulturní ekologie

Bc. TEREZA KAUCKÁ

**KUBÁNŠTÍ IMIGRANTI A JEJICH
SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ADAPTACE NA
ČESKÉ PROSTŘEDÍ**

Social and cultural adaptation of the cuban immigrants on the czech milieu

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Marek Halbich, Ph.D.

Praha 2010

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila pouze uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a v elektronické databázi vysokoškolských kvalifikačních prací a v souladu s autorským právem používána ke studijním účelům.

V Praze dne 31.10.2010

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala svému vedoucímu práce Mgr. Marku Halbichovi, Ph.D. a vedoucímu Katedry sociální a kulturní ekologie PhDr. Ivanu Ryndovi za jejich cenné rady a připomínky. Dále bych pak chtěla poděkovat všem svým respondentům za jejich přátelský a vstřícný přístup a za otevřenost při zodpovídání otázek. V neposlední řadě chci poděkovat své rodině a přátelům za jejich podporu a trpělivost. Děkuji.

OBSAH:

Abstrakt.....	6
Klíčová slova.....	6
1. ÚVOD.....	7
1.1 Struktura práce.....	8
1.2 Výzkumné otázky a hypotézy.....	8
2. TEORETICKÁ ČÁST.....	10
2.1 Adaptace - vymezení základních pojmů.....	10
2.2 Stručné dějiny Kuby a souvislosti české a kubánské historie.....	14
2.3 Migrace obecně a imigrace do České republiky	19
2.4 Situace na Kubě a emigrace z Kuby.....	25
3. EMPIRICKÁ ČÁST.....	31
3.1 METODIKA A POUŽITÉ POSTUPY.....	31
3.1.1 Terénní výzkum.....	33
3.1.2 Výběr a popis respondentů.....	35
3.1.3 Metoda analýzy a interpretace získaných dat.....	38
3.2 VLASTNÍ ANALÝZA A INTERPRETACE.....	38
3.2.1 Odchod z Kuby a příchod do České republiky.....	39
3.2.2 Kulturní a jiné rozdíly a proces adaptace	51
3.2.3 Vzájemné kontakty mezi Kubánci a kontakt s Čechy.....	62
3.2.4 Domov dnes a pohled do budoucnosti.....	70
3.2.5 Náboženství.....	75
3.3 DISKUZE HYPOTÉZ A VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	76
4. ZÁVĚR.....	80
SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY.....	86

INTERNETOVÉ A JINÉ ZDROJE.....	90
SEZNAM PŘÍLOH.....	91
SEZNAM TABULEK.....	91
PŘÍLOHY.....	92
Příloha č.1. Otázky, které jsem pokládala respondentům.....	92
Příloha č.2. Ukázka rozhovoru ve španělštině.....	93
Příloha č.3. Ukázka rozhovoru v češtině.....	98
Příloha č.4. Obrázek – mapa Kuby s městy, z nichž respondenti pocházejí.....	105
Příloha č.5. Projekt diplomové práce	106

Abstrakt:

Tato práce se zabývá otázkou imigrace kubánských občanů do České republiky, jejich životem v ČR a především jejich sociální a kulturní adaptací na české prostředí. Cílem práce je zjistit, z jakých důvodů kubánští migranti opouštějí svou zemi původu a proč přicházejí právě do České republiky. Dále se pak zabývám tím, jakým způsobem se jednotliví respondenti začleňují do českého prostředí, co jim při adaptaci pomáhá a co je pro ně naopak obtížné. Předmětem zkoumání jsou tedy kubánští migranti v Praze, kteří do České republiky (Československa) přicházeli už před rokem 1989 a přicházejí dodnes.

This work deals with the immigration of Cubans to the Czech Republic, their life in the Czech Republic and especially their social and cultural adaptation to the Czech milieu. The aim is to find out the reasons why Cuban migrants leave their country of origin and why they come to the Czech Republic. It goes on to describe the way how the individual respondents integrate to the Czech milieu, what helps them to adapt and what is difficult for them. The subject of the research are the Cuban migrants in Prague who came to the Czech Republic (Czechoslovakia) before the 1989 and keep coming up to the present day.

Klíčová slova:

Kubánci, adaptace, integrace, migrace, emigrace, imigrace, Česká republika, Spojené státy.

Cubans, adaptation, integration, migration, emigration, immigration, Czech Republic, United States.

1. ÚVOD

Tato práce se zabývá otázkou imigrace kubánských občanů do České republiky, jejich životem v ČR a především jejich sociální a kulturní adaptací na české prostředí, pokud se rozhodnou zde zůstat.

Problém migrace je významným problémem dnešního světa. Kultury jednotlivých národů se v procesu migrace a začleňování se do nové společnosti stále častěji propojují a ze strany migrantů je většinou alespoň částečná adaptace na prostředí a způsob života majoritní společnosti nutná.

Cílem mé práce je pomocí polostandardizovaných rozhovorů a dlouhodobého zúčastněného pozorování zjistit, z jakých důvodů kubánští migranti opouštějí svou zemi původu a proč přicházejí právě do České republiky. Dále se pak zabývám tím, jakým způsobem se jednotliví respondenti začleňují do českého prostředí, co jim při adaptaci pomáhá a co je pro ně naopak obtížné, jak se s novou životní situací a odlišnou kulturou vyrovnávají.

Předmětem zkoumání jsou tedy kubánští migranti v Praze, kteří do České republiky (Československa) přicházeli už před rokem 1989 a přicházejí dodnes. Zaměřila jsem se na proces sociální a kulturní adaptace tak, jak ho vnímají jednotlivci. Je to tedy pohled subjektivní, kterým na svou situaci nahlíží sami migranti. Získané poznatky lze však do určité míry zobecnit, samozřejmě při zachování jedinečnosti výpovědi a osobnosti každého jednotlivého respondenta.

Téma této práce jsem si vybrala jednak proto, že problém migrace je jedním z hlavních globálních problémů dnešního světa a je významný z hlediska trvale udržitelného rozvoje, dále pak zejména proto, že mi je komunita Kubánců v Praze velmi blízká, jsem její součástí už mnoho let a můj pohled je tedy jak zevnitř komunity jako její součásti, tak také z vnějšku jako její pozorovatelky. Tím, že učím kubánský tanec a naučila jsem se mluvit španělsky, pohybuji se v kubánské či latinskoamerické komunitě každý týden a mnozí mí přátelé jsou Kubánci. Také v mé rodině existuje propojení s Kubou. Mám tedy už určité předporozumění a vnímám, jak se tady mnozí z mých přátel a známých cítí, jak se přizpůsobují a jaké zde mají problémy.

Dále pro mě bylo důležité, že téma adaptace Kubánců na české prostředí není a nebylo (podle mně dostupných informací) u nás ještě nijak komplexněji zkoumáno. Můj

výzkum a tato práce jako celek může tedy přinést nové, zajímavé informace a poznatky, které mohou být poté dále využity a rozvíjeny.

1.1 STRUKTURA PRÁCE

Práce má čtyři hlavní části – úvod, teoretickou část, empirickou část a závěr. V úvodu popisuji, z jakých důvodů jsem se rozhodla pro téma této práce, jaký mám k tématu vztah, čím se práce zabývá, jaké jsou její cíle a předmět. Jmenuji výzkumné otázky a hypotézy.

V teoretické části pak vymezuji základní pojmy, které jsou pro mou práci relevantní a důležité, věnuji se otázce migrace a adaptace, shrnuji dějiny Kuby a situaci na Kubě a také problém emigrace Kubánců obecně i konkrétně v případě České republiky.

Empirická část popisuje vzorek respondentů, jakým způsobem jsem je vybírala, jakým způsobem jsem data sbírala, jaké metody jsem při sběru dat a při jejich interpretaci a analýze použila, jak probíhal vlastní výzkum, analýza a interpretace. Dále se věnuji jednotlivým tématům, která jsem použila při rozhovorech s respondenty, například odchodu ze země původu a příchodu do České republiky, kulturním rozdílům, tématu domova, budoucnosti, kontaktu s Čechy či problémům začlenění se do české společnosti.

Na konci práce se snažím najít odpovědi na výzkumné otázky, které jsem si na začátku položila, a zohlednit své hypotézy. Poté následuje závěr.

1.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY

Tématu imigrace Kubánců do České republiky a jejich adaptaci se věnuji v rozhovorech poněkud šířeji, protože je to téma velmi zajímavé, avšak vycházím při tom ze tří výzkumných otázek, které jsem si před vlastním výzkumem položila:

1.) Proč kubánští migranti odcházejí z Kuby a přicházejí do České republiky?

- 2.) Jakým způsobem se jednotliví respondenti začleňují do života české společnosti?
- 3.) Co jim při adaptaci pomáhá a co je pro ně naopak obtížné?

Na tyto hlavní otázky se váží mnohé další, jež jsou zohledněny jak ve vlastním rozhovoru s respondenty, tak také v analytické části práce.

Ráda bych na tomto místě uvedla, že v projektu diplomové práce jsem původně pracovala ještě s otázkou míry aktivity a úspěšnosti respondentů při začleňování se do majoritní společnosti. Tuto otázku jsem však po domluvě s vedoucím práce vyřadila, protože v podstatě neexistuje způsob, jak míru aktivity a úspěšnosti začlenění se měřit. Rozhodla jsem se proto zařadit otázku týkající se důvodů odchodu z Kuby a příchodu do České republiky, která je velmi zajímavá a připadá mi důležitá především v souvislosti s počátkem adaptačního procesu.

Mimo výzkumné otázky jsem si stanovila určitou hypotézu. Na základě mého předporozumění, kontaktu s kubánskou komunitou a mé orientace v jejím prostředí předpokládám existenci určitých (mnou takto vnímaných) způsobů, jak se jednotliví respondenti chovají v České republice po vlastním příchodu a jak se českému prostředí přizpůsobují či jak a jestli se do něj začleňují. V analýze jednotlivých rozhovorů se pak budu snažit jednotlivým respondentům přiřadit jejich způsob jednání a přizpůsobování se. Během výzkumu se samozřejmě mohou objevit ještě jiné způsoby jednání, se kterými nyní nepočítám nebo které mi na základě mého předporozumění nejsou známy.

Způsoby, jak se jednotliví respondenti chovají v České republice po vlastním příchodu (i později) a jak se českému prostředí přizpůsobují a jak se do něj začleňují:

- 1.) Cesta do České republiky jako do „přestupní stanice“ se záměrem získat povolení k pobytu/azyl a odcestovat do další země, v níž bude pro respondenta jednodušší dorozumět se vlastním nebo světovým jazykem (Španělsko, Itálie, USA ad.), případně odcestování z jiných důvodů (rodinné důvody apod.). Jazyková bariéra. Česká republika jako brána do Evropské unie.

- 2.) Česká republika jako cílová země (původně plánovaná či neplánovaná), kde se respondent rozhodl zůstat, ale nemá velký zájem začlenit se

do majoritní společnosti, tj. neučí se česky (jen to nejnnutnější) a nachází si práci v oboru, kde češtinu nepotřebuje (latinskoamerické restaurace, salsa diskotéky nebo bary apod.). Případně proběhne svatba (nejen) kvůli získání pobytu/dokumentů. Postupné začlenění se do společnosti a během let i postupné osvojování si jazyka.

3.) Česká republika jako cílová země, v níž chce respondent natrvalo zůstat z různých (většinou partnerských, rodinných, citových, ekonomických) důvodů a má zájem začlenit se do života české společnosti. Jazyk se aktivně učí a je zde (relativně) spokojený.

4.) Česká republika jako cílová země, v níž respondent žije již více než 10 let a neuvažuje o návratu nebo přesunu do jiné země. Mluví dobře česky. Tj. dalo by se zde hovořit o asimilaci.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1 ADAPTACE – VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Jak jsem již předslala v samotném úvodu práce, budu se zabývat sociální a kulturní adaptací kubánských imigrantů na české prostředí.

V této části se věnuji stručnému vymezení základních pojmů, které se k tématu adaptace vztahují. V souvislosti s problematikou migrace a imigrace je v literatuře k pojmu adaptace přistupováno z různých úhlů pohledu.

Nesvadbová definuje sociální adaptaci takto: „*Je to soubor reakcí, kterými jedinec upravuje svoje chování tak, aby harmonicky zvládal podmínky daného prostředí – proces vlastního přizpůsobování se na podmínky a požadavky společnosti, v níž jedinec žije.*“ (Nesvadbová, 1996: 11) Adaptaci po přesídlení do hostitelské země Nesvadbová dále vidí jako dlouhodobý proces, který je závislý na mnoha okolnostech (viz. dále). (Nesvadbová, 1996)

V nové zemi a v novém prostředí působí na nově příchozího migranta mnoho sociokulturních faktorů, jiné hodnoty i zvyky. Proto, aby byla sociální adaptace jedince snadnější a rychlejší, je velmi důležitá jazyková vybavenost. Pomocí jazyka cílové země se tak imigrant postupně začleňuje do určité sociální struktury a, jak zdůrazňuje Nesvadbová,

pokud jazyk neovládá ani se o to nesnaží, bude jeho schopnost adaptace na nové prostředí nižší. (Nesvadbová, 1996) Mnoho imigrantů zpočátku využívá také svých znalostí jiných světových jazyků, zejména angličtiny, a to jak při každodenní komunikaci, tak také v zaměstnání.

Adaptace je podle Drbohlava kromě jazykových schopností ovlivněna také přístupem přijímající společnosti k migrantům, imigrační politikou země, dále pak samotnými migranty, jejich motivací začlenit se do nového prostředí nebo například vzdáleností zdrojové země od země cílové. (Drbohlav, 2001)

Mečiar v této souvislosti rozděluje faktory působící na adaptaci na objektivní a subjektivní. Objektivním faktorem je například situace na trhu práce, druh imigrační politiky nebo postoje majoritní společnosti k imigrantům. Mezi subjektivní faktory Mečiar řadí individuální kvality imigranta, jeho vzdělání, zdravotní stav, jazykovou vybavenost, sílu vůle a schopnost přizpůsobit se nové kultuře, praktické dovednosti či komunikativnost. (Mečiar, 2004)

Průcha uvádí, že jako opora pro adaptaci na nové prostředí může sloužit identifikace s vlastní skupinou. Imigranti tak mají pocit, že jsou zde lidé, na které se mohou obrátit, pokud budou potřebovat radu nebo pomoc. (Průcha, 2007) A také se s nimi dorozumí ve svém rodném jazyce.

Existuje mnoho teorií, podle nichž se adaptace více či méně blíží integraci či je s ní volně zaměňována anebo je vnímána jako její předstupeň či předstupeň asimilace.

Například Berry rozlišuje ve svém sociálně psychologickém konceptu 4 strategie adaptace imigrantů na hostitelskou společnost, v nichž jde především o to, zda imigranti spíše přijímají kulturu hostitelské země nebo zda si spíše ponechávají tu svou.

První strategií či způsobem adaptace je integrace, při níž je pro imigranty důležité přijetí kultury hostitelské země, ale současně jsou rozhodnutí udržet si také svou vlastní kulturu.

Druhým způsobem adaptace je asimilace. Imigrant usiluje o co největší splynutí s příslušníky hostitelské země, což předpokládá časté kontakty s nimi, dále pak osvojení si jazyka, zvyklostí, hodnot a norem hostitelské společnosti.

Separace pak vlastně není adaptační strategií. Imigrant omezuje kontakt s příslušníky hostitelské společnosti na minimum, nepovažuje ho za důležitý a setkává se především s lidmi ze své země původu.

Marginalizace je strategií těch imigrantů, kteří nemají potřebu kontaktu ani identifikace se svou vlastní kulturou ani s kulturou hostitelské společnosti. (Berry, 2001)

S kulturou je spojen také termín akulturace. Podle Nesvadbové je jím myšlena adaptace na nové kulturní prostředí, do něhož jedinec (imigrant) přichází z odlišné kultury, v níž byl vychován. Čím více se kulturní prostředí cílové země liší od kulturního prostředí země původu, tím je akulturace obtížnější. (Nesvadbová, 1996)

Podobně jako Berry, avšak ještě poněkud širěji, definuje integraci také Eriksen. Popisuje ji dvěma způsoby. Za prvé jako přizpůsobení minority majoritě, přičemž se menšina nevzdává své kultury ani etnické příslušnosti. Za druhé ji definuje jako synonymum pro asimilaci, tj. členové menšiny pomalu ztrácejí identifikaci s vlastní skupinou a stávají se členy většinové společnosti. Jde tedy o dvě různé definice nebo jak sám Eriksen píše „o jisté stupně integrace“. Dále pak dodává: *„Neměli bychom se ptát, zda přistěhovalci mají být integrováni, ale zda se integrovat chtějí a v tom případě jak.“* (Eriksen, 2007: 57)

Integrace je podle Soudka a Soudkové dvoustranný proces, při němž je třeba, aby se do určité míry přizpůsobili jak imigranti, tak ale také přijímající společnost, která by jim měla vyjít vstříc a vytvořit takové podmínky, aby pro ně byl život v novém prostředí i nové zemi snadnější. Integrace je dlouhodobý proces, při němž se imigranti postupně učí český jazyk, stávají se ekonomicky nezávislými a začínají se orientovat v novém prostředí po všech stránkách. (Soudek a Soudková, 2008)

Integrace se dále týká sféry vytváření neformálních vztahů, ale také rodinného soužití. Závisí na vzdělanostních předpokladech, na kulturních zvyklostech a potřebách, na náboženském zaměření ad., jak píše Sokolová a dodává: *„Za stav, kterého je vhodné v postavení migrantů dosáhnout, je považována tzv. strukturální integrace, jejímž výsledkem má být všeobecná rovnoprávnost imigrantů s majoritní populací.“* (Sokolová, 2005: 18)

Podle Nesvadbové je pak integrace spíše završením procesu adaptace, kdy se imigrant již začlenil do nového prostředí, cítí se v něm dobře a zároveň ho okolí přijalo. (Nesvadbová, 1996)

Eriksen dále popisuje 3 vztahy, které mohou existovat mezi většinou a menšinou. Prvním z nich je integrace (viz. výše), druhým je asimilace, která může vést až k vymizení

menšiny, pokud by k ní docházelo ve velkém měřítku. Menšina by tak mohla splynout s většinou. Například v USA se přistěhovalecké skupiny téměř vždy postupně asimilovaly. Jejich členové po dvou generacích většinou přestali mluvit rodným jazykem a na svou zemi původu měli jen málo vzpomínek. Třetím vztahem mezi menšinou a většinou je podle Eriksena segregace, při níž dochází k fyzickému oddělení menšiny od majoritní společnosti. Menšina je zde však často brána jako méněcenná. Ve skutečnosti jsou vztahy mezi většinami a menšinami kombinací prvků segregace, asimilace a integrace. (Eriksen, 2008)

Drbohlav v této souvislosti zmiňuje, že pojmy asimilace, integrace či adaptace mohou být používány v různých významech podle toho, zda jsou používány v Evropě či v USA. Pojem asimilace je tak v Evropě používán ve významu splynutí minority s majoritou a zároveň jako konečný stav fáze adaptace. V USA naopak vyjadřuje různé formy adaptace. Pojem integrace je pak používán zejména v Evropě, v USA téměř vůbec. (Drbohlav, 2001)

Ve Velkém sociologickém slovníku je asimilace popsána jako: „*Proces, jímž se nějaká společenská skupina, obvykle minoritní, migrující apod., prostřednictvím kontaktu stává součástí jiné, dominantní skupiny. Asimilace znamená na jedné straně plnou akceptaci minoritní skupiny skupinou majoritní, na druhé straně plnou akceptaci kultury majoritní skupiny skupinou minoritní.*“ (Maříková; Petrusek; Vodáková, 1996:108)

Na tomto místě bych ráda stručně vymezila pojem menšiny, jenž už jsem použila výše, a zejména pojem etnické a národnostní menšiny. Menšina je podle Slovníku antropologie občanské společnosti definována jako: „*Skupina lidí, které spojuje společná pozitivní identita (program, kultura, jazyk, náboženství apod.) odlišná vůči většině. Menšina je obvykle utvořena na základě rasy, náboženského a politického přesvědčení.*“ (Dohnalová; Malina, 2006: 194)

Národnostní či etnická menšina je pak podle zákona č.273/2001Sb., o právech příslušníků národnostních menšin definována jako: „*Společenství občanů ČR žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo. Příslušníkem národnostní*

menšiny je občan ČR, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.“ (Zákon č.273/2001Sb.)

Na území ČR žijí tyto národnostní menšiny: bulharská, chorvatská, maďarská, německá, polská, rakouská, romská, rusínská, ruská, řecká, slovenská a ukrajinská. Kubánci tedy nejsou národnostní ani etnickou menšinou. Jsou etnickou skupinou jako například i Vietnamci nebo Rumuni, protože nejsou občany ČR. (Tomášková, 2001)

Podotýkám však, že v ČR žijí i Kubánci, kteří již české občanství mají. Není jich ale mnoho.

V empirické části jsem se inspirovala výše uvedenými přístupy a teoriemi. Pojem adaptace budu pro účely své práce používat především ve významu přizpůsobení se novému prostředí a nové společnosti, kdy jedinec své chování upravuje podle podmínek dané společnosti, zatímco slovo integrace používám spíše ve významu začlenění se do nového prostředí a společnosti, v níž se nově příchozí již cítí poměrně dobře a společnost ho také přijala (viz. např. Nesvadbová). U kubánských imigrantů budu sledovat většinou ještě neukončený proces sociální a kulturní adaptace a to z hlediska jednotlivce a jeho vnímání reality. Budu se zabývat tím, proč imigrant do České republiky přijel, jak se v české společnosti cítí, jak vnímá Čechy a rozdíly mezi Českou republikou a Kubou, jak si zde zvyká a co mu při tom pomáhá nebo co mu naopak dělá potíže, zda se zde cítí „jako doma“ nebo zda by se v budoucnu rád vrátil do své země původu...

2.2 STRUČNÉ DĚJINY KUBY A SOUVISLOSTI ČESKÉ A KUBÁNSKÉ HISTORIE

V této kapitole bych ráda stručně nastínila dějiny Kuby a popsala některé důležité dějinné události, které souvisejí se současnou situací na Kubě. K některým z nich se respondenti také ve svých výpovědích vyjadřovali.

Na Kubě je z historického i současného hlediska velmi důležité mísení národů a ras (Španělé, Afričané, Američané, Číňané, původní obyvatelé ad.). To vše se snažím popsat níže, aby si čtenář mohl udělat vlastní obrázek o složitém původu jednotlivých Kubánců i o nelehké dějinné situaci, kterou si Kuba ještě před dobou komunismu musela projít a kterou, ovšem za jiných podmínek, prochází dodnes.

Ostrov Kuba leží v Karibském moři. Rozkládá se na 105 000 kilometrech čtverečních. Má přes 1600 ostrovů a je zde vlhké tropické podnebí. (La Spada, 2004)

Kuba byla objevena roku 1492 Kryštofem Kolumbem, který měl pověření španělského krále. V té době žilo na tomto ostrově 100 000 domorodých obyvatel. V roce 1550 už jich bylo pouze 5000. Stalo se tak dobytím ostrova Španěly pod vedením kapitána Diega Velázqueze roku 1511. Domorodí obyvatelé umírali především v důsledku krutého zacházení, neštovic a zejména proto, že byli využíváni pro těžkou práci v dolech. (Kubrycht, 1975 a Ortiz, 2001)

Jak dále píše Ortiz, byli na Kubu pravděpodobně již od roku 1512 dováženi první otroci z Afriky. Nejprve byly přiváženy celé kmeny, a proto mohly být zachovány určité tradice a zvyky, které by jinak vymizely. (Ortiz, 1987) Tyto tradice se dnes projevují například v afrokubánském náboženství, které vyznává většina respondentů a mohli bychom říci, že i většina Kubánců na Kubě. Dalším významným náboženstvím na Kubě je pak římský katolicismus (dále viz. empirická část – Náboženství). Ve 40.-70.letech přijelo na Kubu na 125 000 čínských dělníků, kteří zde pracovali za podobných podmínek jako otroci a v důsledku toho mnozí z nich také umírali. (Martínez-Fernández, 2002)

Dobytím Kuby se poprvé rozšířily španělské državy v Americe. Dobyvatelé se zde věnovali především těžbě zlata a zemědělství (chov dobytka, pěstování cukrové třtiny a tabáku). (Kubrycht, 1975) Tato odvětví najdeme na Kubě v menší míře dodnes.

Hlavním městem Kuby byla a stále je Havana. V 18.století zde žilo téměř 40 000 obyvatel a toto město bylo třetí největší v Americe. V té době byla Velká Británie největší světovou velmocí. Roku 1762 oblehla Havanu a na čas nad ní získala kontrolu. V roce 1783 byl versailleskou smlouvou mezi Francií, Španělskem a Británií opět uzavřen mír. Havana byla vrácena Španělům a Britové získali od Španělů Floridu. (La Spada, 2004)

Jak dále popisuje La Spada, začínalo na Kubě od roku 1820 docházet k prvním povstáním za nezávislost na Španělsku. Zpočátku byla neúspěšná a někteří dokonce chtěli, aby byla Kuba připojena ke Spojeným státům, které podporovaly otroctví (na rozdíl od zastánců nezávislosti). Roku 1869 začal válku za nezávislost Carlos Manuel de Céspedes tím, že propustil na svobodu všech svých 30 otroků. Poté se zformovala armáda bojovníků za svobodu proti Španělům. Tato válka trvala deset let a skončila přijetím podmínek Španělů a tedy jejich vítězstvím. Zúčastnil se jí také patnáctiletý Španěl José Martí, který byl však zajat a deportován do Španělska. Odešel pak do exilu v Mexiku, odkud

organizoval národně osvobozené hnutí. (Gott, 2005 a La Spada, 2004) Byl a stále je velmi výraznou osobností kubánské historie, kultury i literatury a především vzorem svobody a nezávislosti pro mnoho Kubánců.

Jak dále píše La Spada, José Martí byl zabit roku 1895 při druhé válce za nezávislost. V této válce došlo roku 1898 k explozi na americké lodi *Maine* u Havany a v důsledku toho vyhlásily Spojené státy Španělsku válku a vyhrály ji. Kuba tak ale nezískala svobodu. Dalo by se říci, že se jen stala kolonií jiného státu. Bez souhlasu Spojených států nemohla sjednávat politické, hospodářské ani mezinárodní dohody. Spojené státy měly právo zasáhnout na Kubě na obranu její nezávislosti a svobody a zřídily si na kubánském území vojenské základny, z nichž jedna – Guantánamo – existuje dodnes. Americká správa na Kubě soustředila moc do rukou zkorumpovaných proamerických vládců. (La Spada, 2004 a Opatrný, 2002) Někteří respondenti reflektovali podobnost české a kubánské historie právě z hlediska toho, že obě země byly velmi často v područí jiných, silnějších států a museli v průběhu historie mnohokrát bojovat za svou svobodu a nezávislost.

„V letech 1902 až 1905 ovládli američtí průmyslníci 80 % dolů, 25 % plantáží cukrové třtiny a 90 % tabákového průmyslu. Černoši byli nemilosrdně deskriminováni. V roce 1912 povraždila armáda 3000 protestujících Afrokubánců.“ (La Spada, 2004: 32).

Po druhé světové válce se k moci dostal Fulgencio Batista, který již zemi vládl krátce před válkou. Roku 1952 se stal prezidentem a jeho nová vláda zrušila většinu občanských svobod i politických stran, mimo jiné také ústavu z roku 1940, která zaručovala rovnost všem občanům. (Gott, 2005)

Po několika měsících se v Havaně utvořila malá revoluční skupina studentských radikálů a mladých komunistů, mezi nimiž byl také sedmadvacetiletý právník Fidel Castro Ruz a kteří byli proti zločinům Fulgencia Batisty. Dne 26.července 1953 pak zaútočilo téměř 200 povstalců na kasárna Moncada v Santiagu de Cuba. Útok byl neúspěšný. Většina účastníků byla zabita nebo uvězněna. Ti, kteří přežili, byli postaveni před zvláštní soud. (Polišenský, 1964)

La Spada k tomu dodává: „Castrova pět hodin trvající obhajovací řeč před soudním tribunálem se stala ideologickým manifestem revolučního hnutí. Dotkl se v ní všech problémů, jež sužovaly kubánský lid – hladu, negramotnosti, nezaměstnanosti, prostituce, kriminality, vykořisťování a nepřiměřené zahraniční kontroly nad bohatstvím a výrobními prostředky Kuby.“ (La Spada, 2004: 36)

Polišenský dále doplňuje, že Fidel Castro se ve své řeči („*Dějiny mne osvobodí*“) i v hlavních myšlenkách Hnutí 26.července inspiroval Josém Martíem (viz. výše), který věřil v budoucnost svobodné latinské Ameriky bez nadvlády Spojených států. Byl pro vládu lidu, rozdělení půdy mezi rolníky, hájil právo na svobodu a rovná práva pro všechny. To, že se Fidel Castro i Hnutí 26.července přihlásilo k myšlenkám José Martího, získávalo na jejich stranu přízeň studentů. (Polišenský, 1964)

Castro byl za útok na kasárna Moncada odsouzen k patnácti letům vězení, ale byl propuštěn na amnestii již v roce 1955. (Calvert, 1990) Poté odešel do Mexika, kde se seznámil také s argentinským lékařem Ernestem „Che“ Guevarou. O rok později přistála u pobřeží Kuby loď Granma s 82 muži pod vedením Fidela Castra. Byla to neúspěšná vzpoura, která však byla prvním krokem, po němž následoval útok na kasárna La Plata a získání zbraní, dále pak obsazení námořní základny v Cienfuegos a boj s Batistovou armádou. Mladých lidí, kteří se chtěli připojit k partyzánským skupinám, bylo stále více. Rolníci byli získáváni návrhem zákona o pozemkové reformě. Byla to partyzánská válka, na jejímž konci došlo k obsazení strategických měst Santa Clara a Santiago de Cuba. (Polišenský, 1964)

„16.února 1959 byl Fidel Castro jmenován ministerským předsedou. V roce 1959 byl přijat zákon o pozemkové reformě, který omezil vlastnictví půdy nejvýše na 400 hektarů na osobu. Veškerá půda patřící velké americké společnosti *United Fruit Company* byla zkonfiskována a převedena do státního vlastnictví. Tisíce statkářů, podnikatelů a dalších přívrženců demokracie uprchly do USA. Většina z nich se usídlila v Miami a v okolí, kde dosud marně čeká na pád Castrova režimu a navrácení svého majetku.“ (La Spada, 2004: 38-43)

Kubrycht zde upozorňuje na důležitou změnu: Místo Spojených států začal od Kuby kupovat cukr a poskytovat jí své odborníky Sovětský svaz. Také Československo poskytlo v té době Kubě pomoc a uznalo novou kubánskou vládu. (Kubrycht, 1975)

„Od roku 1960 se otevřely kubánské mládeži školy v Moskvě, Praze, Varšavě aj.“ (Polišenský, 1964: 20) To bylo pozitivní. Začalo docházet k výměně studentů i pracovníků mezi Kubou a Československem. La Spada však upozorňuje také na negativní změnu: „Spojené státy přerušily diplomatické styky s Havanou, zakázaly svým občanům cestovat na Kubu a zahájily hospodářské embargo ostrova.“ (La Spada, 2004: 43)

Na začátku 70.let se ještě více posílily vztahy mezi Kubou a SSSR a na Kubě bylo zakázáno soukromé podnikání. Podařilo se omezit rasovou diskriminaci, snížit

nezaměstnanost i nájemné a Kuba se v té době stala nezávislou na Spojených státech. (Polišenský, 1964)

Situace se výrazněji změnila roku 1989, jak upozorňuje La Spada: „Po pádu SSSR v roce 1989 se kubánská ekonomika zhroutila. Byla učiněna nová opatření, která měla otevřít zemi turistům a v zemědělském sektoru umožnit soukromé podnikání. Na ostrově začaly obíhat tři měny: kubánské pesos, směnitelné pesos a americké dolary. V současné době k nim přibýlo ještě euro. Spojené státy zpřísnily blokádu Kuby.“ (La Spada, 2004: 45)

Dnes žije na Kubě asi 11 milionů obyvatel. Kolem 1,5 milionu Kubánců žije v USA (La Spada, 2004), především na Floridě, a mnoho dalších žije v různých částech Evropy (Španělsko, Itálie, Německo, Česká republika,...).

Pokud se týká vztahů mezi Československem a Kubou, vyvážely už v 19.století podle Opatrného pražské strojírenské podniky na Kubu zařízení pro cukrovary. Během války mezi Španělskem a Spojenými státy pak byli mezi dobrovolníky v americké armádě také čeští vystěhovalci ze Spojených států. „Za druhé světové války žila v Havaně skupina československých emigrantů a kubánské úřady uznávaly Benešovu exilovou vládu.“ (Opatrný, 2002: 87) Od šedesátých let dvacátého století bylo uzavřeno mnoho obchodně-politických dohod a smluv – například Hospodářská smlouva (1960), Protokol o vědeckotechnické spolupráci (1960), Dohoda o kulturní spolupráci (1960), Protokol o zrušení vízové povinnosti (1966), Dohoda o dodávkách cukru (1971) a mnoho dalších. (Kubrycht, 1975)

Probíhaly také různé výměnné zájezdy s kulturním a uměleckým zaměřením. Dále, jak píše Kubrycht: „Československé podniky postavily na Kubě závod na výrobu dieselových motorů a kompresorů, závod na výrobu jízdních kol, tužkárenský kombinát, cementárny, závod na výrobu obuvi, mlékárny aj. Na československých školách studuje několik desítek kubánských středoškoláků, vysokoškoláků a postgraduátů, na kubánských vysokých školách se zdokonalují ve svých znalostech především čeští a slovenští studenti španělštiny.“ (Kubrycht, 1975: 150) Tyto informace potvrzovali ve svých výpovědích někteří z respondentů. Jsou mezi nimi i ti, kteří přijeli do Československa studovat ještě před rokem 1989. Mladší respondenti pak většinou znali na Kubě někoho, kdo v Československu za komunismu pracoval a kdo jim tak o naší zemi mohl podat nějaké informace ještě před tím, než sem sami přijeli.

2.3 MIGRACE OBECNĚ A IMIGRACE DO ČESKÉ REPUBLIKY

Problém migrace je znám už z dávné historie a i v současné době je aktuálním tématem ve všech zemích světa. Dříve se lidé stěhovali za lepší půdou, z politických či náboženských důvodů anebo v důsledku přírodních katastrof. Mnohé z těchto důvodů přetrvávají dodnes a další se objevují (válečné konflikty apod.).

Od 17.století lidé začali migrovat také kvůli zlepšení své ekonomické situace. Jak píše Dorůžková, stěhovali se do velkých měst za práci a jejich cílovými zeměmi byly především Spojené státy, Kanada, Austrálie a Nový Zéland. Po druhé světové válce se cílovými zeměmi staly také státy Evropy a to zejména pro migranty z Latinské Ameriky, z Afriky a z Asie. (Dorůžková, 2007) Je odhadováno, že mimo svou zemi původu dnes žije kolem 200 milionů lidí. (Frideres, 2008)

Podle Drbohlava bychom mohli tuto migraci charakterizovat jako migraci z „chudého Jihu na bohatý Sever“, přičemž se jedná ponejvíce o migraci pracovní nebo politickou. Příčinami migrace jsou v tomto kontextu především velké rozdíly v ekonomické situaci a bohatství jednotlivých zemí, dále pak životní úroveň nebo politický režim. (Drbohlav, 2001) Podle Ramíreze je v současné době migrace způsobována zejména chudobou a snahou o nalezení lepších podmínek k životu. (Ramírez, 2007) Dion pak doplňuje, že motivací migrantů k odchodu ze země původu může být také snaha zajistit lepší možnosti vzdělávání a budoucího pracovního uplatnění pro své děti. (Dion, 2006)

V různých zemích světa najdeme migranty různých národností. To může být podle Dorůžkové dáno polohou země (např. Mexičané ve Spojených státech) nebo koloniální minulostí (např. Alžíráné ve Francii) či imigrační politikou a přítomností migrantů stejného původu v téže zemi. (Dorůžková, 2007)

Pokud se z tohoto hlediska zaměříme na Evropu, můžeme zde migranty, například podle Krejčího, rozdělit do několika vln. V prvních vlnách přicházeli do Evropy obyvatelé bývalých kolonií. Další vlnou pak byli tzv. hostující dělníci, u nichž se původně nepředpokládalo, že v zemi zůstanou, ale často se tak stávalo a mnohdy za nimi přijížděly i jejich rodiny. Poslední vlnou, která trvá prakticky dodnes, jsou uprchlíci z chudých a válkou postižených zemí. (Krejčí, 2001) Pro Evropu tedy přistěhovalectví není ničím novým. Jak doplňuje Pokludová, byl to proces industrializace, který vyvolal velké stěhování venkovského obyvatelstva do průmyslových měst za práci. Také během druhé světové války a krátce po ní docházelo k mohutným přesunům obyvatelstva. (Pokludová,

2004) Zlom však podle Baara nastává až po druhé světové válce, kdy se evropské státy začaly rychle ekonomicky rozvíjet a přitahovat tak miliony dlouhodobých i krátkodobých migrantů z chudších států. Šlo především o migraci pracovní, na které se však příliš nepodílely komunistické státy. Od roku 1989 jsou však i tyto „mladé demokracie“ vystaveny přílivu migrantů. (Baar, 2004)

Jak píše Biles, Burstein a Frideres, je například Kanada zemí, která má vůdčí postavení v přijímání migrantů, což na její současnou společnost působí spíše kladně. Migrace zde také přispěla k růstu a prosperitě země. (Biles, Burstein a Frideres, 2008) Migrace a imigrace tedy přináší určitá pozitiva. Například podle Drbohlava má rodina, jejíž alespoň jeden člen emigroval do ekonomicky vyspělejší země, díky tomu větší příjmy a tak i lepší možnosti překonávat problémy běžného života. Emigrant pak může, zejména v případě dočasné migrace, vydělat v krátkém časovém úseku mnohem větší obnos peněz, než by vydělal v zemi původu. (Drbohlav, 2001) Peníze však do země původu často posílá, buď rodině anebo šetří na stavbu domu apod. Tyto v zahraničí vydělané peníze, které imigrant posílá do země původu ve formě financí nebo spotřebního zboží, se nazývají remittance. Podle Ramíreze jsou přínosem jak z makroekonomického, tak také z lokálního hlediska. Jsou důležitým tokem peněz pro většinu rozvojových zemí. Pro zemi původu tak někdy představují hlavní ekonomický přínos. (Ramírez, 2007) Pozitivně může migrace působit také na cílovou zemi, jak vysvětluje Drbohlav. „Imigrační země získává většinou mladou, aktivní, agilní a navíc mnohdy kvalifikovanou či vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, na jejíž vyškolení a odborný růst nemusela vynaložit žádné prostředky. Tato imigrační pracovní síla se ve vyspělém světě mnohdy úspěšně zařadí do společnosti a zaplní mezery na trhu práce – jde obvykle o práce málo atraktivní, špatně placené, o něž není v majoritní společnosti zájem...“ (Drbohlav, 2007: 10) Problémem je ale podle Drbohlava nelegální pracovní migrace, která má negativní důsledky jak pro imigrační zemi, která ztrácí na daních a pojištění, tak pro imigranta, který může být diskriminován. (Drbohlav, 2007)

Na tomto místě bych ráda stručně vysvětlila pojmy transnacionalismus a transnacionální migrace, které se úzce pojí k tématu této práce. Podle Friderese nabízí transnacionalismus jakousi alternativu k imigraci. Jde v podstatě o pohyb tam a zpět, tedy o to, že imigranti jsou součástí obou dvou společností – ve své zemi původu i v zemi cílové. Ve srovnání s imigranty, kteří se usadí v určité zemi natrvalo a opustí svůj domov, aby našli nový, existují také mnozí jiní, kteří migrují opakovaně anebo se do země původu

stále vracejí, navštěvují své příbuzné, přátele apod. (Frideres, 2008) Jak doplňuje Szaló, jde v transnacionální migraci o vznik sociálních polí, která propojují nová místa pobytu se zemí původu. Transmigrant se tak začleňuje do nové společnosti, snaží se o vybudování nového domova a začleňuje se do sociálních sítí a institucí přijímající společnosti. Současně si však udržuje i sociální, ekonomické a kulturní vazby se svým původním domovem. Transmigrant má tedy domovy 2 (případně i více). (Szaló, 2007)

Pedraza pak odděluje transmigranty dneška a transmigranty dvacátého století. Zdůrazňuje, že dnes je transnacionální migrace už na jiné úrovni a to díky novým technologiím, které umožňují rychlou dopravu a komunikaci (telefon, video, internet, skype, facebook). Imigranti tak mohou udržovat častější a bližší kontakt se svým původním domovem anebo se alespoň cítit „jako by byli doma“. V této souvislosti zmiňuje Pedraza také Kubánce žijící ve Spojených státech, jejichž možnosti cestovat jsou omezené konfliktem mezi vládami obou zemí. Dnes už však i Kubánci mohou se svými rodinami komunikovat přes email, pokud jejich příbuzní mají na Kubě někoho, kdo pracuje pro stát a má tak přístup k internetu. Pro mnoho imigrantů v „novém“ domově je komunikace s rodinou ve „starém“ domově základem toho, aby se mohli cítit psychicky dobře. (Pedraza, 2006)

Zaměříme-li se na příčiny migrace, můžeme je rozdělit na tzv. „push“ faktory, které obyvatelstvo vypuzují ze země původu, a na druhé straně na „pull“ faktory, kterými jsou naopak migranti přitahováni do země cílové. (Drbohlav, 2001) Tyto faktory jsou individuální. V zemi původu to může být podle Leontiyevy a Nečasové příliš vysoký počet obyvatel, politické pronásledování, nedostatek pracovních příležitostí či ekologické katastrofy. Na druhé straně mohou být migranti přitahováni například možnostmi vylepšit svou ekonomickou a sociální situaci nebo možnostmi větší svobody, jazykové blízkosti apod. (Leontiyeva a Nečasová, 2009)

Podíváme-li se blíže na migraci z vyspělé země do jiné vyspělé země, jde většinou o migraci za prací a, jak píše Pořízková, často si migrant tuto životní strategii vybírá. Není tedy životní nutností. (Pořízková, 2009) Na rozhodnutí migrovat se však podílí mnohem více faktorů a motivů. Mohou to být důvody individuální - například zlepšení ekonomické situace, stěhování kvůli partnerovi, pracovní nabídka anebo potřeba změny či zájem o poznávání nových míst. V tomto smyslu může být migrace, jak potvrzuje Pořízková, životní strategií, která migrantovi přináší nejen změnu, ale také nové zkušenosti a příležitosti. (Pořízková, 2009)

Emigrace může být krátkodobá (dočasná) anebo dlouhodobá (trvalá), dobrovolná či nedobrovolná. Ve všech těchto případech však emigrant opouští svůj domov a nachází se v pro něj neznámé situaci. Avšak už před odchodem hrají roli jeho vlastní pocity jako je strach, pocit tlaku, donucení, bezvýchodnosti, absurdity, touhy po svobodě, s nimiž se emigrant musí také vyrovnávat, jak popisuje Volbrachtová. (Volbrachtová, 2001) S migrací mimo jiné souvisí faktory, které se mohou podílet i na vzniku duševních poruch u migrantů. Tyto faktory dělí Nesvadbová na vnější a vnitřní. Mezi vnější faktory patří například odlišnosti v klimatu, jazyková bariéra, rozdíly ve zvycích a tradicích ad. Vnitřním faktorem může být aktuální fyzický a psychický stav migranta, jeho odolnost, zázemí v rodině, ale také to, zda jeho vlastní rodina v zemi původu jeho odchod přijala, souhlasila s ním. (Nesvadbová, 1996) Jak píše také Pavlíková, Sládek a kol., představuje odtržení od rodiny problém pro ženy stejně jako pro muže. S tím souvisí také otřes, který imigrant pocítuje po příjezdu do nové země. Je bez přátel a rodiny, kterou uvidí možná za několik měsíců či let. Prožívá pocity samoty, nejistoty z budoucnosti a musí si zvykat na nové prostředí a jiný životní styl. (Pavlíková, Sládek a kol., 2009) Jak dále doplňuje Kabela, ovlivňuje někdy problém s používáním nového jazyka psychiku imigranta a často také jeho pracovní postavení. (Kabela, 2001) Také Espín zmiňuje, že nový jazyk má vliv na to, jak člověk vnímá sebe sama, a změna jazyka je jedním z největších problémů, kterým musí imigranti čelit. (Espín, 2003) Zajímavé je, že podle Kabely se člověk nepřizpůsobuje novému prostředí jen psychicky, kulturně nebo sociálně, ale také tělesně. Například tím, že imigrant několik let přijímá jinou stravu než tu, na kterou byl původně zvyklý ze země původu, změnil svou chuť. (Kabela, 2001)

Jak jsem již zmínila výše, můžeme migraci rozdělit na dočasnou a trvalou. Jejich cíle i míra a ochota imigranta přizpůsobit se je různá. Podle Nesvadbové odcházejí migranti ze země původu na kratší dobu zejména ze studijních, pracovních a ekonomických důvodů. V případě trvalé migrace jde o dobrovolné nebo i násilné vystěhování. Imigrant se pak v nové společnosti potřebuje přizpůsobit jiné kultuře a zvykům, naučit se cizímu jazyku a poznat a osvojit si nové postoje, myšlení či jednání. (Nesvadbová, 1996)

Imigrace do České republiky

Československo patřilo mezi země, ve kterých před rokem 1989 převládala emigrace. Jak píše Nosková, došlo po druhé světové válce k transferu 2 820 000 Němců z Českých zemí a 176 000 Němců ze Slovenska. Za dob komunismu pak u nás probíhala migrace uvnitř státu a od roku 1949 do roku 1968 k nám přicházeli také komunisté z různých zemí na výcvik. Dále pak docházelo k pracovní migraci zahraničních dělníků z jiných komunistických zemí do Československa. Tato migrace probíhala na základě mezistátních smluv a kromě severního Vietnamu, severní Korey, Mongolska, Afriky a Bolívie přicházeli migranti také z Kuby. (Nosková, 2005) Fialová pak dále doplňuje, že se na území Československa v 50.-80. letech dostávali také občané bývalé Jugoslávie. Jednalo se o zaměstnance různých firem nebo o studenty. (Fialová, 2006)

Masová migrace je ale pro Českou republiku novým fenoménem. Podle Dorůžkové byla Česká republika po roce 1989 nejdříve tranzitní zemí, tedy „přestupní stanicí“ do západní Evropy. V posledních letech a zejména se vstupem ČR do EU se však proměnila v zemi cílovou. (Dorůžková, 2007) Jak píše Leontiyeva, od roku 1989 se počet nově přichozích migrantů do České republiky stále zvyšuje. „Zatímco na konci 80.let v tehdejší Československu oficiálně pobývalo kolem 30 000 cizích státních příslušníků, pohyboval se již v polovině devadesátých let jejich počet okolo 100 000.“ (Leontiyeva, 2009: 11) Největší nárůst byl podle Uherka na počátku devadesátých let. V roce 2000 se počet cizinců v České republice mírně snížil v důsledku zavedení vízové povinnosti se státy bývalého Sovětského svazu a s dalšími státy. Od roku 2001 počet cizinců opět narůstal. Tato situace vycházela, jak dále píše Uherek, z otevření pracovního trhu po roce 1989, s novými možnostmi podnikání a s celkovou demokratizací společnosti. (Uherek, 2008)

V současné době jsou podle Drbohlava pracovní migranti koncentrováni především v Praze a okolí, ale také v průmyslových zónách (např. Mladá Boleslav). Zde pracovní migrace napomáhá ekonomickému rozvoji a migranti zde trh práce spíše doplňují, než aby byli konkurenty českým pracovníkům. (Drbohlav, 2007)

Je zajímavé, že česká společnost podle Leontiyevy vnímá migranty spíše negativně. Většina je přesvědčena, že zvyšují míru nezaměstnanosti, kriminality i zdravotního rizika. Jen malá část Čechů si uvědomuje, že by cizinci mohli být také přínosem, že například obohacují naši kulturu, přispívají k ekonomickému rozvoji země anebo napomáhají řešení demografických problémů. (Leontiyeva, 2009) Pokud postoje české společnosti srovnáme například se společností kanadskou, bude se nám tato jevit k imigrantům mnohem otevřenější a přístupnější. Většina Kanadčanů podle Jedwaba totiž soudí, že přítomnost

imigrantů z různých kultur naopak kanadskou kulturu posiluje a obohacuje. (Jedwab, 2008)

Už několik let má Česká republika nejvíce migrantů z těchto zemí: Ukrajina, Slovensko, Vietnam, Rusko a Polsko. (Leontiyeva, 2006 a Srb, 2009) Podle ČSÚ bylo na území ČR na začátku roku 2009 přes 430 000 legálně usazených cizinců (bez azylantů). 93% z nich pobývalo v České republice 1 rok a více. Jedna čtvrtina z nich měla povolení k trvalému pobytu, což zaručuje práva srovnatelná s právy obyvatel České republiky. Ženy tvořily kolem 40% z celkového počtu cizinců. Podíl cizinců na obyvatelstvu ČR k 1.1.2008 byl 3,3%. V zemích západní Evropy je toto číslo ještě vyšší. Například ve Švýcarsku 21,1%, ve Španělsku 11,6%, v Rakousku 10,3%, v Německu 8,8% ad. (Srb, 2009)

Počet žadatelů o azyl v ČR, stejně jako v dalších evropských zemích, se stále snižuje. (Dorůžková, 2007) Podle ČSÚ požádalo v roce 2006 o azyl přes 3000 cizinců, v roce 2008 se pak jejich počet snížil téměř na polovinu (1656 žádostí). Žadatelé o azyl pocházejí dnes nejčastěji z Ukrajiny, Turecka, Mongolska, Vietnamu a Běloruska. Kuba byla v roce 2007 sedmou nejpočetnější zemí původu žadatelů. V roce 2008 se ale počet žadatelů významně snížil (- 75). V roce 2008 tak o azyl v ČR požádalo pouze 19 Kubánců. (Srb, 2009)

Tabulka 1: Vývoj počtu kubánských žadatelů o azyl k 31.12.2008 (Srb, 2009):

Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Počet žadatelů	2	6	11	8	5	7	5	8	20	94	19

Azyl byl v roce 2008 udělen třem žadatelům z Kuby, v roce 2007 pak deseti žadatelům. Celkem byl mezi lety 1997 až 2008 azyl udělen 28 žadatelům z Kuby. K 31.12.2008 Česká republika eviduje celkem 35 kubánských azylantů. 15 z nich jsou ženy. Celkový počet Kubánců žijících v České republice se během let mění. K 31.12.2008 žilo podle údajů ČSÚ na území ČR 232 Kubánců. Do tohoto údaje nejsou zahrnuti Kubánci s platným azylem. (Srb, 2009)

Tabulka 2: Vývoj počtu Kubánců na území ČR v letech 1994 – 2008 (Srb, 2009):

Rok	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Počet	444	418	396	337	299	259	212	180	165	169	200	203	206	260	232

Počet Kubánců na území ČR tedy od roku 1994 postupně klesal. Od roku 2004 pak opět mírně narůstal.

Pokud se zaměříme na cizince s trvalým pobytem v ČR, pocházejí tito podle Siweka nejčastěji z Balkánu (Řecko, Rumunsko,...), z Kuby a z některých arabských zemí. (Siwek, 2005) K 31.12.2008 bylo v České republice evidováno 197 Kubánců s trvalým pobytem z celkového počtu 267. (Srb, 2009)

Na závěr této kapitoly můžeme tedy krátce shrnout, že důvody, pro něž migranti přicházejí do České republiky, jsou velmi různorodé. V současné době však převažuje migrace pracovní a migrace za lepšími životními podmínkami, tedy za zlepšením situace ekonomické, sociální a často také politické, což se ve většině případů týká i nově příchozích migrantů z Kuby.

2.4 SITUACE NA KUBĚ A EMIGRACE Z KUBY

V této kapitole se budu stručně věnovat politické, ekonomické a sociální situaci na Kubě od roku 1959, která vedla k odchodu migrantů z Kuby. Zaměřím se zejména na významnější momenty nejnovějších kubánských dějin. Nepůjde mi o to postihnout všechny události, ale jen některé z nejdůležitějších, které se vztahují k emigraci z Kuby.

Dále se podrobněji zaměřím na emigraci Kubánců, zejména na několik migračních vln, a na spojitosti mezi Kubou a Spojenými státy.

Brzy po Castrově revoluci v roce 1959 převzala vláda úplnou kontrolu nad médii. Nebyla povolena žádná organizace, která by poskytovala nezávislé zpravodajství a všechny tištěné publikace byly cenzurovány vládou nebo komunistickou stranou. Také umění bylo cenzurováno a dokonce i sportovní aktivity musely tzv. „sloužit revoluci“. Na

Kubě je dnes v mnoha ohledech menší svoboda, než byla před revolucí. Ústava z roku 1976 dovoluje zbavit svobody kohokoli, kdo je proti revoluci. Nejsou dodržována lidská práva a na Kubě je stále mnoho politických vězňů. (Goodwin, 1994) Podle Ehla pronásleduje kubánský režim disidenty i v exilu. Organizuje proti nim pomocí svých aktivistů různé nátlakové akce. (Ehl, 2006)

V 90.letech došlo na Kubě k ekonomickému úpadku. Po třiceti letech, kdy byla Kuba podporována a dotována Sovětským svazem, zůstala bez podpory. Jak píše McGearyová a Boothová, nazývá se toto období „zvláštním obdobím“ („*periodo especial*“) a začalo zánikem komunistických států ve východní Evropě. (McGearyová a Boothová, 1993) Podle Gotta přestaly po rozpadu Sovětského svazu na Kubu docházet dodávky ropy. Postupně byl snížen také dovoz potravin (mezi roky 1989 a 1993 klesl na polovinu) a Sovětský svaz přestal vykupovat kubánský cukr za zvýhodněnou cenu. Pro zemi to byla ekonomická katastrofa. (Gott, 2004) Ecksteinová a Krullová poukazují na to, že v tomto období, kdy byl nedostatek potravin i dalších věcí, bylo mnoho Kubánců zbaveno iluzí o revoluci a začali pociťovat mnohem více potřebu reform na Kubě. (Ecksteinová a Krullová, 2009)

V roce 1993 provedl Fidel Castro některé kroky ke zlepšení ekonomické situace. Legalizoval používání dolaru, omezil dodávky nafty a plynu po celém ostrově a povolil malé soukromé podnikání. Například k podnikání však bylo nutné povolení a kontrola Ministerstva vnitra. Tato opatření tak vždy měla i svou stinnou stránku. Ten, kdo vystudoval vysokou školu, například podnikat ve svém oboru nemohl. Kubánci tak podle McGearyové a Boothové považují období před rokem 1989 za „zlaté“. Systém jim v té době zaručoval relativně dobrou životní úroveň, která byla stejná pro všechny. Po roce 1989 byl turismus pro Kubánce kontroverzním tématem. Ti, kteří pracovali v turistických oblastech a mohli vydělávat dolary, byli vcelku spokojeni. Ti, kteří k dolarům přístup neměli, často trpěli a trpí chudobou. (McGearyová a Boothová, 1993) Jak doplňuje Gott, vytvořila legalizace amerického dolaru v 90.letech v kubánské společnosti propastné rozdíly. (Gott, 2004)

Z důležitých událostí týkajících se Kuby na konci 20.století je třeba zmínit ještě návštěvu papeže Jana Pavla II. na Kubě v roce 1998 a ztroskotání lodi u pobřeží Floridy, která měla na palubě kubánského chlapce Eliána Gonzáleze. Obě tyto události ovlivnily

vztahy mezi Kubou a Spojenými státy. Nevztahují se však přímo k tématu mé práce, a proto je zde nebudu dále rozvádět.

Během devadesátých let opozice na Kubě pomalu posilovala, až vyústila roku 2003 v Projekt Varela, jak napsal Zeman. Byla to petiční akce, při níž opozice požadovala po kubánské vládě vypsání referenda, které by zaručilo občanům svobodu slova, možnost podnikání, volného pohybu a političtí vězni měli být propuštěni. Kubánská ústava totiž říká, že na základě petice s více než 10 000 podpisy mohou být změněny kubánské zákony. Pro petici bylo získáno 11 000 podpisů, referendum však vypsáno nebylo. Naopak bylo v březnu roku 2003 zatčeno 75 členů opozice. Byli odsouzeni k odnětí svobody na 6-28 let. (Zeman, 2005) Na konci roku 2004 pak kubánská vláda propustila z vězení 7 disidentů. Mocová však toto vidí jen jako gesto vůči Evropské unii, které mělo přispět k oslabení mezinárodního tlaku. (Mocová, 2004)

Podle organizace Člověk v tísni je dnes na Kubě 203 politických vězňů. Většinou jsou vězněni proto, že se pokusili ilegálně opustit Kubu anebo publikovali články v zahraničním tisku, případně kvůli homosexualitě, víře v Boha anebo nesouhlasu s režimem. Organizace Člověk v tísni odhaduje, že za dobu vlády Fidela Castra byly na Kubě vězněny statisíce politických vězňů. Většinou dostávali tresty od 10 do 30 let. Po tom, co v únoru 2010 zemřel ve vězení při držení hladovky kubánský disident Orlando Zapata Tamaro, začala vláda mnohem důrazněji potlačovat jakékoli opoziční aktivity. Například „*Damas de blanco*“ (Dámy v bílém) – manželky, dcery a matky vězněných disidentů – pořádaly do nedávna každý týden pochod Havanou v bílém. Dnes jsou tyto pochody rozháněny policií a tyto ženy jsou často uráženy a je jim vyhrožováno aktivisty kubánské vlády. (Holcová, 2009)

Taková je dnes politická situace na Kubě. Ani sociální a ekonomická situace se však v posledních letech nezlepšila, spíše naopak. Už mnoho měsíců si Kubánci žijící v Čechách stěžují na nedostatek potravin na trzích i v obchodech na Kubě. Také organizace Člověk v tísni potvrzuje tuto situaci a označuje ji za jednu z nejhorších krizí od roku 1959. Jedním z důvodů této krize je snížení materiální i finanční pomoci kubánského obchodního partnera Venezuely a také pokles příjmů z turistického ruchu. (Holcová, 2009)

Aubrechtová popisuje situaci, která panuje na Kubě ohledně cestovních omezení. Lidé, kteří na Kubě vystudovali lékařství, nemají prakticky možnost z Kuby vycestovat. Castro tak prý chce zabránit „odlivu mozků“. Tito lidé se často nevidí se svými rodinami,

které žijí mimo Kubu, po mnoho let. Aubrechtová však kritizuje také přístup Spojených států, které z politických důvodů od roku 2004 povolují Kubáncům žijícím v USA navštívit své příbuzné na Kubě pouze jednou za tři roky. Zdůvodňují to tím, že Kubánci žijící v USA znamenají pro Kubu finanční zisky, protože platí cestovní poplatky kubánské vládě a utrácejí své dolary na Kubě. (Aubrechtová, 2005)

Spojené státy a migrační vlny z Kuby

Spojené státy jsou díky své geografické poloze i díky své politice hlavní oblastí, do které kubánští migranti vždy směřovali a i nadále směřují. Jak píše Arzaluzová, jsou Spojené státy hlavním cílem migrantů z celé Střední Ameriky. V sedmdesátých letech docházelo ve Střední Americe spíše k regionální a přeshraniční migraci, v osmdesátých letech pak k migraci uprchlíků a od poloviny osmdesátých let začalo docházet k přesunům migrantů ze Salvadoru, Hondurasu, Nikaragui a Guatemaly a z dalších států na sever. Nejdříve šlo o migraci do bližších zemí (USA, Mexiko, Kanada), později i do zemí vzdálenějších (Austrálie, státy Evropy). (Arzaluz, 2007) Podle Suáreze-Orozca a Páezové žilo v roce 2000 ve Spojených státech kolem 1,7 milionu migrantů ze Střední Ameriky. Z Latinské Ameriky to pak bylo přes 35 milionů migrantů. (Suárez-Orozco a Páez, 2002) 3,7% z celkového počtu Hispánců (přistěhovalců z Latinské Ameriky) tvoří Kubánci. Po Mexičanech a Portorikáncích jsou tak třetí největší hispánskou skupinou ve Spojených státech. Asi jedna třetina Kubánců žijících ve Spojených státech se tam také narodila. Více než dvě třetiny Kubánců (téměř jeden milion osob) žije na Floridě, další žijí v New Jersey, New Yorku anebo v Kalifornii. Asi 60% Kubánců žijících ve Spojených státech má americké občanství. (Rothe a Pumariega, 2008)

Emigrace z Kuby má své počátky už v 19.století, kdy, jak vysvětluje Gott, odcházeli do Spojených států i do Evropy odpůrci španělské koloniální vlády. Bylo mezi nimi hodně pracovníků tabákového průmyslu, kteří na Floridě založili prosperující komunity. (Gott, 2005)

Před rokem 1959 žilo ve Spojených státech podle Rotheho a Pumariegy asi 200 000 Kubánců, z nichž 10 000 žilo na Floridě. Tato kubánská populace může být rozdělena na tři části. První z nich jsou již výše zmínění pracovníci v tabákovém průmyslu. Další skupinou jsou profesionálové, kteří ve Spojených státech hledali lepší pracovní uplatnění. A třetí skupinou jsou političtí emigranti z války za nezávislost proti Španělsku anebo

uprchlíci vlád, které se na Kubě střídaly v první polovině 20.století. (Rothe a Pumariaga, 2008)

Hlavní vlny emigrantů Kubu opustily po Castrově revoluci v roce 1959. Podle Gotta odcházeli v tomto období jako první stoupenci Batistovy vlády, pro něž to bylo po revoluci na Kubě nebezpečné. Do roku 1961 jich bylo kolem 40 000. Mezi lety 1961 a 1962 pak Kubu opustilo dalších asi 150 000 Kubánců. Byli to ti, kteří sice souhlasili s Castrovou revolucí, ne už však s porevolučním obratem ke komunismu. Často si mysleli, že se na Kubu brzy vrátí, protože Castrova vláda nepotrvá dlouho. Někteří dokonce do USA v těchto dvou letech poslali své děti (celkem kolem 14 000). Tato letecká operace byla nazývána „Operación Peter Pan“ a někteří rodiče, kteří zůstali na Kubě, pak své děti po mnoho let neviděli. (Gott, 2005) Woltmanová a Newbold doplňují, že migranti z této vlny byli nazýváni „zlatým exilem“. Byla to skupina bohatých Kubánců, kteří si v USA poměrně rychle vytvořili sociální, ekonomické a politické sítě a přispěli k rozvoji na Miami, což bylo příznivé pro následující vlny migrantů. (Woltmanová a Newbold, neuvedeno) Ty už byly mnohem různorodější z hlediska rasového i socioekonomického. Gott uvádí, že Fidel Castro začal v roce 1965 novou politiku, kdy otevřel přístav Camarioca na Varaderu a povolil kubánským emigrantům ze Spojených států, aby si přijeli na Kubu pro své příbuzné. (Gott, 2005) V této vlně podle Rotha a Pumariegy opustili Kubu zejména drobní podnikatelé a zemědělci a to především proto, že vláda zakázala soukromé vlastnictví a podnikání. Po moři Kubu opustilo kolem 5000 migrantů. (Rothe a Pumariaga, 2008) Poté byla mezi kubánskou a americkou vládou sjednána dohoda o tzv. letech svobody („Freedom Flights“), které trvaly podle Gotta do roku 1971, kdy je americký prezident Nixon zrušil. Celkem tak do Spojených států v této vlně odešlo přes 260 000 Kubánců. Americký zákon o kubánsko-americkém narovnání zaručoval pobyt v USA každému Kubánci bez dokumentů, který přistál na americké půdě. Podle pozdějších dohod o migraci z let 1994 a 1995 ale museli být všichni Kubánci zadrženi na moři vráceni zpět na Kubu. (Gott, 2005)

Na konci 70.let chtěly vlády Spojených států a Kuby zlepšit vzájemné vztahy. Jak dokládají Skidmore a Smith, povolil Fidel Castro rodinám Kubánců ve Spojených státech poprvé od revoluce v roce 1959 navštívit své příbuzné na Kubě. Přijelo jich 100 000 a přivezli elektroniku a jiné spotřební zboží. To bylo do té doby možné získat jen na černém trhu. I toto zřejmě přispělo podle Skidmorea a Smithe k další velké emigrační vlně z Kuby. (Skidmore a Smith, 1992) Ta proběhla v roce 1980. Castro v té době oznámil, že z Kuby může kdokoli svobodně odejít, a Kubu tak opustilo z přístavu Mariel na lodích kolem

125 000 Kubánců. (Gott, 2005) Byli však podle Stepicka a Stepickové poznamenáni tím, že je Castro označil za spodinu kubánské společnosti. Mnozí z nich pak v USA těžko hledali práci. V této skupině byli běloši, černoši i mulati. Někteří z nich odešli z Kuby dobrovolně, jiní byli Castrem vyhoštěni. (Stepick a Stepicková, 2002) Byli to podle Gotta zejména obyvatelé věznic a nemocnic pro duševně choré. (Gott, 2005)

Poslední velká vlna emigrace z Kuby začala veřejným protestem proti vládě roku 1994. Jak píše Gott, byl to první protest tohoto druhu od roku 1959 a byl zapříčiněn dlouhotrvajícími ekonomickými problémy „speciálního období“. Fidel Castro po protestu vyhlásil uvolnění migračních kontrol. Americká pobřežní hlídka dostala příkaz dopravit Kubánce, které zadrží na moři, na americkou základnu Guantánamo na Kubě. Nakonec se zde shromáždilo 21 000 Kubánců, kterým bylo po několika měsících čekání povoleno odcestovat do Spojených států. Mezi Kubou a Spojenými státy pak byla uzavřena dohoda o poskytnutí 20 000 víz pro Kubánce každý rok. Americký prezident Clinton však v té době také vyhlásil některá opatření, která měla posílit ekonomické embargo na Kubě. (Gott, 2005)

Jak vyplývá z předchozího textu, situace na Kubě se během let stále zhoršuje. I dnes z Kuby odcházejí další a další emigranti. Někteří po moři, jiní si koupí letenku do Ruska a odtud se pokoušejí dostat dál do Evropy anebo do Mexika a poté do Spojených států. Problematikou přechodu hranic mezi Mexikem a Spojenými státy se zabývá Arzaluzová, která zdůrazňuje, že se mexická hranice stává stále důležitějším tranzitním místem pro cestu do Spojených států. (Arzaluz, 2007) Další možností, jak se dostat z Kuby, je zúčastnit se americké loterie o víza do Spojených států v Havaně. Jak dokládá Duany, požádalo touto cestou o americká víza v roce 1996 více než 430 000 Kubánců. To byla v té době 4% kubánské populace. (Duany, 2005)

Pro Kubánce, kteří opustili Kubu a žijí v různých zemích po celém světě, však stále na Kubě zůstává to nejdůležitější – rodina. Proto udržují kontakty se svou zemí původu, posílají rodinám peníze a Kubu navštěvují, i když s Castrovým režimem nesouhlasí.

Na tomto místě je třeba podotknout, že žádná literatura ani výzkumy, které by se týkaly imigrace Kubánců do České republiky v posledních letech nebo jejich adaptace na české prostředí podle mně dostupných informací neexistují. Také v Evropě je literatura k tomuto tématu zaměřena spíše na Latinoameričany obecně a je jí poměrně málo.

Srovnání s kubánskými imigranty ve Spojených státech je v této souvislosti dosti obtížné, protože ve Spojených státech se v případě Kubánců jedná o imigraci „masovou“ a Kubánci na Floridě v podstatě tvoří jakýsi „stát ve státě“, kde nejsou nuceni naučit se ani anglický jazyk, pokud o to sami neusilují. Nečelí tak problémům, které mají Kubánci přicházející do České republiky, z nichž nejvýznamnějším je právě problém s jazykem a dále pak problém s nalezením adekvátní práce právě v důsledku nedostatečné jazykové kompetence. Dalším rozdílem je pak také to, že ve Spojených státech žijí pohromadě celé rodiny nebo alespoň několik jejich členů. Do České republiky však přicházejí jednotlivci, kteří se tak s novou situací musí vyrovnávat sami bez podpory rodiny. Adaptace na nové prostředí je tak pro „české Kubánce“ mnohem obtížnější, někdy i z důvodu naprosto odlišného klimatu. Tento problém Kubánci na Floridě nemají. Naopak si tuto část Spojených států vybírají také proto, že je zde podobné klima jako na Kubě a Kuba odtud leží jen několik desítek kilometrů. Mohou se tak cítit blíže domovu z mnoha důvodů, což je u Kubánců žijících v Čechách nemožné.

3. EMPIRICKÁ ČÁST

3.1 METODIKA A POUŽITÉ POSTUPY

V praktické části této práce jsem provedla kvalitativní výzkum, jehož cílem bylo získat informace o vybraných aspektech života kubánských imigrantů v Praze a také o jejich pocitech a důvodech odchodu z jejich země původu.

Jak jsem již zmínila výše, zaměřila jsem se na jednotlivce s tím, že se budu snažit o nalezení shodných výpovědí a podobností ve výpovědích jednotlivých respondentů. Jsem si vědoma toho, že výpovědi jednotlivých respondentů jsou originální a neopakovatelné, mají však často určité společné rysy, které se dají do jisté míry zobecnit. Snažím se tedy o nalezení toho, co jednotlivé respondenty spojuje, chci však poukázat také na specifičnost některých názorů a výpovědí.

Metodou mého výzkumu je polootevřený polostandardizovaný rozhovor, do něhož jsem na základě předporozumění mohla zformulovat okruhy otázek (viz. níže). Konkrétní otázky polostandardizovaného rozhovoru vycházejí ze tří výzkumných otázek (viz. Úvod).

Na začátku rozhovoru jsem se respondenta vždy zeptala, zda si přeje, aby byl rozhovor veden v českém nebo ve španělském jazyce. Většina respondentů se rozhodla pro svůj rodný jazyk španělštinu. Pouze dva respondenti, kteří v České republice žijí více než 15 let, odpovídali v češtině.

Prvními otázkami jsem získala základní sociodemografické údaje, které se týkaly věku respondenta, jeho původního bydliště, vzdělání a povolání. Poté jsem se snažila o to, aby respondent vypověděl svůj příběh – tj. proč odešel z Kuby a přišel do České republiky, jak příchod proběhl, jak se zde cítil, co ho v prvních dnech po příjezdu překvapilo, co/kdo mu ze začátku pomohl atd.

Struktura rozhovoru a pořadí otázek nebylo pevně dáno, respondent často některé otázky zodpověděl sám při vyprávění svého příběhu. Musím podotknout, že většina respondentů odpovíděla bez problémů na všechny otázky a neměla potřebu se některým vyhýbat nebo je nechat bez odpovědi.

Okruhy otázek:

- Sociodemografické údaje – věk respondenta, z jaké části Kuby pochází (město/vesnice, název), vzdělání, zaměstnání.
- Odchod z Kuby a příchod do České republiky – důvody opuštění Kuby a výběru České republiky jako cílové země, příjezd, znalosti a informace o České republice, délka pobytu v ČR.
- Začátky v České republice – co respondenta překvapilo, co/ kdo mu pomohl zvyknout si v České republice, co bylo obtížné, jaké měl respondent zpočátku problémy, první práce a ubytování.
- Kontakt s českým prostředím – přátelé, český jazyk a komunikace. Jací jsou Češi/jací jsou Kubánci? Kontakt s rodinou na Kubě.
- Odlišnosti mezi kulturami a prostředím – odlišnosti mezi zeměmi a rodinným prostředím, počasí, náboženství, partnerství... Co zde respondentům chybí a co by změnili.

- Plány do budoucna a životní perspektiva. Kde je pro respondenty dnes domov?

Konkrétní otázky lze nalézt v příloze 1 na konci této práce. V příloze 3 a 4 jsou uvedeny ukázky z rozhovorů s respondenty. Jeden rozhovor je ve španělštině, druhý v češtině. Přepsáno je všech 28 rozhovorů. Pro úsporu papíru a pro přílišný obsah jsem však ostatní rozhovory do přílohy nezařadila. Dalším důvodem pak bylo zachování anonymity respondentů. Musela bych tak všechny rozhovory částečně upravit, stejně jako jsem to udělala i u těchto dvou, aby nebylo možné respondenty identifikovat.

Rozhovory jsou dále doplněny o nesystematické dlouhodobé zúčastněné pozorování (zhruba 10 let), které mi pomohlo pochopit určité skutečnosti a souvislosti ze života jednotlivých respondentů i ze života kubánské komunity jako celku. Charakter Kubánců je mi tak mnohem bližší a rozumím mu mnohem více, než kdybych výzkum prováděla bez předchozího předporozumění. Jsem si však také vědoma toho, že mé předporozumění by výzkum nemělo ovlivňovat. Snažím se tedy proto na jednotlivé respondenty pohlížet nejen jako členka komunity a někdo, koho znají, ale také jako nezávislá pozorovatelka a členka majoritní společnosti.

Zároveň považuji za důležité zdůraznit, že během provádění rozhovorů jsem se dostala k většině respondentů mnohem blíže a poznala jsem je často z jiné stránky, než tomu bylo doposud při našich setkáních na koncertech nebo salsových diskotékách. Mnozí z respondentů mě nechali nahlédnout do svého soukromí a vyprávěli mi příběhy ze svého života, které bych se pravděpodobně jinak nedozvěděla. Tyto příběhy, pokud se přímo netýkají tohoto výzkumu, však nechávám stranou a v této práci je nezmiňuji, přestože byly velmi zajímavé.

3.1.1 Terénní výzkum

Vlastní výzkum, tedy polostandardizované kvalitativní rozhovory a pořizování nahrávek, probíhal od dubna do září 2010 v Praze. V této době jsem provedla 28 rozhovorů. Výběr místa setkání jsem nechávala na respondentech. Většina rozhovorů proběhla na veřejných místech (v kavárnách, v restauracích nebo u respondentů v práci) a menší část proběhla u mě nebo u respondentů doma. Rozhovory, které proběhly u

respondentů doma, trvaly většinou déle a dozvěděla jsem se v nich také další informace, zážitky a problémy, které nebyly přímo předmětem výzkumu.

Rozhovory byly vždy předem domluvené, nicméně několikrát se stalo, že respondent na schůzku zapomněl nebo měl zpoždění (což ale není u Kubánců nic neobvyklého, proto jsem s tím více méně počítala).

Všechny rozhovory kromě jediného jsem se souhlasem respondentů nahrávala na diktafon. Zároveň jsem vždy každého respondenta seznámila s tématem výzkumu a popsala mu, čeho přesně se rozhovor týká.

Ke každému rozhovoru jsem si zaznamenávala, kdy a kde se konal, jak na mě respondent působil, jak odpovídal na otázky – zda byl vstřícný, otevřený apod. Respondent, který nahrávání odmítl, neměl zřejmě k tématu důvěru. Přesto však s rozhovorem souhlasil a poté na otázky i poměrně otevřeně odpovídal.

Rozhovory jsem po nahrání na diktafon přepisovala – ve 25 případech do španělštiny a ve 2 případech do češtiny. V případě rozhovoru, který nebyl nahráván, jsem odpovědi respondenta zapisovala ve španělštině na papír a poté jsem je přeložila do češtiny.

Rozhovory trvaly nejčastěji kolem jedné hodiny, některé ale byly výrazněji delší – až dvě hodiny i déle, jiné zase kratší (kolem půl hodiny). Kratší rozhovory byly způsobeny nedostatkem času na straně respondentů. Jednalo se však pouze o dva respondenty, a i přesto dokázali tyto odpovědět bez problémů na všechny otázky s tím, že je ale nerozváděli do větších detailů.

U některých respondentů jsem se setkala s obavami, jestli se některé otázky nebudou týkat politiky, protože o ní mluvit nechtěli. Vždy jsem je ujistila, že otázky se politické situace na Kubě přímo netýkají a že nemusejí odpovídat na některé z otázek, pokud nechtějí. Většina respondentů se však po počáteční nervozitě uvolnila a často se svěřovala například s tím, jak je situace na Kubě obtížná, že s tamní politikou ani sociální situací nesouhlasí apod.

Respondentům jsem vždy zdůrazňovala, že výzkum je anonymní a jejich jméno ani jiné osobní údaje nebudou nikde zveřejněny. Někteří na to kladli důraz, jiným na tom nezáleželo. V následující analýze budu proto pro zachování anonymity všech respondentů

používat při citacích nebo parafrázích respondentů pouze rozlišení podle věku a pohlaví. Zachování anonymity je také jedním z důvodů, proč nezveřejňuji kompletní přepis všech rozhovorů.

3.1.2 Výběr a popis respondentů

Podle oficiálních údajů se v celé České republice nacházelo k 31.12.2009 celkem 232 občanů kubánské národnosti, přičemž tento údaj nezahrnuje Kubánce s platným azylem na území ČR. (Srb, 2009: 32) V tomto výzkumu jsem se zaměřila na kubánské imigranty žijící v Praze, jejichž přesný počet však statistiky neudávají.

Jelikož se v pražské kubánské komunitě pohybuji již asi 10 let a moje rodina i já máme mezi Kubánci mnoho známých i přátel, nebylo obtížné kontaktovat některé z nich a požádat je o rozhovor. Ne všechny jsem ovšem předem osobně znala. Část respondentů jsem vybrala metodou prostého záměrného (účelového) výběru, který spočíval v tom, že jsem mezi potenciálními účastníky výzkumu (tedy mezi občany Kuby, kteří žijí v Praze dlouhodobě nebo plánují v Praze dlouhodobě žít, tj. nejsou zde jako turisté) vybrala ty respondenty, kteří byli pro účast ve výzkumu vhodní a zároveň s ním také souhlasili. (viz. např. Miovský, 2006: 136) Druhou část respondentů jsem pak vybrala tzv. „metodou sněhové koule“ (viz. např. Disman, 2002: 114) nebo (Miovský, 2006: 131), kdy jedinec z komunity zná vždy někoho dalšího z téže komunity. Proto mi někteří z respondentů mohli doporučit své známé, předat mi na ně kontakt nebo s nimi rozhovor i domluvit. Metodu sněhové koule jsem použila celkem v 9 případech. Ostatní respondenty (19) jsem kontaktovala přímo. S mnohými z nich jsem se už delší dobu znala, i když náš kontakt často nebyl a není nijak pravidelný.

Většina respondentů, které jsem oslovila, s rozhovorem ihned souhlasila a byla velmi ochotná a vstřícná, co se týče časových možností i místa setkání. Pouze čtyři respondenti, kteří po prvním kontaktu rozhovor přislíbili, později již nejevili přílišný zájem. Vzhledem k tomu, že respondentů byl dostatek, již jsem tyto čtyři potenciální respondenty znovu neoslovila.

Vybraný vzorek respondentů představuje 28 Kubánců, kteří žijí nebo se rozhodli žít dlouhodobě v Praze. (Výzkum se netýká jednotlivců, kteří do České republiky přijíždějí jako turisté za účelem návštěvy, a jejichž pobyt není delší než několik týdnů.)

Většina respondentů jsou muži. Ve zkoumaném vzorku je celkem 19 mužů a 9 žen. Z vlastní zkušenosti z kubánské komunity soudím, že do České republiky přichází z Kuby více mužů než žen. Také podle údajů Českého statistického úřadu je tomu tak. K 31.12.2008 bylo na území České republiky evidováno celkem 267 občanů kubánské národnosti. 72 z toho byly ženy, což odpovídá 31%. (Srb, 2009: 44) Toto číslo se zhruba shoduje s počtem respondentek v mém výzkumu (32%).

Zaměříme-li se na dobu, po kterou respondenti pobývají v České republice, zjistíme, že téměř jedna třetina z nich (9 respondentů) zde žije poměrně krátce: 1-3 roky. 8 respondentů uvedlo, že žijí v České republice více než 3 roky, ale méně než 10 let. 7 respondentů zde žije více než 10 let (někteří i kolem 20 let i více). Nejméně respondentů, celkem 4, pak uvádělo, že žijí v České republice méně než 1 rok. Průměrná délka pobytu tedy byla 7,5 roku.

Věkové rozpětí respondentů se pohybuje mezi 23 (nejmladší) a 52 lety (nejstarší). Všichni respondenti jsou tedy v produktivním věku.

Nejvíce respondentů je ve věkové skupině 30-39 let (16), nejméně pak ve skupině nad 50 let věku (2). Ve věkové skupině do 29 let a od 40 do 49 let se nachází shodně po pěti respondentech.

Pokud se týká vzdělání, má většina respondentů dokončenou střední školu (15), přičemž tři z těchto respondentů začali na Kubě studovat na vysoké škole, ale nedokončili ji. Jak jsem se od mnohých respondentů dozvíдалa, je dokončené vysokoškolské vzdělání ve většině případů důvodem k zamítnutí povolení či víza k vycestování ze země. Vysokoškolsky vzdělaný člověk je totiž v dnešní době (nemám informace o tom, jak tomu bylo před rokem 1989 nebo v 90. letech) povinen pracovat několik (2-5) let pro kubánskou vládu (tzv. *servicio social*). Počet let závisí na tom, v jakém oboru respondent vysokou školu vystudoval. Například lékaři musí pro kubánskou vládu pracovat 5 let.

Vysokoškolské vzdělání má nicméně téměř třetina respondentů (9). Většinou jsou to ti, kteří žijí v Čechách už mnoho let, ale jsou i výjimky. Například jedna respondentka (27 let) na Kubě dokončila vysokou školu a povolení k vycestování dostala. Bylo to ale

díky tomu, že už v předchozích letech dostala několikrát turistické vízum k cestě do Belgie, kde má rodinu. Proto i tentokrát jí bylo turistické vízum uděleno. V ČR ho pak změnila na vízum pracovní.

Mezi respondenty jsou pak tři, kteří jsou vyučení, a jeden, jenž má pouze základní vzdělání, po kterém nastoupil vojenskou službu.

U respondentů jsem dále zjišťovala, z jaké části Kuby pocházejí. Většina (12) se narodila a žila v hlavním městě Havaně (asi 2,2 milionu obyvatel). 5 respondentů je z města Santa Clara nebo z jeho okolí (provincie Villa Clara), 2 jsou z města Pinar del Río a dva z Holguínu. Zbýlých 7 respondentů pochází každý z jiného města: Bayamo, Sancti Spíritu, Isla de la Juventud (ostrov), Camaguey, Manzanillo, Sagua la Grande nebo Cienfuegos (viz. Příloha 4 – mapa Kuby).

Kromě jednoho respondenta, který pocházel z vesnice poblíž města Cienfuegos, měli všichni respondenti zkušenosti se životem ve větších kubánských městech.

Jsem si vědoma toho, že kvalitativní výzkum, který byl proveden prostřednictvím rozhovorů s imigranty, má nízkou míru zobecnitelnosti, která je v tomto případě propojena ještě s nenáhodným charakterem tvorby výzkumného souboru. Výsledky výzkumu budu tedy vztahovat pouze k výzkumné skupině respondentů. Předpokládám však, že výzkum zachytí některé významné charakteristiky adaptace Kubánců (či imigrantů obecně) na české prostředí, protože obsahuje množství informací, názorů a zkušeností kubánských respondentů, které se opakovaly u většiny z nich a které sami dotazovaní považovali za důležité.

Merriam v této souvislosti uvádí, že možným přístupem, jak zvýšit zobecnitelnost, je maximalizace různorodosti v rámci záměrně vytvořeného vzorku. Pokud totiž existuje různorodost v charakteristikách respondentů, mohou být výsledky studie platné v širším okruhu situací. (Merriam, 2002) V tomto případě může být zobecnitelnost tohoto výzkumu vyšší právě díky různorodosti výzkumného vzorku – tj. vzorek obsahuje obě pohlaví, respondenti jsou různého věku, pocházejí z různých částí Kuby, žijí v České republice různou dobu, vykonávají různá povolání a také názorově i vzdělanostně se liší. Jejich jednotícím prvkem je pak kubánský původ a Praha jako místo pobytu.

3.1.3 Metoda analýzy a interpretace získaných dat

Jak jsem již uvedla výše, byla data pro potřeby analýzy anonymizována, aby nebylo možné na jejich základě identifikovat jednotlivé respondenty.

Hendl popisuje analýzu a interpretaci dat jako zkoumání dat a hledání propojení mezi nimi a výzkumnými otázkami. „*Výzkumník provádí analýzu uvnitř jednotlivých případů a porovnává data mezi případy. Tato fáze se prolíná se sběrem dat.*“ (Hendl, 2005: 114)

K analýze jsem dále využila tzv. metodu vytváření trsů, která slouží k seskupení určitých výroků do skupin, například podle rozlišení místa, jevů, případů atd., jak píše Miovský a dodává: „*Tyto skupiny (trsý) by měly vznikat na základě vzájemného překryvu (podobnosti) mezi identifikovanými jednotkami. Tímto procesem vznikají obecnější, induktivně zformované kategorie, jejichž zařazení do dané skupiny (trsu) je asociováno určitými opakujícími se znaky, určitým charakteristickým uspořádáním atd. Společným znakem takového trsu může být například tématický překryv, tj. když vyhledáváme ve výrocích osob všechny takové pasáže, které se týkají jednoho úzce ohraničeného tématu.*“ (Miovský, 2006: 221) Tj. například v první části analýzy a interpretace, která se týká důvodů odchodu z Kuby, jsem vyhledávala ve výrocích jedné části respondentů pasáže, které se přímo týkají popisu špatné sociální, politické nebo ekonomické situace na Kubě.

Při vlastní interpretaci, v tomto případě při prezentaci jednotlivých úryvků z rozhovorů, jsem se snažila o jednotu z hlediska identifikace respondenta (uvádím pouze pohlaví a věk) a také z hlediska úpravy citací. Vzhledem k tomu, že předmětem analýzy nebyl jazyk samotný, ale smysl a obsah výpovědí, překládala jsem přímé citace u španělsky vedených rozhovorů do obecné češtiny tak, aby nebyl změněn jejich význam. Česky vedené rozhovory jsem v případě potřeby pouze mírně stylisticky upravila.

3.2 VLASTNÍ ANALÝZA A INTERPRETACE

Rozhovory s kubánskými imigranty v Praze přinesly mnoho nových a zajímavých informací. V následujícím textu se snažím jednak o zachycení specifík dané skupiny jako

celku, dávám však důraz také na jednotlivce a na jedinečnost jejich výpovědí, což se projevuje zejména v citacích některých částí rozhovorů.

3.2.1 Odchod z Kuby a příchod do České republiky

V této podkapitole se budu zabývat především důvody odchodu respondentů z Kuby a výběru České republiky jako cílové země. Dále mě pak bude zajímat, zda měli respondenti předem o České republice nějaké informace, zda se jim podařilo hned na začátku pobytu najít práci či ubytování a jaké museli řešit problémy.

Důvody

Důvodů pro odchod z Kuby je více. Záleží především na tom, kdy (v jakém roce) a za jakých podmínek a okolností respondent z Kuby odešel. Respondenty bychom mohli z hlediska důvodů odchodu ze země původu rozdělit do čtyř skupin. Toto rozdělení je do značné míry umělé a je jen pomocným nástrojem pro uchopení tohoto tématu.

1.) 6 z 28 respondentů přišlo do Čech (Československa) poprvé už před rokem 1989. Důvodem byl buď studijní nebo pracovní pobyt.

Respondent (muž, 47 let), který přijel na studijní pobyt v roce 1983, zde studoval a oženil se s Češkou. Poté žili 5 let na Kubě a nakonec se opět vrátili do České republiky.

Jiný respondent zde jeden rok studoval češtinu. V roce 1989 se však musel vrátit zpět na Kubu, protože, jak sám řekl: „*Castro nás odvolal, abychom se nenakazili novými kapitalistickými myšlenkami.*“ (muž, 40 let) Na Kubě pak „vydržel“ 4 roky, ale situace byla velmi špatná: „*Všechno šlo z kopce, ekonomie šla někam hluboko a ještě ten tlak politický. Vyslychali a už jsem toho měl dost a řekl jsem, že jdu na návštěvu do Prahy a zůstal jsem tady. Utekl jsem v podstatě. Neplaval jsem na Floridu, ale letěl jsem do Prahy. Vzhledem k tomu, že jsem byl ve čtvrtáku, tak nikdo nepředpokládal, netušil, že pojedou někam a zůstanu někde. To trvalo taky asi rok, než mi dali povolení vyjet...*“

Ostatní čtyři respondenti zde byli na pracovním pobytu – v jednom případě respondentovi (muž, 52 let) skočila pracovní smlouva v roce 1988 a nemohl se pak už do Čech vrátit, protože po revoluci v roce 1989 byly všechny smlouvy s Kubou zrušeny.

Tomuto respondentovi se však v České republice velmi líbilo a podařilo se mu vrátit se sem v roce 1995 a už zde zůstal.

Důvody pro výběr Československa byly u těchto respondentů více méně náhodné. Před rokem 1989 existovaly smlouvy mezi komunistickými zeměmi na výměnu pracovníků i studentů a na základě toho přijížděli do Československa také Kubánci. Jeden respondent například říká: *„Tenkrát bylo jediná možnost Československo, NDR nebo Maďarsko, no a mně se nejvíc líbilo tady to Československo...Jsem viděl pár film, tenkrát dávali hodně český filmy na Kubě, a ta němčina vůbec se mi nelíbila...“* (muž, 50) Tento respondent se však shodou okolností nerozhodl pro odjezd z Kuby pouze z pracovních důvodů, ale také proto, že chtěl v životě změnu. Po revoluci zde pak už zůstal, stejně jako většina ostatních respondentů, kteří přišli do Československa už před rokem 1989.

2.) Druhá skupina respondentů/ respondentek je specifická tím, že jí tvoří pouze ženy a to proto, že jejich důvodem pro opuštění Kuby byli muži, tedy jejich budoucí manželé či partneři, Češi (v jednom případě napůl Čech napůl Kubánec), kvůli (či díky) nimž z Kuby odešly.

Týká se to pěti respondentek, z nichž dvě už dříve navštívily jinou evropskou zemi a jedna chtěla z Kuby odejít, i kdyby nepoznala tehdejšího manžela Čecha (dnes jsou rozvedení): *„Vždy jsem chtěla z Kuby odjet. Žádala jsem dvakrát o víza do Itálie, kde mám rodinu, ale nikdy mi je nedali. Pak jsem potkala svého bývalého manžela a on mě přesvědčil..“* (žena, 32 let)

3.) Další skupina respondentů přijela do České republiky v posledních čtyřech až osmi letech a to s již vyřízeným pracovním povolením. Jedná se ve všech případech o hudebníky (3) či zpěváky (2), 3 muže a 2 ženy. Všichni se pak rozhodli v České republice zůstat, protože zde našli pracovní uplatnění a zároveň ve většině případů i kvůli obtížné sociální, ekonomické a politické situaci na Kubě. Jeden z respondentů přímo řekl: *„Přišel jsem do země, kde jsem poznal, co je to skutečná svoboda. Myslím, že to je ten hlavní důvod, protože je těžké žít v zemi, kde je útlak, kde svoboda neexistuje, kde se nemůžeš rozhodovat o své vlastní budoucnosti ani o budoucnosti svých dětí, kde musíš dělat, co ti nařizují...“* (muž, 38 let)

Někteří z respondentů zdůrazňují, že si nemohli vybrat, do jaké země pojedou pracovat. Byla jim předložena nabídka na práci v zahraničí a oni ji přijali. Jiný z respondentů však zmiňuje, že jeho hudební skupina dostala několik nabídek v různých zemích a mohli si tedy vybrat, kam chtějí jet. (muž, 49)

Je třeba podotknout, že respondenti, kteří sem přijeli z důvodů pracovních, zde pak zůstávali například také proto, že v Čechách našli svého životního partnera či partnerku nebo založili rodinu. (Kromě již výše zmíněných důvodů.)

4.) Poslední skupina respondentů, která je zároveň skupinou nejpočetnější (10), se vyznačuje tím, že tito respondenti Kubu opustili přímo z důvodu obtížné politické, sociální a ekonomické situace, která na Kubě už léta panuje. Až na jedinou výjimku se jedná o muže.

Respondenti se k důvodům svého odchodu z Kubu vyjadřovali takto:

„Odešel jsem z Kubu, protože uplyne dalších 50 let a nic se tam nezmění. Samotní Kubánci se navzájem využívají a ponižují. Dále ekonomické problémy, problémy s jídlem, se zdravím, dobří doktoři, ale spousta nemocí. Na Kubě je život nestabilní. Proto jsem tady.“ (muž, 38 let)

„ Odešel jsem z politických důvodů. Také proto, že na Kubě nemůžeš mít to, co chceš. Jsou to stejné problémy, jaké měli Češi tady v době komunismu.“ (muž, 34 let)

„Nesouhlasím se systémem. Na Kubě jsem měl dobrý život a to se vládě nelíbilo. Nemůžeš mít vlastní dům ani auto. Měl jsem své obchody – legální i nelegální. Měl jsem všechno. Policie mě třikrát vyslýchala, byl jsem 7 dní ve vězení, a tak jsem se jednoho dne rozhodl, protože už jsem byl unavený z toho pronásledování.“ (muž, 26 let)

„Ekonomické důvody, nebyl jsem svobodný, svoboda.“ (muž, 32 let)

„Odešel jsem kvůli systému. Na Kubě žiješ z černého obchodu, protože práce tě neuživí. V práci jsem vydělával 11 dolarů měsíčně. Za to si nekoupíš ani boty ani jídlo, nic. Neexistuje žádná svoboda. Nedá se žít. Ten, kdo je na Kubě, tam zůstává, protože nemá možnost odejít. Polovina mladých by odjela, kdyby měla tu možnost. Život tam je těžký. Dnes máš co k jídlu, ale nevíš, co budeš jíst zítra. A snažíš se a snažíš. Vymýšlíš, jak vyžít.“

Žiješ z černého obchodu. Tak se žije na Kubě. Je to jako válka, kterou vede každý z nás každý den. A já jsem chtěl mít svobodu. A taky ten americký sen, který máme všichni – odjet, pracovat, mít tohle a támhleto – od malička ho máš v hlavě, až ho jednoho dne uskutečníš. Všichni to zkoušíme. Já jsem měl tři pokusy odjet z Kuby po moři. Stálo mě to hodně úsilí, ale tady mám alespoň naději na lepší budoucnost. Na Kubě ne.“ (muž, 37 let)

Respondentů, kteří se Kubu pokusili opustit i několikrát, je více. Někteří například odjeli do Ruska, tam měli problémy, vrátili se na Kubu a po několika měsících pokus (tentokrát úspěšněji) opakovali. Utratili tak zároveň většinu nebo všechny k tomuto účelu našetřené peníze.

Je třeba zmínit také to, že většina respondentů ze třetí a čtvrté „skupiny“ v České republice dříve či později požádala o azyl. Ten však nebyl udělen žádnému z respondentů. Většina z nich však dostala povolení k pobytu na určitou dobu (rok nebo dva). Toto povolení lze před vypršením platnosti vždy dále prodloužit. Jedná se o tzv. doplňkovou ochranu, která je Kubáncům obecně udělována ve většině případů.

Dále bych ráda zdůraznila, že respondenti, kteří do České republiky přišli v podstatě jako azylanti a z Kuby odešli kvůli obtížné politické, sociální a ekonomické situaci, často prošli velmi těžkým obdobím, kdy se do České republiky teprve velice složitě dostávali.

Jeden z respondentů popsal část své cesty takto:

„Odešel jsem z Kuby a chtěl jsem do Spojených států. Na moři mě chytili. Pak mě vláda neustále kontrolovala a pronásledovala, tak jsem zaplatil za zvací dopis a odjel jsem do Moskvy. Zaplatil jsem i za to, aby mě dostali až do USA, ale peníze mi ukradli.“ (Pak se respondent dostal do několika dalších zemí, ale nikde mu neudělili azyl.). „V Litvě mi azyl dvakrát zamítli. Neměl jsem dokumenty, nemohl jsem odjet ze země. Vše bylo nelegální. Byl únor. Odjel jsem vlakem na hranice. Počkal jsem, až se setmí, a ušel jsem v noci 25 kilometrů. Bylo asi 17 nebo 18 stupňů pod nulou, hodně sněhu. Šel jsem celou noc, musel jsem překročit řeku...Byly to čtyři dny, kdy jsem jen šel beze spánku a v zimě...“ (muž, 32 let)

I někteří další respondenti plánovali odjet do Spojených států a požádat tam o azyl. Zdá se však, že je to ještě o mnoho těžší, než se dostat do některé z evropských zemí.

Například v Litvě ale, podle vyprávění respondentů, azyl neudělují prakticky nikomu. Respondenti si stěžovali i na špatné zacházení ze strany litevské cizinecké policie.

Do žádné z výše zmíněných skupin nespádají dva respondenti. Jeden z nich přijel do České republiky, protože zde už několik let žijí jeho rodiče. (muž, 23 let)

Druhá respondentka (žena, 36 let) žije v České republice proto, že zde dostal práci její manžel, který je pracovníkem ambasády. Její pobyt v Čechách je tedy pravděpodobně dočasný. Z hlediska výzkumu jde však o pobyt dlouhodobý (několik let), proto jsem ji do výzkumného souboru také zařadila.

Někteří respondenti si v posledních letech vybírali jako cílovou zemi Českou republiku především proto, že o ní měli už předem určité informace. Opět se jedná zejména o respondenty, kteří do ČR přijeli s tím, že zde chtěli požádat o azyl. Tito respondenti někdy popisují Českou republiku jako Spojené Státy v Evropě: „*Vždycky, už z Kuby jsem věděl, že tahle země se ke Kubáncům chová nejlépe z Evropské unie. Žádná jiná, ani Španělsko. Je to jako Miami ve Spojených státech – Kubánci přijedou na Miami a hned jim dají dokumenty. Česká republika je jako Miami pro Kubánce v Evropě. Zdá se, že tahle země má velmi dobré vztahy se Spojenými státy.*“ (muž, 26 let)

Pokud pomineme některé respondenty, kteří do Čech přijeli už před rokem 1989, mohli bychom jako hlavní důvod emigrace Kubánců určit touhu po svobodě, lepším životě a nespokojenost se sociální, ekonomickou a politickou situací na Kubě. Tyto důvody bychom mohli označit jako tzv. „push“ faktory (např. Drbohlav, viz. výše) a převažují jak u Kubánců, kteří kvůli nim Kubu přímo opustili, tak ale nakonec i u těch, jejichž důvody odchodu se původně týkaly práce nebo soužití s partnerem. I tito respondenti si během svého pobytu v České republice mnohem více uvědomili špatnou situaci na Kubě a v současné době se tam vrátit nechtějí. Také poslední velká emigrační vlna v 90. letech odešla z Kuby z podobných důvodů. Jak zmiňuji v teoretické části, odešlo podle Gotta kolem 21 000 Kubánců především kvůli velmi špatným ekonomickým podmínkám spojeným se „zvláštním obdobím“ a se stále stejným systémem na Kubě. (Gott, 2005) Emigranti tak opravdu odcházeli za lepším životem a za lepšími životními podmínkami, svobodu nevyjímaje. A jak dokazuje i tento výzkum, je tomu tak dodnes, protože situace na Kubě se po mnoho let téměř nemění.

Informace o České republice

Pokud se zaměříme na otázku, zda respondenti předem věděli, do jaké země vlastně jedou, jestli měli o České republice nějaké informace, znali alespoň její nedávnou historii anebo současný politický systém, setkáme se s různými odpověďmi, které závisí hodně na tom, zda jednotliví respondenti plánovali dojet do České republiky a nějakou dobu tu zůstat anebo zda byl pro ne „výběr“ země více méně náhodný.

Někteří respondenti nevěděli o České republice mnoho. Jeden z nich vypověděl: *„Pro mě to bylo Československo. Nevěděl jsem, jestli je tu komunismus nebo ne. Pro mě neexistovaly komunistické země v Evropě, ale když jsem přijel do Běloruska a poznal jsem ten systém tam, tak už jsem nevěděl. A na Kubě jsou pro nás věci jako zeměpis trochu uzavřenější, protože komunismus funguje především na základě špatné informovanosti...“* (muž, 33 let) Tento respondent například informace o České republice neměl z výše zmíněných důvodů. Tj. neplánoval jet přímo do České republiky, jeho cílovou zemí byly původně Spojené státy, ale v podstatě náhodou skončil v České republice a zatím zde (již tři roky) zůstává.

Většina respondentů však věděla, že Česká republika byla dříve komunistickou zemí a že k nám za socialismu jezdili jejich krajané na práci. Dále také zmiňovali některé výrobky českého původu, které se na Kubu dříve dovážely.

„Jediné, co jsem věděla, bylo, že dříve byly Čechy také socialistickou zemí. Pracovalo tu hodně Kubánců, na Kubě jsou spousty elektrických zařízení české výroby a také hodně aut. Ale od té doby, co už nejste socialistická země, tak je to jako byste byli vymazáni z map na Kubě.“ (žena, 27 let)

„Dost se mluví o Československu za dob komunismu. Prý tady bylo hodně Kubánců, kteří tu pracovali. Také mi řekli, že Praha je moc krásné město, že zima je tu hrozná a jazyk těžký.“ (žena, 26 let)

I další respondenti věděli, že je Praha krásné a historické město: *„Věděla jsem, že je Praha srdcem Evropy a že by člověk neměl zemřít, aniž by ji viděl, protože je architektonicky nádherná a každý kout má svou historii.“* (žena, 36) Jeden respondent pak uvedl, že věděl, že Čechy jsou krásné a že jsou tu hrady, což na Kubě nemají.

Další respondenti měli informace o České republice od sousedů, známých nebo dokonce od členů rodiny, kteří kdysi pobývali v Čechách ať už z pracovních nebo studijních důvodů.

„Moc jsem toho nevěděla. Některé věci mi řekl nejlepší přítel mého otce, který tu 6 let pracoval, když to ještě bylo Československo. Vyprávěl mi o tom a dal mi nějaké knížky.“
(žena, 25 let)

Respondent, který do Čech přijel už před rokem 1989, se podrobnosti o naší zemi dozvěděl velmi specifickým způsobem: *„Když jsem byl malý, rád jsem maloval. Měli jsme národní soutěž v malování na téma Lidice a já jsem ji vyhrál. Byl jsem ve druhé nebo ve třetí třídě a dostal jsem knížky o Praze. Tak jsem se o ní hodně naučil a mluvil jsem o ní a lidi se divili...Bylo to město, které jako by mě volalo. Když jsem pak měl tu možnost přijet sem v roce 1985, byl jsem moc rád.“* (muž, 52 let)

Jedna respondentka popisuje, jaký obrázek vytváří o evropských zemích kubánská vláda. Ona sama měla jen tyto informace: *„O těchto zemích se říkalo, že jsou hodně rasistické, že děti nemohou vyjít samy na ulici, protože je tam vždy nějaký delikvent nebo terorista. To byl obrázek o Evropě a o Spojených státech. A také to, že v nemocnicích se o tebe nepostarají, pokud nemáš peníze...Na Kubě se neplatí vzdělání ani zdravotní péče.“*
(žena, 33 let)

Jiná respondentka pak vysvětlovala, že pokud chce někdo opustit Kubu, neřeší takové věci jako jsou informace o zemi, do které jede. Navíc, jak uvádí, je v povaze Kubánců nepřemýšlet moc o tom, co přijde ani co s tím udělají. *„To je tady v Čechách, že lidé třeba říkají: Co když se nám nepovede počasí? Kubánek nemá tohle „a co když“, protože si to nemůže dovolit...“* (žena, 37 let)

Respondent, pro něhož bylo obtížné se do České republiky dostat, si o ní zjistil informace (především ohledně politiky a imigrace) na internetu, když pobýval v jiné evropské zemi: *„Četl jsem a hledal jsem na internetu. Našel jsem, že tu žije hodně Kubánců a že tahle země jim pomáhá, protože má skoro stejné zákony o ochraně jako Spojené státy. Na Kubě jsem patřil k politické organizaci, která se věnovala lidským právům a byla proti kubánské vládě. Dočetl jsem se, že tady také existují podobné organizace.“* (muž, 32 let)

Respondentům, kteří přijeli do České republiky poprvé už před rokem 1989 jsem otázku týkající se informací o České republice většinou nepokládala. Je to už více než 20 let a tato otázka je relevantní spíše z pohledu nedávno příchozích respondentů.

Pokud shrneme odpovědi týkající se informovanosti a znalostí o České republice, zjistíme, že jsou velmi kusé. Každý z respondentů se v podstatě od svých známých, od rodiny nebo z internetu či knížek o Čechách něco dozvěděl, ale u každého to bylo něco jiného. Většina respondentů věděla, že je zde větší zima než na Kubě a že jsme zde měli dříve také komunismus. Ostatní informace už měl ale každý jiné. Informovanější pak byli ti respondenti, kteří už před Českou republikou prošli jinými zeměmi nebo měli možnost cestovat. Těch však nebylo mnoho.

Problémy, s nimiž se respondenti po příchodu do ČR setkali, první práce a bydlení

Respondenti, kteří do Čech přijeli ještě v době komunismu za prací nebo studiem, neměli problémy s ubytováním, protože pro ně bylo zajištěno předem, stejně tak i práce, pokud přijeli na pracovní pobyt. V případě studijních pobytů, jak uvádí jeden z respondentů, dostávali studenti stipendia, ze kterých si hradili také stravu. Problémy však nastávaly například s tím, že zpočátku neměli peníze ani na jídlo. Dostali jen nějakou minimální částku, s níž museli vyžít. Plat dostali až po prvním měsíci a v případě jednoho z respondentů, jehož skupina začala pracovat z důvodu špatné organizace až 3 měsíce po příjezdu, dostali plat až po 4 měsících pobytu v Československu.

Jeden z respondentů také uvádí, že v té době bylo pro něj a jeho kolegy obtížné zvyknout si na českou stravu. „*Těžký to bylo s jídlem. Nás přivítali koprovou omáčkou a vařená vejčka uprostřed, knedlíky... A byli jsme bez peněz, jenom nám dávali týden po tom 300 korun a všichni Kubánci jeli do potravin kupovat salámy a rohlíky a jedli jsme salámy a rohlíky, protože žádné jídlo tady nám nechutnalo. No a potom objevili jsme smažený sýr, tak začali jsme jíst furt smažený sýr a hranolky.*“ (muž, 50 let) Zdá se však, že vzhledem k tomu, že je dnes v České republice nabídka jídel velmi pestrá, nedělá změna jídelníčku současným imigrantům potíže.

Respondenti, kteří do České republiky přijeli na pracovní víza už po roce 1989 měli práci a většinou i ubytování zajištěno. Problémy po této stránce tedy nemuseli řešit. V době, kdy jim však pracovní smlouva vypršela, docházelo u nich často k překvapení nad jejich vlastní situací, jak popisuje jedna z respondentek: „*Když nám skončila pracovní*

smlouva a zůstali jsme sami, měli jsme hodně problémů. Kubánci si totiž myslí, že jsou středem světa. Hrajeme dobrou kubánskou muziku, budeme mít hodně práce – sny, jen sny, protože najednou jsme neměli nic. Ani práci. Na to byl potřeba čas a kontakty...“ (žena, 38 let)

Jiná respondentka zmiňuje, že první věcí, která ji zarazila, byla studená povaha Čechů a to, jak moc jsou rasisticky založení. S rasismem měla dvě přímé a zároveň velmi nepříjemné zkušenosti (žena, 32 let) Respondent, taktéž tmavé barvy pleti, si pak stěžoval na problémové chování policie, která ho zadržela při silniční kontrole. Podle něj mělo nevhodné chování příslušníků policie také rasistický podtext. (muž, 38 let) Musím však podotknout, že tito dva respondenti byli jedini, kteří si stěžovali na rasismus ze strany Čechů. Ostatní respondenti, i když někteří z nich byli tmavé barvy pleti, byli naopak mile překvapeni tím, že v České republice nikdy neměli problémy tohoto typu. Jeden z respondentů pouze zmínil, že se na něj zpočátku sousedé „divně dívali“, ale po určité době si na sebe navzájem zvykli a zdraví se. (muž, 49 let) Jiný respondent měl pak pocit, že Češi cizince dostatečně neoceňují, že se na ně často dívají spatra. „*Někdy mi připadá, že hodně Čechů si o imigrantech myslí, že jsou hloupi, že jsme jako kosmonauti, kteří přiletěli v nějaké lodi...A přitom mnoho imigrantů studovalo, mají dobrou přípravu a mají těžký život. Přitom odešli, aby mohli žít lepší život.*“ (muž, 32 let)

Tento přístup Čechů k cizincům či konkrétně k imigrantům viděl respondent jako poměrně velký problém.

Obecně žádný z respondentů nezmiňuje problémy s ubytováním. Myslím si, že v kubánské komunitě docela dobře funguje předávání informací, a pokud někdo potřebuje bydlení, vždy existuje někdo jiný, kdo mu ho poskytne nebo mu poradí, na koho se obrátit, aby alespoň prozatím mohl bydlet.

Pro úspěšné začlenění imigranta do české společnosti a pro to, aby se cítil sám se sebou spokojený, je často třeba získání vhodné a stálé práce. Díky ní může mít imigrant větší kontakty s majoritní společností a tudíž i větší motivaci učit se novému jazyku. Práce přispívá také k tomu, že se imigrant cítí užitečný, učí se nové věci a jeho sebehodnocení se tak může zvyšovat. V případě kubánských imigrantů je pravidelný příjem důležitý nejen z hlediska zabezpečení jejich základních potřeb (jídlo, zaplacení nájemného, telefonu, tramvajenky apod.), ale také z hlediska toho, že většina z nich má na Kubě rodinu, které potřebuje posílat peníze. Ekonomická i sociální situace na Kubě je v současné době velmi

špatná a i menší příspěvek například každé tři měsíce může rodině respondentů v zemi původu významně pomoci. Někteří Kubánci navíc odcházejí z Kuby právě s cílem pomáhat rodině ze zahraničí a cítí se frustrovaní a nespokojení, pokud nemají práci a nemohou tak činit. Mnozí z nich také chtějí na Kubu jezdit a na to je potřeba ušetřit peníze, což z obvyčejného platu není vždy snadné. Nejedná se jen o letenku, ale především o to mít peníze s sebou a nakoupit rodině na Kubě to, co potřebuje.

I když se může zdát, že v hlavním městě je pracovních příležitostí poměrně hodně, mají někteří respondenti s nalezením stálé práce problémy. Největší překážkou je jim samozřejmě neznalost anebo postupem času nedostatečná znalost českého jazyka. Mnozí z nich tak často z počátku pracují na černo, za nižší plat anebo dělají různé brigády. Jiní pak pracují jako barmani, jako pomocná síla anebo pouští hudbu v latinskoamerických barech a diskotékách, kde jazyk příliš nepotřebují. Pokud umějí alespoň trochu anglicky nebo později i česky, pracují jako pomocná síla v restauracích nebo klubech, které už nemusejí být jen latinskoamerické. Postupně se pak někdy vypracují na lepší pozici.

Někteří Kubánci oficiální práci nemají. V poslední době se několik z nich zaregistrovalo na úřadu práce a mají tak možnost účastnit se kurzů češtiny zdarma. Mnozí této příležitosti využívají, často i po několika letech pobytu, kdy se jazyk téměř neučili.

Pro kubánské imigranty je většinou poměrně obtížné najít si práci, která by odpovídala jejich vzdělání nebo pracovním zkušenostem. V některých oborech má však vzdělání nebo určité znalosti a schopnosti respondentů velký význam. Nejsnadněji zde získávají práci hudebníci a zpěváci. Ti jsou často součástí několika hudebních skupin a práce tak mají poměrně hodně. Není to ovšem práce jistá, ale do určité míry nárazová. Někteří z respondentů se na Kubě nebo před příchodem do České republiky i v jiné zemi živili tancem. Také tady pak zkoušejí kubánský tanec učit anebo se stanou součástí tanečních skupin a tančí vystoupení. Je to ovšem práce v podstatě ještě méně jistá než práce hudebníků. Také některé dívky, které tanec na Kubě ani nestudovaly, se stávají tanečnicemi salsy, protože v České republice není tento tanec ještě na tak vysoké úrovni jako v některých jiných evropských státech či v USA a dobrých kubánských tanečníků a tanečnic tu není mnoho. Někteří imigranti také učí španělský jazyk. Je jich však poměrně málo, protože pro tuto práci musejí většinou umět česky.

Některé Kubánky, které přijely do České republiky se svým českým manželem nebo přítelem, byly na svém partnerovi po příchodu do České republiky závislé. Zpočátku nepracovaly, neučily se česky a neměly ani příliš kontaktů s okolím. Teprve když se samy rozhodly vymanit se z této situace a začaly se učit češtinu, našly poměrně rychle (i díky

svým jiným jazykovým znalostem) práci a staly se mnohem spokojenějšími a nezávislejšími. Mezi respondentkami jsou pouze dvě ženy, které jsou v současné době v domácnosti a nepracují. Je to ale z toho důvodu, že jsou zároveň na mateřské dovolené a starají se o děti mladší jednoho roku.

Jak už jsem naznačila výše, zmiňuje mnoho respondentů jako počáteční problém český jazyk, a to jak v souvislosti s nalezením práce, tak také při běžné komunikaci. Většina Čechů střední a starší generace prý nemluví ani nerozumí anglicky a většina respondentů mluví buď pouze španělsky nebo je jejich angličtina na mírně až středně pokročilé úrovni. Minimum respondentů ovládá nějaký další jazyk, někteří ale mají snahu zlepšovat se nejen v češtině, která jim obecně připadá velmi obtížná, tak také v angličtině, protože si uvědomují, že tak budou mít více příležitostí pro získání práce.

Jedna respondentka například vypráví, jak se zpočátku cítila v důsledku toho, že neuměla česky: *„Je to jako bych byla sama. Ničemu nerozumím, nejsem užitečná. Například můj manžel pracuje a já musím počkat, až přijde a pomůže mi vyřešit věci, které potřebuji. První tři měsíce jsem nemohla pracovat, nemohla jsem nic. Ani rodiče manžela nemluvili anglicky ani španělsky. Musela jsem vždycky čekat na překladatele – na manžela. Dnes se už každý den cítím lépe a je to tím jazykem.“* (žena, 33 let)

Také jiná respondentka zdůrazňuje, že první problémy v České republice se týkaly jazyka a dorozumění se: *„Nejhorší, co se ti může stát je, že nejsi schopná se dorozumět. Někdy jsem šla nakoupit a koupila jsem všechno v plastových obalech, protože jsem nevěděla, jak se česky řekne 20 deka. Nebo někdy ti nerozumí nebo nerozumíš ty, proto jsem si uvědomila, že ten jazyk potřebuji. A také se mi nelíbilo, když jsme někde byli s přítelem a jeho českými přáteli a já jsem se si s nimi nemohla popovídat.“* (žena, 27 let)

Další respondent žil se spolubydlícím, který uměl španělsky, a pracoval v peruánské restauraci, kde češtinu také téměř nepoužíval. Postupně si ale uvědomil, jak je pro něj znalost češtiny důležitá a také to, že přizpůsobit by se měl především on sám: *„Pokud se nenaučíš jazyk, nemáš přátele, nemůžeš nic dělat. Češi se kvůli mně nenaučí španělsky. Já tady žiji a musím se naučit přizpůsobit se vám, Čechům.“* (muž, 37 let)

Pouze někteří respondenti mají oproti očekávání problémy s přizpůsobením se odlišnému klimatu, střídání ročních období a chladnému počasí. Střídání ročních období se většině líbí, protože na Kubě žádné změny na přírodě vidět nejsou. Velkou část roku tam panuje horké a vlhké klima, teploty se pohybují okolo 30 stupňů nebo i více.

Někteří respondenti mají zimu dokonce rádi. Připadá mi, že se často ani tolik neoblékají jako sami Češi. Chladné klima jim vyhovuje a říkají, že na Kubě na ně bylo moc horko nebo že tam museli používat ve svých domech klimatizaci. Několik respondentů se dokonce věnuje zimním sportům – zejména lyžování. Jeden z nich říká: *„Počasí pro mě nebylo žádnou překážkou. Naopak. Užívám si ho a to, co s sebou přináší zima, se mi líbí – sníh, lyžování a jiné zimní sporty.“* (muž, 33 let) Také další z respondentů se vyjadřuje podobně: *„Zdejší počasí mě vůbec nijak neovlivňuje. V zimě nosím jen obyčejnou bundu. V létě je na mě moc horko. Na Kubě jsem měl doma klimatizaci.“* (muž, 32 let)

Ovšem jedna z respondentek, která v Čechách žije už mnoho let, se se studeným počasím nikdy nevyrovnala: *„Počasí tady je pro mě hrozné. Moji kamarádi se mi smějí, protože když čekám na autobus a je mi zima, brečím. Jedna kamarádka mi říkala: Ale ty opravdu brečíš zimou! A já brečím a nestydím se za to.“* (žena, 37 let) Jiná respondentka vypověděla, že zpočátku se jí zima a sníh líbily, ale postupem času jí začalo vadit, že chladné počasí v Čechách trvá tak dlouho. *„Kdyby to tak byly jen tři měsíce.“* (žena, 38 let) Respondent, který v Čechách žije už více než 20 let si na zimní období také nezvykl: *„To mě zničí, když přijde ten podzim, zima, to je pro mě katastrofa. Když začíná sluníčko, to je úplně jinak. Prostě i ty lidi vidím, jak se změni. To sluníčko strašně pomůže. Tady všichni jsou schovaní a nechtějí se bavit vůbec. Začíná být sluníčko, tak už se usmívají.“* (muž, 50 let)

Někteří respondenti pak přijímají změnu počasí vcelku normálně: *„Jen je potřeba se více oblékat.“* (muž, 49 let)

„Zima je tu drsná, ale člověk si zvykne. A velké horko mi taky vadí.“ (muž, 52 let)

„Nemám ráda, když je moc zima nebo moc horko. Když je zima, tak tu máte kabáty a topení. Ať je člověk doma, v práci nebo v tramvaji, všude je topení.“ (žena, 33 let)

Z uvedených citací tedy můžeme soudit, že každý z respondentů vnímá chladné počasí jinak, což je poměrně zajímavé zjištění, protože bychom spíše mohli očekávat, že lidé, kteří k nám přicházejí z teplého podnebí, si na zimu budou zvykat hůře a déle. Každý z nás je však jiný a tak i každý z respondentů vnímá změny jinak a každý z nich se s nimi také jinak vyrovnává. Zhruba polovina respondentů si na odlišné počasí a podnebí poměrně rychle zvykla a nevadí jim. Druhá polovina pak zimu snáší špatně a vnímá také vliv na psychiku, který s sebou zimní počasí přináší, a to nejen vliv na ně samotné, ale také na Čechy, kteří v zimním období připadají některým respondentům ještě uzavřenější než v létě.

Shrneme-li hlavní problémy, s nimiž se na počátku svého pobytu respondenti setkávali, byl to kromě již zmíněného počasí především jazyk. Mnozí respondenti se ho začali pomalu učit až po několika letech pobytu. Často to bylo z toho důvodu, že se rozhodovali, jestli v České republice zůstanou, anebo měli práci, kde češtinu vůbec nepotřebovali. Neměli tak motivaci, proč se jazyk učit. Většina z nich však sama přichází časem na to, že pokud v České republice chtějí natrvalo zůstat, budou muset začít mluvit česky. Ti, kteří už češtinu trochu ovládají, vidí najednou jinak Čechy i jejich povahu, lépe jim rozumí a začínají se na věci dívat pozitivněji. Zvykají si. To potvrzuje také Nesvadbová (viz.výše), podle níž se schopnost adaptace zvyšuje právě s tím, jak dobře respondent nový jazyk ovládá. (Nesvadbová, 1996) Někteří respondenti měli vedle problémů s jazykem a podnebím také potíže s nalezením vhodné a stálé práce. Někdy to bylo z jazykových důvodů (zde vidíme opět důležitost jazykové vybavenosti pro běžný život v cizí zemi), jindy respondent nemohl nalézt práci ve svém oboru. Obecně však i tady velmi dobře působí jakási sociální síť mezi samotnými Kubánci, kteří si často navzájem pomáhají práci najít nebo doporučí nějaké místo, kde někoho alespoň dočasně nebo brigádně hledají. Jak už jsem naznačila výše, funguje zde také pomoc ze strany kubánských či latinskoamerických klubů a restaurací, kde někteří Kubánci pracují zpočátku alespoň brigádně, než si najdou stálou práci. V této souvislosti zmiňuje Průcha (viz. výše), že právě identifikace s vlastní skupinou a její pomoc a podpora může v adaptaci na nové prostředí výrazně pomoci. (Průcha, 2007) Mezi respondenty však v současné době převažují ti, kteří stálou práci mají a většinou jsou s ní i vcelku spokojeni.

3.2.2 Kulturní a jiné rozdíly a proces adaptace

V této kapitole se budu zabývat jednak tím, co bylo pro respondenty bezprostředně po příchodu do České republiky nové, co je překvapilo, co pro ně bylo neobvyklé nebo neznámé, a dále pak také tím, co nebo kdo jim zpočátku pomohl, aby si na nový život v cizí společnosti postupně zvykli. V další části se zaměřím na největší rozdíly mezi Kubou a Českou republikou, které respondenti popisovali. Obě země prošly prakticky stejným politickým systémem, což bylo respondenty v několika případech reflektováno. I proto měli někteří z nich blíže k České republice než například ke Španělsku nebo k Německu. Dále mě budou zajímat odlišnosti, které se týkají prostředí, ve kterém žili

respondenti na Kubě a ve kterém žijí dnes v České republice, a to především z hlediska rodinného soužití a sousedských vztahů, které byly jedním z hlavních témat, jež respondenti v této souvislosti zmiňovali. Obecně mě bude zajímat, jak imigranti všechny tyto změny vnímají, jak se jim dokázali přizpůsobit a co jim při tom pomohlo.

První dny v České republice

Pokud se zaměříme na otázku, co v České republice v prvních dnech respondenty překvapilo, co na ně udělalo dojem (ať už v pozitivním či negativním slova smyslu), dostaneme odpovědi, které se velmi různí. Prakticky každý respondent vnímal první dny svého pobytu v Čechách (v Praze) jinak. Někdo si všímal čistých ulic a krásné architektury. Jak uvedl jeden respondent: „*Překvapilo mě, když jsem přišel do Prahy, do centra. Je to nádherné město. Myslím, že je to nejkrásnější město Evropy. A zarazil mě také klid v ulicích v noci, že se člověk nemusí bát.*“ (muž, 33 let) Někomu naopak připadaly domy šedivé (ale to spíše ještě za dob komunismu), na jiné ihned zapůsobilo strohé jednání Čechů v obchodech či na úřadech, další si všímali především chladného počasí nebo na ně udělalo dojem, když začalo sněžit, protože sníh viděli poprvé v životě. Jedna respondentka pak uvedla, že ji překvapilo, že se u nás prodává jídlo speciálně jen pro psy. (žena, 37 let) Někteří respondenti zmiňovali i další věci, kterých si Čech zřejmě běžně nevšimne. Například jedna z respondentek uvedla, že první, co ji zarazilo, byl zápach v metru. Dodává však i pozitivní věci, které na ni udělaly dojem: „*Všechno se mi zdálo krásné, chtěla jsem ochutnat české jídlo. Praha se mi líbila. Měli by dát pryč auta a nechat jen koňská spřežení. A taky se mi líbil sníh.*“ (žena, 32 let) Jinou respondentku překvapilo, jak velké máme v Čechách koně. Na Kubě mají totiž menší plemena a koně jsou často špatně živení a vyhublí. Dále se jí líbily záhony s květinami a ocenila také, stejně jako ještě několik dalších respondentů, čistotu pražských ulic v porovnání s ulicemi na Kubě. Domy na ni pak působily spíše šedě a smutně, ale už si prý na to zvykla. (žena, 25 let) Také další respondent, který zde však už žije mnoho let, se vyjadřoval k tomu, jak na něj zapůsobilo město, ale také počasí, když do Čech poprvé přijel: „*Byla strašná zima, bylo to v květnu, no to nebyla zima, ale pro nás to byla zima. Překvapila mě potom ta samota tady. To tenkrát bylo strašně moc smutný. Všechno šedivý, málo lidí na ulici. Všichni chodili na chatu pryč na víkend. To jsme byli zvyklí na Kubě na ten randál na ulici, najednou samota taková divná.*“ (muž, 50 let) Ještě jiný respondent uvedl, že v roce 1986 ho překvapila „smutná barva“ Václavského náměstí. Dnes už vypadá úplně jinak – nádherně. (muž, 43

let) I další respondenti se vyjadřovali k tomu, že v Čechách je obecně mnohem větší ticho. Byli zvyklí na hluk v ulicích, na party a oslavy na ulicích i doma. Stávalo se jim, že mluvili nahlas do telefonu v autobuse nebo v tramvaji a lidé se na ně dívali „divně“.

Mezi pozitivní věci, které zmiňovali někteří respondenti a respondentky, pak dále patří například přesnost Čechů a jízdní řády, které jsou dodržovány téměř na minutu přesně, což se na Kubě nikdy nemůže stát. Na Kubě neexistují jízdní řády. Člověk přijde na zastávku a čeká. Když nic nejede například půl hodiny nebo hodinu, vezmou si někteří taxíka. Pokud autobus přijede, je často tak plný, že se zdá, že už se do něj nikdo další nevejde. Nastoupí však ještě dalších dvacet lidí. Je to jiná realita, kterou respondenti popisují a kterou jsem zažila i já sama při pobytu na Kubě a používání kubánské dopravy.

Pro většinu respondentů (i když někteří, zejména muži, to vždy otevřeně nepřiznali) je zpočátku překvapením velikost nákupních center a množství věcí, které se v nich dá koupit. Na Kubě je totiž neustálý nedostatek všeho nebo jsou dovezené věci příliš drahé. Jedna respondentka k tomu říká: „*Tady mají v obchodech všechno. Na Kubě není často ani to nejzákladnější. Například na Kubě používám mýdlo značky Plus a když mi dojde a chci si koupit nové, tak ho nemají. Tady mají mýdlo celý rok.*“ (žena, 27 let)

Jeden z respondentů si všímá rozdílů mezi povahami lidí v Čechách a v Latinské Americe: „*Tady je všechno jiné. Lidé jsou jiní, mají úplně jiné charisma než latinoameričané, kteří dělají všechno od srdce. Tady mi přijde těžké toho dosáhnout, ale člověk si pomalu zvyká.*“ (muž, 32 let)

Jiné respondenty pak překvapilo typické české jídlo a potraviny, které se u nás prodávají, zejména to, že různé druhy ovoce a zeleniny se dají sehnat po celý rok. Nevýhodu však viděli v jejich chuti, která se nedá srovnávat s chutí čerstvého ovoce na Kubě. To někteří postrádali. Obecně však můžeme říci, že věci, které na respondenty udělaly v prvních dnech a týdnech pobytu v České republice dojem, byly vesměs pozitivní – především krása Prahy a čistota ulic. Mnoho věcí pak respondenti viděli prostě jako jiné a nehodnotili je ani negativně ani pozitivně.

Kdo nebo co pomohlo respondentům přizpůsobit se českému prostředí a české společnosti? Na tuto otázku měli respondenti několik typů odpovědí. Nejčastěji jim v počátcích pomohl nějaký člověk. Buď to byl kamarád nebo většinou český partner, s nímž se seznámili relativně krátce po příjezdu do České republiky.

„Kubánci se o mě ze začátku dobře postarali. A potom jsem potkal svou bývalou přítelkyni. Žili jsme spolu 2 roky. To ona mi pomohla vidět tuhle zemi z jiného úhlu pohledu a poznat trochu českou kulturu.“ (muž, 33 let)

„Pomohla mi jedna kamarádka, se kterou jsem se tady potkal. Naučila mě trochu česky a také mi pomohla najít práci.“ (muž, 37 let)

„Pomohl mi můj přítel. Stálo mě to hodně úsilí, ale už jsem se hodně věcem přizpůsobil. Také mi pomohl najít práci. Je to velký rozdíl, když máš práci. Lépe se zařadíš do společnosti, protože máš odpovědnost.“ (muž, 37 let)

„Prostřednictvím mého partnera jsem si začala dělat české přátele, začala jsem mluvit česky a užívat si to. Pomalu jsem vstoupila do české společnosti. (žena, 38 let)

Jak můžeme vidět z některých citací, je pro respondenty důležitá opora v blízkém člověku. Pokud je jím Čech, často respondentovi pomáhá s běžnými věcmi, hledá mu práci, stává se v podstatě jeho překladatelem a vyřizuje za něj jeho záležitosti, dokud se dotyčný nenaučí dostatečně česky. Někdy k tomu ale nemá motivaci právě z toho důvodu, že partner mluví česky i španělsky a vše za něj zařídí.

Jedna respondentka zmiňuje, že jí pomohl nejen manžel, ale zejména to, že si začala vytvářet přátele a pomalu se začínala sama učit česky. (žena, 33 let) Také z výpovědí mnohých dalších respondentů je vidět, že se často museli spolehnout sami na sebe a že pouze oni sami a jejich vlastní přístup k nové situaci jim pomohl vyrovnat se s rozdíly v cizí zemi. Jeden z respondentů vypráví, jak to bylo obtížné: *„Vyrovnat jsem se musel se vším sám. Na začátku to bylo hodně těžké. Měl jsem krizi. Skoro 4 měsíce jsem nevyšel z domu, jen do školy a zpátky. Volal jsem rodině. Hodně jsem brečel, protože mi chyběli.“ (muž, 38 let)* Také další z respondentů si zvyká na nové prostředí bez větší pomoci, začíná se učit češtinu a říká, že po dvou letech, co je tady, si ještě moc nezvykl. *„Člověk se přizpůsobí, ale ne za dva roky.“ (muž, 38 let)*

Poněkud odlišnou zkušenost má další z respondentek. Zdůrazňuje totiž, že jí při adaptaci pomohlo, když se oddělila od kubánské komunity, která prý byla vždy hodně negativní a ona tak ani neměla chuť učit se česky nebo se seznamovat s Čechy. *„Většina Kubánců si na český systém nezvykne. Pokud se s nimi budeš scházet, nikdy se nepřizpůsobíš. Když jsem přijela, byli všichni Kubánci starší než já a mluvili o samých negativních věcech. Pak jsem si začala vybírat přátele, začala jsem se učit trochu česky a uvědomila jsem si, že spousta věcí je jen v jejich hlavě. Přijedou z Kuby a chtějí, aby se Češi přizpůsobili jim.“ (žena, 25 let)*

Specifické jsou také výpovědi některých dalších respondentů. Jednomu z nich pomohli v adaptaci na nové prostředí rodiče, za nimiž sem z Kuby přijel. Jiná respondentka hledala po příjezdu restauraci Bodeguita del Medio, která je jednou z nejvyhlášenějších na Kubě a rozšířila se po celém světě. Doufala, že by tam mohla potkat nějaké nové známé původem také z Kuby. „První, co jsem udělala, bylo, že jsem našla tohle místo a hledala jsem, jestli tam nebudou nějakí Kubánci. Našla jsem tam nějaké hudebníky a udělala si přátele. Něco mi vysvětlili, ale musela jsem objevovat sama. Když se stěhuješ do jiné země, jsou začátky vždycky těžké.“ (žena, 36 let) Respondent, který v Čechách (konkrétně v Poděbradech) už před rokem 1989 studoval, vypráví, jak mu v adaptaci pomohlo typické české prostředí: „Jenom ta hospoda. Dopoledne i odpoledne škola a večer do hospody, protože Poděbrady jsou malinký, nebylo tam moc co dělat. Kubánci měli stipendium z české i kubánské strany, my jsme měli víc peněz než ostatní a pivo bylo strašně levné. A my jsme tam už začali komunikovat s Čechy. Moje parta jsme dokázali jít do té hospody a rozbít ten led, pít a integrovat se do té české kultury trošku. Učitelé s námi komunikovali, byly mejdany, i oni nám hodně pomohli.“ (muž, 40 let)

Můžeme tedy říci, že respondenti se buď na cizí prostředí adaptují bez větší pomoci dalších osob a snaží se s novou situací vyrovnat sami, což může někdy trvat déle, nebo jim v adaptaci pomáhají jejich blízcí, nejčastěji partner nebo partnerka či manžel nebo manželka. Tito pro ně často hledají práci a někdy s nimi žijí jako pár ve společné domácnosti, z čehož pro respondenty mohou vyplývat další výhody (určitá jistota, kontakt s rodinou partnera a tudíž motivace mluvit česky apod.). Mezi respondenty pak bylo několik jednotlivců, kteří si na nové podmínky zvykali určitým specifickým způsobem (viz. výše).

Aby se zde někteří Kubánci cítili jako doma, navštěvují kubánské (salsové) kluby a diskotéky, kde mohou komunikovat ve svém jazyce. Problémem zde ale zůstává, že se tak do určité míry separují od české společnosti, nemají motivaci učit se česky a stávají se tak částečně uzavřenou komunitou přístupnou jen těm Čechům nebo cizincům, kteří mluví španělsky nebo tančí salsu. V tomto případě se nabízí otázka, kterou již podobně formuloval Eriksen (viz. výše). Chtějí se kubánští respondenti integrovat do české společnosti? Chtějí se alespoň částečně adaptovat na náš způsob života a přijmout do jisté míry také naši kulturu anebo chtějí žít v jakési izolaci a, jak již popsala výše jedna z respondentek, věřit, že se Češi přizpůsobí jim? Závěr této otázky může znít trochu nadneseně. Z mé vlastní zkušenosti i podle výpovědí některých respondentů však mohu říci, že mezi Kubánci žijícími v České republice jsou i takoví, kteří nemají zájem začlenit

se do české společnosti, kritizují Čechy a možná opravdu očekávají spíše nějakou změnu z vnějšku, než aby se přizpůsobili sami. Myslím si však, že je to spíše dočasný stav či určitá fáze adaptace, kdy nově příchozí ještě neakceptoval potřebu vlastní změny nebo si neuvědomil, že bude muset také sám udělat něco pro to, aby se v nové zemi cítil dobře. Během mého dlouholetého zúčastněného pozorování jsem se totiž setkala s Kubánci, kteří v České republice zůstat nechtěli, i když země jako taková se jim líbila. Měli však problém akceptovat rozdílnost v povaze a chování Čechů nebo hned nepřivykli odlišnému sociálnímu a ekonomickému systému či obtížnému jazyku. To se však stávalo především na začátku pobytu a později se daný člověk začal postupně přizpůsobovat a zjišťoval, že všichni Češi nejsou tak „špatní a studení“, jak si zpočátku myslel. Na to však musel přijít pomalu, většinou sám a často právě až s pomocí jazyka, který se začal učit.

Je zde však ještě otázka participace státu či společnosti při integraci cizinců. Proces integrace by totiž neměl být jednostranný, jak píší také Soudek a Soudková (viz výše). I přijímající společnost by měla vytvořit podmínky pro to, aby se zde nově příchozí cizinci cítili více „jako doma“ nebo aby jim alespoň adaptace na nové prostředí a integrace do něho byla usnadněna. V případě kubánských respondentů mi připadá jako velmi vhodná například nabídka kurzů češtiny zdarma hned po příjezdu, spojená případně i s informacemi o naší zemi a o českém sociálním, ekonomickém a politickém systému a s kontakty na organizace, které se pomocí cizincům zabývají. To by jistě mnohým z nově příchozích usnadnilo jak hledání práce, tak také lepší pochopení české mentality i rychlejší přizpůsobení se novému prostředí.

Na tomto místě bych se ráda zaměřila na rozdíly mezi Kubou a Českou republikou, které respondenti ve svých vyprávěních nejvíce zmiňovali. Některým z nich obě země připadaly hodně podobné. Těchto respondentů však bylo minimum. Většina se vyjadřovala o problémech týkajících se svobody projevu, svobody obecně, možnosti koupit si věci a potraviny, které člověk k obyčejnému životu potřebuje. Mluvili o ekonomické situaci a nízkých platech na Kubě, za něž se nedá nic pořídít. Mluvili také o rozdílné sociální situaci v různých směrech. Někteří respondenti zdůrazňovali, že obě země jsou naprosto odlišné, počínaje systémem, i když v Čechách byl ještě poměrně nedávno také komunismus.

Jeden z respondentů, který do České republiky přijel už před rokem 1989 vnímá změny, které se během let na Kubě a v chování Kubánců udály a reflektuje také rozdíly v různých detailech mezi oběma zeměmi dříve a dnes. „*Kubánci jsou takoví víc přátelský, i*

když to už se taky změnilo. Třeba tady Kubánci si půjčují peníze navzájem na tři dny a on pak musí vrátit jednou tolik. Nebo třeba tady pro mě bylo překvapení, že každý měl v hospodě svoje lístek a každý si označoval, co pil on a každý platil sám. Na Kubě jsem nebyl na to zvyklý. Třeba platil v tom momentu ten, kdo měl peníze. Ale na Kubě už je to stejný. Ale každopádně na Kubě drží rodina víc pohromadě, i když to se taky změnilo. Bydlí hodně lidi spolu, to je na Kubě zvyk a všichni jsou spokojení s tím. Ale každopádně když se Kubánec vrátí na Kubu, nevadí mu to. Ale nechtěl by tak žít celý život.“ Dále pak respondent komentoval situaci, která panuje na Kubě v posledních měsících: *„Ted' je hodně prázdná, vůbec jídlo není, žádný obleky. A ty lidi, co přijdou ted' ze zahraničí, zneužívají toho a začínají prodávat draho na ty Kubánce. Kubánci Kubáncům. Přiveze nějaký tričko, který stálo tady 200 korun a prodává tam za 600 korun. To je hrozný.“* (muž, 50 let) Jiný respondent, který do Čech přijel také už před revolucí, se při popisu rozdílů mezi oběma zeměmi zaměřuje především na ekonomickou a sociální situaci, zejména na to, co mu nepřipadá správné. Dále pak zmiňuje také klima a charakter Čechů oproti Kubáncům. *„V ekonomice jsou rozdíly velké a pokud se týká sociální situace, tak také. Na Kubě se neplatí v nemocnicích a ani za vzdělání se neplatí. Česká republika je mnohem více rozvinutá než Kuba, ale nelíbí se mi, že platím sociální a zdravotní pojištění a potom musím podstoupit operaci a nemůžu pracovat a to, co mi dá sociálka, jsou dva nebo tři tisíce. A jinak tady chybí radost. Lidi by se tu měli trochu víc smát. Zdají se mi hodně uzavření. Měli by nechat problémy doma a vyjít na ulici s otevřeným srdcem... A to počasí je strašné, ta zima. Já se přizpůsobím do určité teploty, plus 8, plus 10 stupňů, ale jak je pod nulou, tak to není nic pro mě.“* (muž, 49 let) Další z respondentů se vyjadřoval ke vzdělání, svobodě či klimatu: *„Tady lidi přemýšlejí na budoucnost. Na Kubě moc ne. Taky se říká, že na Kubě umí každý číst a psát, a když mluvím s lidmi, tak jsou mimo. Většina nedokáže vést takový vzdělaný rozhovor. V Čechách většina lidí je vzdělaných nebo aspoň vědí, o co jde, co se týče kultury. Další rozdíl je ten klima. Lidi jsou otevřenější, až moc pro mě. Tady vidím to, že lidi jsou uzavřenější. Tady je sociální svoboda díky demokracii, ale individuální svoboda je malá. Lidi se uzavírají tolik, že ta svoboda osobního projevu je nízká. Na Kubě sociální svoboda neexistuje, protože je socialismus, ale ten člověk je víc extrovertní, vyjadřuje se víc. Někteří lidi se bojí před jinými lidmi říct ahoj. Na Kubě je to naopak.“* (muž, 40 let) Z výše uvedených úryvků můžeme vidět, že každý z respondentů pojmá a vnímá odlišnosti mezi oběma zeměmi jinak. Také mnozí další respondenti zmiňovali jako hlavní rozdíly svobodu, stupeň rozvoje a kultury, klima a počasí, ale i odlišnou stravu, platy a možnost koupit v českých obchodech vše, co člověk k životu

potřebuje. Jeden z respondentů například shrnuje: „*Tady jsou lepší platy a máte možnost cestovat. Na Kubě je všechno více potlačené, i když je tam větší bezpečnost. Ale nemáme moc svobody. Jsou to dva různé politické systémy, ale dříve jsme byli přáteli. Češi nám hodně pomáhali, stejně jako Rusové, ale už se rozbil ten socialistický tábor a to je ten největší rozdíl.*“ (muž, 35 let) Jiná respondentka se zaměřila na rozdíly spíše z jejího osobního hlediska a potřeb. „*V České republice jsem na tom lépe ve všech ohledech. Mám tady větší možnosti pracovat jako hudebnice, v obchodech je tolik věcí, které si člověk může koupit. Stát mi každý měsíc přispívá na dítě. To na Kubě neexistuje.*“ (žena, 38 let)

Zde bych ráda zdůraznila, že mezi respondenty bylo několik mužů, kteří se o rozdílech mezi oběma zeměmi vyjadřovali mnohem důrazněji a otevřeněji než ostatní respondenti. Jsou to ti, kteří z Kuby odešli v posledních několika letech z důvodů obtížné politické, sociální a ekonomické situace. Byli nespokojeni s mnoha okolnostmi svého života na Kubě a tuto nespokojenost také ve svých výpovědích náležitě vyjadřovali. Dávali tak důraz na rozdíly v politických systémech obou zemí, na ekonomickou situaci, která panuje na Kubě. Jmenovali sociální problémy, kterých je opravdu mnoho, nemožnost cestovat ani pracovat za plat, který by člověka uživil. Také svoboda byla velkým tématem spojeným s možností vlastnit nemovitosti nebo i obyčejné auto, ale především s možností řídit si svůj život sám bez vlivu vlády nebo politiky. Někteří respondenti poukazovali na to, že v České republice ještě do nedávné doby panoval stejný systém jako na Kubě, ale že došlo k velké změně a rozdíl je dnes obrovský, i když určité nedostatky zde mnozí z nich ještě vnímají. Z jejich výpovědí bylo znát, že by si přáli, aby Kuba také zažila tuto velkou změnu. Zároveň jsou si však vědomi toho, že i kdyby se tak v nejbližší době „zázrakem“ stalo, bude trvat desetiletí, než se Kuba z komunismu zotaví. Uvedu zde několik úryvků z rozhovorů s těmito respondenty.

„*Tady je svoboda, demokracie, ekonomika. To je to hlavní a od toho se odvíjejí mnohé další věci. Na Kubě nic z toho neexistuje. Kubánci emigrují, protože není práce a žije se z toho nejzákladnějšího. Většina mladých lidí zkouší odjet, aby měli základní věci a svobodu. Na Kubě nemají budoucnost.*“ (muž, 32 let)

„*Tady můžeš udělat se svým životem, co ty sám chceš. Můžeš vlastnit auto, můžeš obchodovat, máš svůj život. Na Kubě musíš mít život podle vlády. Tady můžeš mluvit, o čem chceš. Můžeš si myslet, co chceš. Je tu hodně svobody. Na Kubě musíš myslet tak, jak chce vláda, abys myslel. Neexistuje svoboda projevu, žádná svoboda.*“ (muž, 26 let)

„Tohle je demokratická země, kde můžeš vyjádřit, co si myslíš. Ohledně politiky i jiných věcí se můžeš informovat na internetu nebo v televizi. Svět je tu otevřenější. Kuba je krásná země, ale na všechno je tam cenzura. Svoboda neexistuje a nesmíme ani volně cestovat. Ekonomická situace je také velmi špatná. Všechno je problém. Koupit věci, sehnat je, sehnat peníze. Tady to také není snadné, ale pokud pracuješ, vyděláváš dost peněz na to, aby sis nemusel dělat starosti. Na Kubě musíš pořád dělat něco mimo zákon.“
(muž, 33 let)

„Tady pracuješ a podle toho, kolik si vyděláš, přizpůsobuješ svůj život. Krok za krokem můžeš dosáhnout toho, co chceš. Na Kubě uplyne dvacet let a nebudeš nikým a nebudeš mít nic.“ (muž, 37 let)

Mezi kubánskými respondentkami pak bylo několik žen, které se vyjadřovaly spíše k rozdílům v rodinném soužití, i když zmiňovaly v menší míře také další sociální a ekonomické problémy. Rodina je na Kubě pojímána jinak než v Čechách. Na Kubě je početná a žije většinou pohromadě v jednom domě nebo blízko sebe. Je na ni kladen velký důraz. Mnozí respondenti tak kritizovali Čechy proto, že se se svou rodinou málo vídají. Nerozuměli tomu. Vnímali, že v Čechách je jako rodina brána spíše rodina nukleární, tedy manželé a děti, a širší příbuzenstvo není tak důležité. Rodina je zkrátka pro všechny respondenty bez výjimky velmi důležitá a i proto je pro ně někdy obtížnější adaptovat se na nový způsob života, který zde žijí sami bez rodiny, případně jen s rodinou nukleární. Jedna z respondentek popisuje rozdíly v rodině takto: *„Tady lidé vidí rodinu jako manžele a děti. Na Kubě jsou to všichni, babičky, tety. A to, že ti babička pohlídá dítě, je ta nejnormálnější věc na světě. Tady ti dělá laskavost. Pokud potřebuješ, pohlídá. Na Kubě cítíš, že babička s tebou chce být.“* (žena, 25 let) Jiná respondentka k tomu dodává: *„Na Kubě jsme vždycky pohromadě s rodinou a bydlíme s rodiči. Tady vidím, že to tak není. Už ti bylo 18, tak si najdi podnájem a uvidíme se možná o víkendu.“* (žena, 32 let) Taková přímá výpověď nám může připadat až přehnaná, ale důležité je, že vychází z osobních zkušeností respondentky, která byla součástí české rodiny a v Čechách žije již několik let.

Další aspekt, který respondentky zdůrazňovaly, byla povaha Kubánců a to, jak se seznamují Kubánci na rozdíl od Čechů. Samy sebe viděly respondentky jako mnohem otevřenější a komunikativnější s tím, že přátele, které si člověk udělá dnes, má už pak často „na celý život“, pokud jsou mu sympatičtí. Češi prý jednají mnohem více s odstupem a s někým, koho poznali dnes, se možná zítra ani nepozdraví. Respondentka (žena, 32 let) k tomu uvádí: *„Když na Kubě někoho nového poznáme, jsme spokojeni a bavíme se. Češi*

to někdy vidí jako něco špatného. Myslí si, že chceme něco víc nebo se na nás dívají divně.“

Na závěr uvedu výpověď respondentky, která se pozastavuje nad tím, že v Čechách existují věci, které člověk může dělat, ale také věci, které člověk musí dělat. Na Kubě se nemusí prakticky nic. „*Tady například když musíš pracovat, tak musíš. Na Kubě vstanu a když se necítím dobře, nejdu do práce. Nic se nestane. Sníží mi plat o 50 centů, ale co to je 50 centů? Radši zůstanu doma a třeba prodám kalhoty sousedce a vydělám dva dolary. To je víc, než kdybych šla do práce. Když prší, tak taky nejdu pracovat. Protože kdybych čekala na zastávce na autobus třeba hodinu, nastydla bych. Doprava je na Kubě moc špatná. Můžu čekat 10 minut nebo taky tři hodiny. Proto lidé nejdu do práce, když prší.“ (žena, 27 let) Každý respondent tedy vnímá odlišnosti mezi oběma zeměmi trochu jinak. Základní rozdíly jsou však pro všechny stejné. Je to především svoboda, ekonomické a sociální rozdíly, rodinné soužití, možnost cestovat a hlavně možnost vidět před sebou budoucnost a dosáhnout toho, co člověk chce. To je na Kubě velmi obtížné a respondenti často vyjadřovali vděčnost České republice za to, že jim dala možnost žít zde nový a plnohodnotný život.*

Rodina a sousedské vztahy

Pokud se zaměříme na to, v jakém prostředí žili respondenti na Kubě a v jakém žijí dnes v Čechách, najdeme mnohé odlišnosti. Věnovat se zde budu především rodinnému soužití a sousedským vztahům, což bylo téma, o němž respondenti rádi mluvili a kde také nacházeli největší rozdíly od života v České republice. Sousedské vztahy na Kubě bývají respondenty popisovány jako velmi otevřené a vstřícné. U mnohých se zdá, že své sousedy považují téměř za součást rodiny. Pokud zrovna není žádný člen rodiny doma a vznikne nějaký problém nebo není co k jídlu, pomůže soused. Dveře různých bytů v jednom domě prý často bývají otevřené a sousedé se navštěvují tak, jak se jim to zrovna hodí. Neexistuje zvyk ohlašovat návštěvu dopředu. Když přijde, tak si zkrátka Kubánci vždy udělají čas. Také se řídí myšlenkou, že kde se nají jeden, nají se dva i více, a tak každý, kdo přijde na návštěvu, dostane vždy něco k jídlu, pokud nějaké jídlo doma je. Nejbližší sousedé jsou pak dokonce zvyklí brát si jídlo sami z lednice... Mnozí Kubánci se pozastavovali nad tím, že v Čechách takovéto soužití neexistuje, že člověk svého souseda vlastně ani nezná. Pokud někde bydlí krátce, tak ho možná ani neviděl nebo neví, kdo bydlí o dvě patra níže.

To by se na Kubě stát nemohlo a zde žijícím Kubáncům to připadá velmi neobvyklé. Někteří si však už na tento rozdíl zvykli a dokonce si chválí, že tady mají mnohem více soukromí. Na Kubě totiž každý své sousedy také sleduje. Zjišťuje, co je u nich nového, co si koupili nebo v kolik hodin kdo přišel domů. Jak jsem už zmínila výše, rodina na Kubě drží hodně pospolu, děti žijí v domě rodičů často i v dospělosti, protože většinou není možnost získat nový dům nebo byt a rodiny jsou tak zvyklé. I v případě, že děti žijí odděleně od rodičů nebo prarodičů, často se navštěvují. Někteří respondenti se podívovali nad tím, že u nás se babička s vnoučaty nevidí třeba měsíc, i když bydlí jen na opačném konci Prahy. Naprosto nepochopitelné pak pro Kubánce je, pokud se někdo se svými rodiči nebo prarodiči vůbec nestýká. Dalším velkým rozdílem v rodinném soužití je pak fyzický kontakt mezi členy rodiny a otevřeně projevovaná láska. Na Kubě si mezi sebou při setkání členové rodiny vymění políbení na obě tváře, případně se obejmou. Umí říci druhému mnohem více a mnohem otevřeněji než my Češi, že ho mají rádi a v rodině je toto běžnou věcí.

Uvedu zde příklad jedné respondentky, která popisuje soužití sousedů v patrovém domě na Kubě: *„Všichni mají otevřené dveře a žijí jakoby spolu. A ty pomluvy! Člověk si musí dávat pozor na to, co říká. Lidé sledují, jaké nosíš oblečení nebo co si kupuješ. Když na Kubě koupím televizi, všichni se na ni přijdou podívat. Tady nikoho nezajímá, jestli jsem si koupila dům nebo auto.“* (žena, 25 let) Další z respondentek reflektuje soužití se svou nynější českou sousedkou a srovnává: *„Můžu říct, že teď mám bezvadnou sousedku. Je jako Kubánka. Já nemám pračku a ona mi pere. Opravdu jsem tu našla hodně lidí.“* (žena, 32 let) Jiný respondent byl i na Kubě zvyklý žít daleko od rodiny. Uvědomuje si však, že žít v úplně jiné zemi a sám je ještě mnohem těžší. *„Na Kubě jsem žil sám a mohl jsem vidět svou rodinu tak každé 3 měsíce. Byl jsem na samotě zvyklý, ale ne jako tady, protože přece jenom je to něco jiného zvyknout si, že vidíš svou rodinu jednou za tři měsíce nebo jednou za pět let.“* (muž, 38 let) Tento respondent je v Čechách necelých 5 let a rád by se podíval na Kubu za svou rodinou, pokud mu zde v budoucnu udělí trvalý pobyt. Další z respondentů, který žije v Čechách teprve pár měsíců, popisuje sousedský život jako naprosto odlišný od toho českého. Dále se pak pozastavuje nad tím, jak jsou v Čechách lidé k sobě nevšimaví. *„Tady lidé žijí sami pro sebe, nezajímají se o ostatní. Na Kubě je to jiné. Pokud nemám co k jídlu, soused mi dá rýži. A lidé si navzájem pomáhají. Žiji tady 5 měsíců a ještě nikdy jsem nepotkal svého souseda. Nikdy. Na Kubě si dáš se sousedem kávu na terase, popovídáš si. Anebo pokud upadneš na ulici, hned ti někdo pomůže. Tady můžeš*

umřít a nikdo se na tebe ani nepodívá.“ (muž, 26 let) Jak je vidět, respondent si při kritice Čechů nebere servítky, ale jsou to jistě reálné pocity, které má. Zdá se, že rozdíl mezi oběma kulturami zpočátku připadá respondentům tak velký, že na ně odtazitost a přílišné soukromí Čechů působí takto negativně a nějakou dobu jim trvá, než se odlišnému způsobu života přizpůsobí.

Někteří respondenti srovnávali samotu v nové zemi s podporou rodiny na Kubě. *„Nedá se to srovnávat. Když je člověk někde sám a snaží se zapadnout do nové společnosti, chybí mu ta láska a podpora rodiny.*“ (muž, 38 let) Rodinu postrádají všichni, ale mnozí z respondentů zdůrazňují, že pokud už se jednou rozhodli opustit svou zemi, nedá se toto rozhodnutí vrátit zpět a oni se musí přizpůsobit a „bojovat“, aby se tady cítili dobře i sami bez rodiny.

Sousedské i rodinné vztahy v obou zemích jsou tedy dosti odlišné. Většina respondentů si však na nový způsob života poměrně rychle zvyká a některým se dokonce v určitých aspektech začíná líbit. Jedna z respondentek si například chválila život ve čtvrti na Praze 5. Dříve prý bydlela v centru a tam se sousedy neměla žádné vztahy. Když se ale přestěhovali, začala se s novými sousedy zdravit a postupně si vzájemně vypomáhali nebo se i navštěvovali. Sousedský život jí tak připomíná život na Kubě a je s ním v tomto směru velmi spokojená. Ne všichni respondenti však mají takovou zkušenost, což zřejmě často vyplývá z nedostatečné znalosti jazyka či z problémů v komunikaci. Tento proces vyžaduje čas a mnozí z respondentů sami zdůrazňovali, že člověk se musí sám chtít přizpůsobit.

Rodinné vazby a pro Kubánce také vazby se sousedy jsou pro adaptaci na nové prostředí velmi důležité. Především zázemí, které vytváří rodina, partner a přátelé, a bližší kontakty se sousedy a s okolím pomáhají vytvářet respondentům pocit, že jsou tady (více) doma.

3.2.3 Vzájemné kontakty mezi Kubánci a kontakt s Čechy

Na začátku této podkapitoly se budu věnovat setkávání Kubánců v Praze, tj. jakými formami a kde probíhá, zda existují nějaké oficiální spolky apod. Dalším tématem zde pak budou kontakty mezi Čechy a Kubánci, především pokud se týká přátelství Čechů a Kubánců, a zmíním také kontakty zdejších Kubánců s rodinou na Kubě. V závěru této části bych se ráda blíže podívala na rozdíly v povaze a chování Čechů a Kubánců. Zaměřím se na to, jak se Češi Kubáncům jeví, jací podle nich jsou, případně na to, jak se pohled

Kubánců na Čechy během let mění (u respondentů, kteří zde žijí už delší dobu). Dále mě budou zajímat kulturní rozdíly, které se projevovaly v kubánsko-českých partnerských vztazích. Zde ovšem pouze z pohledu kubánského partnera či partnerky.

Setkávání Kubánců v Praze

Členové jedné etnické skupiny sdílejí stejnou minulost, kulturu, hodnoty, jazyk, ale někdy mají i společné zájmy a koníčky (v případě Kubánců je to zejména tanec a hudba). Díky tomu se často setkávají, vytvářejí různé zájmové nebo i jiné spolky, kde se lidé ze stejné komunity mohou scházet. V České republice neexistuje žádný oficiální spolek nebo organizace, která by sdružovala zde žijící Kubánce anebo by pro ně připravovala společné aktivity. Resp. ani žádný z respondentů neuvedl, že by takový spolek existoval. Dochází tedy spíše k setkávání přátel, rodin a známých na místech, která jsou Kubáncům blízká. Myslím si, že většina cizinců, kteří přicházejí žít do České republiky, často brzy po svém příjezdu začnou hledat místa, kde by se mohli setkat se svými krajany. Tak tomu je i u kubánských respondentů. V Praze je jedním z takových míst setkávání již zmiňovaná Bodeguita del Medio, což je kubánská restaurace, kde se konají i taneční představení a několik dní v týdnu zde hraje kubánská nebo latinskoamerická kapela. Je to však místo spíše turistické a chodí sem spíše Kubánci, kteří zde pracují, ať už jako hudebníci, tanečníci, ostražáci nebo barmani, a dále pak ti, kteří si to mohou dovést, protože ceny v této restauraci jsou poměrně vysoké. „Obyčejní“ Kubánci se pak scházejí spíše v kubánské tančírně salsy na Andělu, která se jmenuje Rincón Latino. Kubánci ji i přímo vlastní a celý personál je v současné době složen výhradně z Kubánců. Pro Kubánce je tento klub trochu jako pro Čechy hospoda. Chodí si sem popovídat se svými krajany, s kamarády, ale také zatančit si a seznámit se s Čechy, kterým se tento tanec líbí a kteří se v klubu od kubánského instruktora salsu někdy přímo učí. Jak jsem již zmínila výše, mnozí Kubánci, kteří sem chodí, často nemluví příliš česky, což je také důvodem, proč vyhledávají právě toto místo. Mohou zde mluvit svým vlastním jazykem, pít kubánské pití a cítit se alespoň trochu jako na Kubě. Jsou však i Kubánci, kteří se tomuto prostředí spíše vyhýbají. Jsou to ti, kteří se chtějí začlenit do české společnosti, učí se češtinu a říkají, že většina Kubánců v Praze se k sobě navzájem nechová moc dobře, pomlouvají se nebo i závidí. Většina Kubánců ale ráda tancuje, a proto alespoň jednou za čas do tohoto klubu přicházejí. Existují i další méně známé latinskoamerické bary, kluby nebo restaurace. Tyto dva jsou však pro setkávání kubánských respondentů zřejmě nejvýznamnější.

Kubánci se nesetkávají jen v restauracích nebo klubech. Ti, kteří jsou hudebníky nebo zpěváky, mívají pravidelné koncerty, na nichž se také často setkává část kubánské komunity. Další formou je pak hraní domina většinou u některého z respondentů doma anebo individuální setkávání přátel. Mnozí Kubánci uváděli, že mají přátele jak mezi Čechy tak i mezi Kubánci. Někteří mají přátele i jiných národností. Obecně platí, že respondenti, kteří jsou v České republice kratší dobu a ještě moc neumějí česky, mají přátele spíše mezi Kubánci nebo jinými cizinci, převážně latinoameričany. Ti, kteří už česky mluví anebo umějí dobře anglicky, mají většinou zhruba polovinu přátel mezi Čechy a druhou polovinu mezi Kubánci. S Čechy pak většinou mluví česky, i když je prý i mnoho Čechů, kteří mluví nebo se učí španělsky. Někteří respondenti vypověděli, že své nejbližší kubánské přátele tady v České republice berou jako rodinu. Rodina je to, co zde všichni nejvíce postrádají (ještě vedle moře a některých typických věcí, které se dají najít jen na Kubě). Proto jsou pro ně blízcí přátelé tak důležití a někteří se s nimi scházejí i několikrát do týdne. Jeden z respondentů, který do Čech přijel už před rokem 1989, však kritizoval nově příchozí Kubánce a jejich chování. „*Kubánci by se měli snažit víc, místo toho, aby chodili každý večer tancovat salsu mezi Kubánce, hrát domino a mluvit o stejných věcech dokola. Člověk by měl držet hodnoty, ve kterých se narodil. Ale tím, že chodí jen do těch podniků, se uzavřou a zbaví se možnosti pracovat, vydělávat, přežít. Nebo opravdu hledaj tu holku, co jim zaplatí všechno. Často se to děje.*“ (muž, 40 let)

Respondentky, které do Čech přijely se svým manželem nebo partnerem, pak často nacházejí první české přátele právě mezi přáteli svého partnera. Jsou to první lidé, kromě rodiny, se kterými mají v Čechách kontakty. Jedna respondentka například uvedla: „*České přátele stejného věku ještě nemám. Nemám na to moc času. Ale mám přátele, kteří jsou kamarády mého partnera a jsou trochu starší než já. Vidáme se poměrně často.*“ (žena, 27 let) Jiné dvě respondentky také mluvily o tom, že na setkávání s přáteli nemají moc času. U jedné bylo důvodem pracovní vytížení, u druhé pak naopak pracovní vytížení jejích českých kamarádek, protože ona sama je na mateřské dovolené. Vídá se proto spíše se svými kubánskými kamarádkami, které mají více času buď z důvodu flexibilní práce, mateřské dovolené anebo proto, že jsou ženami v domácnosti. Někteří respondenti, především muži, zmiňovali, že si své přátele vybírají, že mají jen pár kubánských přátel, protože se zde k sobě Kubánci nechovají hezky, pomlouvají se apod. (viz.výše)

Co se týče kontaktu, který jednotliví respondenti udržují se svou rodinou a přáteli na Kubě, můžeme říci, že odpovědi téměř všech respondentů byly shodné. Jen někteří si

píší s přáteli, protože svůj život už mají zde v České republice a své kubánské přátele vidí pouze, pokud jedou na Kubu, a už se jim pomalu vzdálili. Rodina je však pro všechny na prvním místě a i když už mají v Čechách rodinu novou, děti, manželku nebo manžela, je pro ně rodina na Kubě stále stejně důležitá. Pro mladší respondenty jsou to především rodiče, bratři, sestry, babičky, dědové a tety, se kterými jsou v kontaktu a po nichž se jim stýská. Pro starší respondenty jsou to často i děti, které na Kubě zanechali a jimž se snaží posílat peníze. Obecně většina Kubánců pracuje nejen pro sebe a svou „českou“ rodinu, ale snaží se, i když často nepravidelně, posílat peníze nebo i nějaké věci, oblečení apod. své rodině na Kubě. Vzhledem k velmi špatné ekonomické i sociální situaci je jakýkoli příspěvek velkou pomocí. Všichni respondenti uváděli, že se svou rodinou komunikují po telefonu, i když to stojí hodně peněz. Někteří posílají také emaily. Rodiny na Kubě však často nemají k internetu přístup, a proto jsou telefonáty jednodušším, i když dražším řešením. Několik respondentů také uvedlo, že v České republice koupili číslo českého operátora a poslali ho na Kubu. Tady pak mohou dobít kredit a volat si s rodinou déle a levněji.

Podpora rodiny je pro většinu respondentů velmi důležitá. Někdy se však stane, že rodina s odjezdem svého člena do zahraničí nesouhlasí nebo se jí nelíbí, že žije v Evropě a raději by ho viděla ve Spojených státech, odkud je to přece jen na Kubu blíže. Takový člověk se pak přizpůsobuje nové situaci o to obtížněji, protože je zde opravdu sám a bez větší podpory rodiny. Stává se to však spíše výjimečně.

Na otázku týkající se povahy Čechů jsem od respondentů dostávala různé odpovědi. Někteří viděli Čecha jako normálního člověka. Nepopisovali jeho povahu, ale naopak říkali, že v Čechách, stejně jako všude jinde na světě, jsou lidé hodní i zlí, milí i nepříjemní. Respondenti, kteří zde žijí už léta, často popisovali proměnu povahy Čechů tak, jak ji vnímali ze svého úhlu pohledu. Buď to byla proměna v rámci změny politického systému, byla to tedy spíše změna v chování před a po revoluci. Nebo to byla proměna pohledu samotného respondenta, který viděl Čechy zpočátku jako studené a uzavřené, ale když je po nějaké době blíže poznal a udělal si mezi nimi i přátele, jeho pohled na ně se změnil v mnohem pozitivnější. Jeden z respondentů popisuje změnu Čechů před a po revoluci: *„Když jsem přišel v roce 1981, tak byli takoví hodně uzavření. I když jsem byl v hospodě, tak ta zábava byla o něčem jiném. Víc se drželi pohromadě. Seděli tam, jediná možnost byla pít pivo a všichni vydělali skoro stejně, to nebylo žádná závist o peníze. Lidi byli víc dohromady, i když se říká, že na vesnice se to ještě udržuje, ale tady v Praze vůbec.*

Ale každopádně teď se lidi víc kamarádí s cizinci, dřív nechtěli Češi s námi komunikovat. Jenom pár. Teď lidi cestujou víc a k tomu se chtějí naučit ještě tu španělštinu nebo angličtinu. A to dřív nešlo, ani nebyl zájem moc.“ (muž, 50 let) Některí respondenti vnímali rozdíl v chování mladé a starší generace Čechů. Mladší generaci charakterizovali jako otevřenější, přístupnější komunikaci s cizinci a také lépe jazykově vybavenou. Starší generace je prý spíše „studenější“, cizinců se straní, nemá s nimi zkušenosti nebo často nemluví anglicky, aby se s nimi respondent, který ještě nemluví česky, mohl dorozumět alespoň v základních věcech. Jeden z respondentů k tomu navíc dodává, že chování Čechů podle něj vyplývá také hodně z historických událostí, protože jsme prý národ, který byl hodně utlačovaný. Většinu historie nad námi vládla nějaká jiná velmoc a naše povaha je tím tak poznamenaná. *„Připadá mi, že většina Čechů je trochu proti cizincům, ne všichni, ale je třeba poznat historii České republiky, aby člověk mohl chování Čechů proti cizincům ospravedlnit. Teď už jste 21 let nezávislou zemí, ale před tím jste vždy byli pod něčí nadvládou. Je to však spíše v povaze starších lidí. Mladí už jsou trochu jiní, narodili se už do demokracie. Ale nechci zobecňovat. Poznal jsem spoustu Čechů, kteří se ke mně chovali moc hezky. Například rodina mé bývalé přítelkyně pro mě byla jako moje vlastní rodina po celou dobu, co jsem tady.“ (muž, 33 let)* Podle jiného z respondentů je velmi důležité poznat českou mentalitu a přiblížit se jí, aby mohl člověk Čechům porozumět. *„Pro mě čím víc tady žiješ a komunikuješ s lidma a prožíváš věci, tak tím víc se přiblížíš té mentalitě a tím víc tomu rozumíš. Tím zbouráš ty rozdíly pomalu nebo aspoň rozumíš, proč je člověk takový, aby byla tolerance, pochopení, to je důležité. Když komunikuješ s těma lidma, když zvládáš trošičku ten jazyk, aby byla výměna pocitů, slov, tak to pomáhá hodně. Mozek a srdce začínají fungovat spolu a to je dobře.“ (muž, 40 let)* Některí z respondentů si všímali toho, že Češi možná na první pohled nejsou tak přátelští jako Kubánci, ale pokud je člověk pozná více a stane se jejich opravdovým přítelem, tak pak jde o pevné přátelství, kde Češi rádi přáteli pomohou, často se s ním vídají, telefonují apod. Z pohledu některých respondentů znamená pro Čecha někdy více přítel než členové vlastní rodiny, což je pro Kubánce nepochopitelné. Jedna z respondentek například uvedla: *„Když už tě Čech k sobě pustí, tak to znamená, že tě opravdu bere jako přítele. A když se k tobě chová s láskou, tak je to proto, že tě má opravdu rád. Zvykla jsem si na to a líbí se mi to. Není to jako Kubánec, který se k tobě chová s láskou, protože máme takovou povahu.“ (žena, 25 let)* Některí respondenti a respondentky vnímali některé rysy povahy Čechů jako negativní nebo pro ně velmi odlišné od povahy Kubánců. Jedna respondentka například uvedla, že Češi jsou málo komunikativní, že jsou moc vážní a neusmějí se, když jim člověk řekne

„dobrý den“. (žena, 33 let) Jiná respondentka si stěžovala na chování Čechů v době, kdy ještě moc nemluvila česky: *„Když jsem začínala s češtinou, někam jsem přišla a zeptala se někoho na něco, tak pokud jsem to neřekla perfektně, nevšímali si mě nebo byli naštvaní a nepříjemní a říkali, že nerozumí. Jako by mi chtěli dát najevo, ať je neobtěžuji, když nemluvím česky. Ve Španělsku, Itálii nebo na Kubě když se někoho na něco zeptáš a neumíš jazyk té země, tak oni ti to vysvětlí rukama nohama a často tě dovedou až na místo.“* (žena, 32 let) Jiná respondentka měla naopak s Čechy zatím jen pozitivní zkušenosti. Pouze zmínila, že vidí rozdíl v přístupu lidí ve městě a na vesnici, což je také zajímavé. V centru Prahy jsou prý lidé otevření, komunikují, smějí se. Ale na vesnici jsou uzavřenější, chovají se s větším odstupem. *„Přijeli jsme do jedné vesnice a přišel ke mně malý chlapec a sáhl mi na ruku, jako by zkoušel, jestli mu moje barva kůže na té ruce zůstane. Bylo to legrační. Asi jsem byla první mulatka, kterou v životě viděl.“* (žena, 26 let) Také další respondentka viděla Čechy pozitivně. Srovnávala obě země z hlediska přístupu lékařů nebo například pracovníků úřadů. Češi se podle jejího názoru chovají buď stejně nebo dokonce lépe než Kubánci na Kubě. Určitě tedy hodně záleží na konkrétních zkušenostech, které má každý z respondentů s Čechy a také na tom, jakého jsou kontakty typu, zda poznal některé Čechy blíže apod. *„Mám hodně českých přátel, kteří pro mě udělali věci, které by možná neudělal žádný Kubánec. Mám dobré i špatné zkušenosti. Například když jsem musela něco důležitého zařídit na úřadě, potkala jsem tam občas starší úřednice, které byly tak zahořklé a jednaly se mnou tak špatně. Ale to se na Kubě stává taky. Jsou to lidé, kterým se nelíbí jejich práce, a tak se k tobě chovají nehezky. Když jsem byla v nemocnici, tak se ke mně naopak doktoři chovali moc krásně, lépe než na Kubě. Protože na Kubě jsou zahořklí, nelíbí se jim jejich práce, mají malý plat a chovají se k tobě špatně. To jsou problémy, které způsobuje ten systém na Kubě.“* (žena, 38 let) Jiný respondent vnímal u Čechů spíše kulturní rozdíly. Nekritizoval je, ale uvědomoval si, že se chovají v mnohých situacích odlišně a že český způsob života je v mnohých věcech jiný než ten kubánský. *„Češi mají čas na práci, na vztah, ale také mají svůj volný čas, na který si nenechají sáhnout. Jsou hodně nezávislí.“* (muž, 32 let) Na závěr této části o povaze Čechů bych ráda uvedla dva citáty z rozhovorů s respondenty, které jako by dávaly tak trochu návod, jak by se měl imigrant nejlépe přizpůsobit Čechům a české společnosti, jak by se měl chovat. *„Češi se od Kubánců hodně liší, ale především je potřeba vědět, že když žiješ v nějaké cizí zemi, musíš respektovat lidi této země. Češi jsou hodně uzavření. To ale neznamená, že jsou špatní. Poznala jsem mnoho hodných lidí a to je důležité, protože ani já nezměním mentalitu lidí, ani oni nemohou změnit tu mou. Nejdůležitější je, jak žiješ*

s těmito lidmi a mezi nimi a oni s tebou.“ (žena, 37 let) Druhý respondent pak krátce doplňuje: „Je třeba respektovat, aby tě tolerovali, a je třeba tolerovat, aby tě respektovali.“ (muž, 50 let)

Většina respondentů tak viděla Čechy krátce po svém příjezdu jako spíše uzavřené, odtahité či „studené“. Tento pohled se však měnil spolu s tím, jak každý z respondentů získával v nové společnosti další a další zkušenosti a jak poznával Čechy blíže. Obecně můžeme říci, že většina respondentů vidí Čechy podobně jako jiné cizince. Tj. každý jednotlivý člověk je jiný a hodně záleží na přístupu, který k němu máme.

Kubánští respondenti se nestýkali s Čechy jen jako s přáteli, ale často byl jejich partner, bývalý partner nebo partnerka českého původu. Mohli tak vidět život Čechů z jim dříve neznámého pohledu, mohli se jim více přiblížit a také jim lépe porozumět. V této části se zaměřím na to, zda kubánští respondenti měli ve svých vztazích s Čechy nějaké problémy, které by přímo vyplývaly z rozdílů mezi kulturami obou zemí. Bude mě zajímat, které z těchto rozdílů byly nejvýznamnější, jak je respondenti vnímali, případně jak je řešili.

Z rozhovorů s respondenty vyplývá, že téměř všichni měli buď v počátcích nebo i v průběhu vztahu problémy, které vycházely z kulturních rozdílů mezi oběma národy. Někteří tyto problémy během času překonali, jiní s nimi bojují stále a ještě jiní je ve svých výpovědích pomíjejí a dávají důraz na lásku, respekt a porozumění, pomocí kterých se dají překonat jakékoli překážky. Několik respondentů také zmiňovalo problém jazyka. Pokud není komunikace v určitém jazyce mezi partnery stoprocentní, vždy se mohou objevit nějaké problémy v důsledku toho, že jeden druhého špatně pochopil nebo mu špatně rozuměl. Ve většině partnerských vztahů mezi Kubánci a Čechy mluvili oba partneři španělsky. U Kubánců, kteří sem přijeli už před revolucí, pak převažovala čeština. Mnozí respondenti (muži) mluvili také hodně o respektu, který je pro ně velmi důležitý. Někdy jim připadalo, že žena dělá něco, čím je uráží. Později si ale uvědomili, že v české kultuře je takové chování bráno jako normální. Například na Kubě je téměř pravidlem, že pár je stále spolu. Muž může jít někam s kamarády, ale žena by podle některých respondentů měla chodit i na setkání s jinými lidmi jen s manželem. Podle jiných respondentů se žena může sama scházet s kamarádkami, ale rozhodně by neměla jezdit na dovolenou bez partnera nebo jít s kamarádkou někam do baru. To je pro Kubánce nepředstavitelné, zejména zřejmě proto, že sami o sobě říkají, že jsou dost žárliví. Jeden respondent vysvětluje, jak se i situace na Kubě, co se týče partnerských vztahů, pomalu proměňuje.

„Některý kubánský holky už nejsou jako dřív, nenechají si do ničeho mluvit. Dřív manželka musela být doma, muži nechtěli, aby pracovala vůbec. Na Kubě je hodně komplikace, co se týče, aby manželka pracovala. Radši aby byla doma. Na Kubě mají hodně horká krev a jakýkoli komentář, který třeba ani není pravda, může skončit špatně.“ (muž, 50 let) Další z respondentů velmi trefně a vtipně popisuje typické chování mužů Kubánců, pokud dojde na nějakou hádku se ženou. *„I když jde o nějaké menší nedorozumění, začneme být nervózní a používáme ten náš způsob komunikace, že ten, kdo mluví víc nahlas, má pravdu. Jsme příliš pyšní, a proto je těžké najít řešení, aby se hádka ukončila. A to není, že bychom si mysleli, že máme pravdu. My ji zkrátka máme. No a pak si uvědomíme, že jsme udělali chybu a je pro nás těžké slovně to uznat. Tak třeba koupím něco dobrého a uvařím.“ (muž, 43 let)* Myslím si, že tento popis zachycuje nejen Kubánce, ale hodil by se i na některé Čechy. Pro Kubánce je však více než typický.

Mnozí z respondentů si uvědomují, že je důležité, aby se v páru do určité míry přizpůsobili oba partneři sobě navzájem. Jeden respondent k tomu říká: *„Zvyky nové země jsou problémem do určité doby, ale pak si zvykneš. Přizpůsobíš se českým zvykům a tvůj partner se zase přizpůsobí těm tvým. Je potřeba dosáhnout určité rovnováhy. S mým partnerem jsme měli hodně problémů, ale nakonec jsme se přizpůsobili jeden druhému.“ (muž, 37 let)* Náзор jiného respondenta je v podobném duchu, avšak o něco ráznější. *„Když jsou Češi ve vztahu naštvaní, říkají, že jsou svobodní a mohou si dělat co chtějí. Ale tak nerespektují ten vztah. Na co chtějí mít vztah, když říkají, že oni jsou Češi a nikdo je nezmění? To je špatné. Nikdo nechce nikoho měnit, ale je třeba se přizpůsobit jeden druhému.“ (muž, 38 let)* Kromě respektu a nutnosti vzájemně se přizpůsobit viděli respondenti jako velmi důležitou také důvěru mezi partnery. *„Pokud chceš být se ženou Českou, musíš se začít pomalu měnit. Ale všechno se nezmění za hodinu ani za den. Musíš jí věřit, protože pokud jí nevěříš, proč s ní vlastně jsi?“ (muž, 34 let)* Ale také Češi jsou někdy žárliví, jak dokládá jedna respondentka na příkladu svého českého přítele. *„Byli jsme v jednom baru, přišli nějakí Kubánci a pozdravili jsme se. Použili jsme slova jako lásko, zlatíčko, jak se máš? To je u nás normální, ale můj přítel se naštvál. Nerozuměl tomu. Já jsem v jeho zemi, ale on se také musí přizpůsobit mým zvyklostem, mojí kultuře. A já si tady musím trochu víc zvyknout.“ (žena, 26 let)*

Můžeme tedy shrnout, že problémy vycházející z rozdílností v kultuře obou zemí jsou u některých párů vnímány více, u jiných méně. Jedni se s nimi vyrovnávají lépe, druzí hůře, ale obecně je kromě vzájemného přizpůsobení se vždy potřeba ještě respekt, porozumění, důvěra a především vzájemná láska a trpělivost na obou stranách. Rozdíly

v kultuře mezi oběma zeměmi jsou vnímány silněji především na začátku vztahu a také pokud je respondent v České republice teprve krátce a zvyká si na odlišný způsob života. Myslím si, že muži se s rozdíly vyrovnávají poněkud hůře než ženy. Nejsou totiž zvyklí na takovou samostatnost a nezávislost, jakou mají evropské ženy, a pro některé z nich je poněkud obtížné tuto novou situaci (zejména zpočátku) přijmout. Objevují se ale i případy, jak již výše naznačil jeden z respondentů, kdy muži naopak této nezávislosti a samostatnosti českých žen využívají. Nechají ženu, aby pracovala a starala se o domácnost a sami do práce nechodí...V souvislosti s přijetím kultury přijímající země definuje integraci Berry (viz.výše). Právě v případě, kdy je každý z partnerů z jiné země, je důležité, aby oba dva do určité míry akceptovali a respektovali kulturu a zvyklosti země svého partnera. Přizpůsobení se na obou stranách a alespoň částečné přijetí kultury druhé země při zachování své vlastní se pak jeví jako nejlepší „strategie“ pro vztah mezi mužem a ženou z různých zemí původu a z různých kultur.

Tuto podkapitolu bych ráda zakončila citátem z rozhovoru s respondentem, který žije v Čechách už téměř dvacet let a je zde velmi spokojený a „přizpůsobený“. „*Nemyslím si, že by byl problém s kulturami. Snažím se být nad věcí. Vztah je vztah, protože jsou dvě bytosti a nějak se to zkombinuje.*“ (muž, 40 let)

3.2.4 Domov dnes a pohled do budoucnosti

Domov je pro respondenty velmi důležitým tématem. Mohli bychom si myslet, že Kubánci, kteří v Čechách žijí už mnoho let, jsou zde zvyklí a mají tu kromě své kubánské rodiny vše, co k životu potřebují, budou jako svůj domov vnímat Českou republiku. Překvapivě ale právě tito starší respondenti si v některých případech neuměli představit, že by například, až budou v důchodu, chodili na procházky po Praze. Své stáří si tak někteří představují na Kubě, i když svůj domov dnes vidí alespoň částečně v Čechách. Téma domova je pro respondenty komplikované, protože je dosti obtížné určit hranici, kdy pro člověka jeho země původu přestane být domovem a kdy jím začne být země nová. Někteří respondenti byli právě na hranici mezi těmito dvěma protipóly a jako svůj domov viděli obě země anebo se cítili jakoby vykořenění a nevěděli, kde mají domov. „*Ted' nevím vůbec, kde jsem doma. Na Kubě jsi chvíli a pak chceš jít pryč, zpátky. A když seš tady, tak chceš být na Kubě a to je furt dokola. Pořád ti chybí všechno, co je tam. Se cítím jako doma tady trošku, ale jsou momenty, který jsem úplně jinde. Chybí mi Kuba.*“ (muž, 50 let)

Také další respondent, který žije v Čechách už mnoho let, adaptoval se velmi dobře a je zde spokojený, měl překvapivě podobné pocity. „*Myslím, že můj domov je v půlce Atlantiku. Nemůžu říct, že je tam ani že je tady. Stává se mi zvláštní věc. Když letím na Kubu a přistáváme, cítím velké emoce. Ale po týdnu, co jsem na Kubě, se chci vrátit zase sem.*“ (muž, 52 let) Mezi respondenty byli i další, kteří měli tento pocit určitého vztahu k České republice. Nejen když jeli na Kubu, ale i když cestovali do jiných zemí, chtěli se pak vrátit zase zpět do České republiky, jako by ji postrádali. Zdá se, že tito respondenti už si v Čechách svůj kousek domova našli. Jiný respondent se cítí jako doma v České republice se svou manželkou a dětmi, ale také na Kubě se svou maminkou a bratry, s nimiž vždy vzpomíná na dětství. (muž, 43 let) Jedna respondentka se necítila doma ani v České republice, ale ani na Kubě, když tam přijela na návštěvu. V důsledku toho si uvědomila, že už vlastně může žít kdekoli, kde bude mít přátele a práci, a začalo ji lákat Španělsko jako další dočasný domov, protože zde měla jednak přátele, ale také větší pracovní možnosti. Zároveň ji při návštěvě Španělska připadalo neuvěřitelné, že může najednou bez problémů komunikovat ve svém rodném jazyce a tato země ji v mnoha aspektech velmi připomínala Kubu. V České republice má však už své zázemí, partnera a dítě. Uvědomuje si tedy, že je potřeba při hledání nového domova brát v úvahu také tyto věci.

Pro některé respondenty bude domovem vždy Kuba, i když se v Čechách cítí dobře, protože domov je pro ně podle jejich slov tam, kde se narodili, kde prožili mládí, kde je jejich čtvrt' a kamarádi z dětství. Jiní respondenti přemýšleli nad tématem domova mimo jiné i ve smyslu vlastnictví domu. Z tohoto pohledu pak viděli svůj domov na Kubě, kde mají dům jejich rodiče. Tento dům pak považovali také za svůj a zdůrazňovali, že v České republice si vlastní bydlení nebudou moci nikdy dovolit. Měli strach se zadlužit na dvacet let a splácet hypotéku. Další respondenti však podotýkali, že na Kubě vlastně ani dům ani auto není nikdy ničí. Všechno je státu, a tak na Kubě vlastně nikdo nic ve skutečnosti nevlastní. Většina Kubánců to však takto nevnímá. Jeden z nich například říká: „*Můj domov je prakticky tady v Čechách, ale mám svůj dům na Kubě. A jestli jednoho dne Raúl zemře, budu žít v mojí zemi, v mém domě u moře.*“ (muž, 47 let) I někteří další respondenti, byla jich však menšina, spojovali svou budoucnost a pocit domova s budoucností Kuby. Říkali, že pokud se v nejbližší době změní politický systém na Kubě, rádi by se tam vrátili alespoň na důchod. Někteří o návratu nemluví, ale většina byla spíše rozhodnutá jezdit na Kubu na dovolenou a žít na stálo v České republice. Uvědomují si totiž, že i kdyby se politický systém na Kubě nějakým „zázrakem“ zhroutil a mohla být nastolena demokracie, bude trvat ještě desetiletí, než se situace v zemi stabilizuje.

Jedna respondentka vyjadřovala svůj strach před rasisty právě ve spojitosti s pocitem domova. „*Necítím se tady jako doma, na Kubě ano. Tady jdu ven a vždycky mám strach, co se stane, mám strach z rasistů. Na Kubě ne.*“ (žena, 32 let) Jiný respondent naopak vypověděl, že se v Čechách cítí jako doma a že poté, co si tu udělal přátele mezi Čechy, Kubánci i jinými latinoameričany, se zde cítí skoro jako na Kubě. Jen mu tu chybí rodina. (muž, 38 let) Také dalšímu respondentovi chybí rodina, ale i moře, protože byl zvyklý žít celý život na pobřeží. Považuje Českou republiku za svůj domov, ale myslí je prý stále na Kubě u rodiny. (muž, 35 let) Respondentka, která sem přijela za svým přítelem a žije zde několik let, spojovala svůj domov s budoucností vztahu. „*Cítím se tu jako doma, ale připadá mi, že jsem pořád víc z Kuby. Pokud by se mi tady najednou nedařilo, možná bych odsud odešla. S Kubou ale naopak nikdy nepřeruším kontakty, protože tam je moje rodina a tam jsem se také narodila. Jsem tu kvůli příteli, ale jestli se třeba zítra rozejdeme, vrátím se na Kubu.*“ (žena, 25 let) Také další respondentka přijela do Čech s přítelem. V současné době je však pro ni velmi těžké určit, kde je dnes její domov. „*Nemůžu říci, že Česká republika je můj domov, protože na Kubě je moje rodina. Chtěla bych být tady i tam. Jsem jako rozdělená na dvě poloviny, protože tam mám rodinu a přátele a tady jsem začala nový život, mám tu práci a lidi, kteří mě mají rádi.*“ (žena, 33 let) Rodina chybí opravdu všem respondentům a často je tou hlavní věcí, pomocí níž respondenti určují svůj domov. Další z respondentů je v Čechách poměrně spokojený, ale ještě ne tak, jak by sám chtěl. Říká, že byl zvyklý na mnohem rodinnější styl života a že pokud by toho dosáhl i tady, tj. pokud by založil novou rodinu, oženil by se a měl děti, tak pak by byl opravdu šťastný. (muž, 32 let)

Vnímání domova se tedy u jednotlivých respondentů liší. Můžeme tak shrnout, že domov existuje pro tyto respondenty buď jeden, dva anebo žádný. Pro některé je to Česká republika, pro jiné je to Kuba. Další z respondentů se jako doma necítí ani tady ani tam, zažívají pocity vykořenění anebo jim naopak vyhovuje, že už nejsou nikde připoutáni a mohou tak žít v podstatě kdekoli na světě. To je ale spíše výjimkou. Většina respondentů cítí silné pouto ke své domovské zemi a ke své rodině, a tak jim zároveň i trochu vyhovuje mít domovy dva. Jeden nový, kterým je Česká republika, kde už stabilně žijí a pracují a kde mají často novou rodinu a ekonomické zázemí, a druhý „starý“ domov, kam už v současné době většina z nich jezdí spíše na návštěvu za rodinou a přáteli. Tyto respondenty, kteří považují za svůj domov obě země, bychom mohli označit jako transmigranty. Jsou začleněni do sociálních sítí přijímající země a zároveň stále udržují sociální, ekonomické a kulturní vazby se svou zemí původu. (viz. Szaló – viz.výše)

S tématem domova úzce souvisí také plány do budoucna, s nimiž se respondenti svěřovali (kromě jednoho respondenta, který je považoval za soukromé).

Životní situace (například narození dítěte nebo ztráta zaměstnání) anebo některé významné problémy, se nimiž byli respondenti konfrontováni v období, kdy rozhovory probíhaly, mohly částečně ovlivnit jejich smýšlení o budoucnosti i jejich výpovědi (konkrétně u tří respondentů bylo toto více patrné). Dalším vlivem pak mohla být například délka plánovaného pobytu v České republice, zkušenosti respondentů v nové zemi, věk či rodinný stav.

Z analýzy rozhovorů vyplývá, že téměř polovina respondentů měla plány, které se týkaly běžného denního života. Většina z nich chtěla získat dobrou práci, najít anebo udržet si partnera, vytvořit rodinu a mít děti, nebo (v případě starších respondentů) pracovat a postarat se o děti. Mnozí respondenti v této souvislosti zdůrazňovali, že chtějí žít klidný a obyčejný život a především založit rodinu. „*Bude mi 34 let a chci mít klidný život. Chci pokračovat ve své práci, mít děti, chci se vracet domů za svou rodinou a být šťastná a zdravá. To, co mi teď chybí ke štěstí, je mít rodinu.*“ (žena, 34 let) Někteří také doplňovali, že když budou mít dobrou práci, budou se moci lépe postarat o svou rodinu na Kubě, což bylo jedním z jejich cílů. Jiní pak díky vydělaným penězům chtějí cestovat na Kubu častěji. Mladší respondentky a respondenti pak plánovali studium, učení se češtině a dalším cizím jazykům anebo cestování ještě před tím, než založí rodinu a budou mít děti. Obecně mnoho respondentů, kteří se zde rozhodli na trvalo žít, dávali důraz na to, že se musí v budoucnu naučit lépe česky.

Mezi respondenty bylo několik žen i mužů, kteří hleděli do budoucnosti v očekávání politických změn na Kubě. Říkali, že pokud se situace na Kubě jednoho dne změní, vrátili by se tam anebo by žili v obou zemích. Jak říká jedna respondentka: „*Určitě budu žít ještě mnoho let v cizině. Můj sen je mít na Kubě dům a žít vždy polovinu roku tam. Také chci studovat anebo si otevřít nějaký obchod na Kubě, pokud by se věci změnily.*“ (žena, 36 let) Tito respondenti se tedy dívali do budoucnosti spíše vzdáleně, protože většina z nich nevěří, že by se v nejbližší době mohla politická situace výrazně změnit, i když někteří z nich v to alespoň doufají.

Opakem je respondentka, která v době rozhovoru řešila určité důležité životní problémy a její plány byly tedy velmi krátkodobé, protože se soustředila především na vyřešení těchto problémů, a teprve poté bude moci plánovat svůj život.

Velká většina respondentů chce v České republice zůstat natrvalo. Pouze jeden respondent si nebyl jistý, kde by vlastně chtěl žít, protože jeho cílovou zemí byly původně Spojené Státy a stále o tomto cíli uvažuje. Také jiní respondenti plánovali původně dojet až do USA, ale shodou okolností se ocitli v České republice. Většina z nich je tady však poměrně spokojená, případně svůj pobyt tady podmiňuje získáním a udržením si dobré práce a založením rodiny. Pokud by zde tohoto nedosáhli, pak by zřejmě uvažovali o odchodu z České republiky. Jeden z respondentů, který si prošel obtížným procesem žádosti o azyl už v Litvě a pak se teprve dostal do České republiky ale říká: „*Když už si na nějaké místo zvykneš, na ty lidi, na tu zemi a máš život, který bys chtěl mít, tak proč bys odcházel? Už jsem unavený z toho žít dva měsíce tady, 2 roky támhle. Já už zůstanu tady. Jenom se musím naučit ten jazyk.*“ (muž, 26 let) Jiný respondent se zde chce především cítit jako doma, chce být zkrátka jen „dalším obyvatelem“ našeho státu.

Někteří respondenti, kteří mají malé děti, pak mysleli především na jejich budoucnost a na to, co by pro ně bylo nejlepší. „*Chtěl bych se usídlit, ale nevím kde, aby to bylo nejlepší pro dítě. Budoucnost vidím spíš kolem syna, jak vytvořit nějakou jistotu.*“ (muž, 40 let)

Jeden ze starších respondentů byl se svým životem spokojený a už ani velké plány neměl. (To byla ale výjimka mezi všemi respondenty). „*Myslím, že moje plány se splnily docela dost, co jsem chtěl dělat, co se týče práce. Já nejsem moc na cestování. Už mi to vadí, že musím někam jít. Tady mám to samý, tak radši zůstanu doma.*“ (muž, 50 let)

Zdraví, rodina, pohoda, klid, dobrá práce a příznivá budoucnost pro děti, to byly hlavní sny a plány většiny respondentů. Dále individuální přání a potřeby jako naučení se jazyku, studium, cestování. Nalezení dobré práce pak bylo často podmínkou pro dosažení ostatních cílů a respondenti si to také plně uvědomovali. Budoucnost Kuby se svou vlastní budoucností spojovali jen někteří z respondentů. Obecně však platí, že pokud se respondent rozhodl žít v České republice, je pro něj proces adaptace jednodušší než pro respondenta, který stále uvažuje o tom, že by snad raději zkusil žít v jiné zemi. Tento respondent má tak ještě menší motivaci učit se český jazyk a i jinak se začleňovat do většinové společnosti.

3.2.5 Náboženství

V této podkapitole ve stručnosti shrnu, jaká náboženství respondenti praktikují a jestli je praktikují ve stejné podobě v České republice jako dříve na Kubě. Náboženství se ukázalo být z hlediska většiny respondentů poměrně důležitou součástí jejich života v Čechách. Většina respondentů zmiňovala, že nejrozšířenějším náboženstvím na Kubě je dnes tzv. *santería* neboli afrokubánské náboženství, které na Kubu přišlo už v koloniální době spolu s africkými otroky z Nigérie a z dalších afrických států. V té době si otroci přivezli své vlastní náboženství. Španělé z nich však chtěli udělat katolíky, a tak nakonec vznikla směs katolicismu a afrického náboženství nazývaná dnes Kubánci *santería* nebo afrokubánské náboženství. Nejdříve toto náboženství vyznávali pouze černoši, postupně se ale rozšířilo i mezi ostatní obyvatele ostrova. Aby dnes mohl člověk vyznávat *santerii*, musí se nechat pokřtít a chodit do kostela. Toto náboženství nemá kněze, ale tzv. *babalao*, který věřícím říká, co mají udělat, aby například dosáhli určitých konkrétních změn v životě, aby se vyhnuli zlému, aby byli zdraví apod. Lidé, kteří vyznávají toto náboženství, věří většinou jak v Boha, tak také ve svaté. Každý člověk, který se narodí, má svého svatého. Tito svatí jsou prý stejnými svatými jako v římském katolicismu, jen mají jiná jména. (viz. např. Cabrera, 1985) Afrokubánské náboženství má několik „větví“, z nichž největší je prý *Yoruba*. Pokud respondenti zmiňovali konkrétní „větev“ své víry, byla to tato. Afrokubánské náboženství vyznávalo 12 z celkového počtu 28 respondentů, přičemž ale 5 z nich zároveň bylo také katolíky. Pouze katolicismus vyznávali 3 respondenti. Jedna respondentka je buddhistka a 6 respondentů se charakterizovalo jako ateisté. Zbylí 4 respondenti pak vypověděli, že věří v Boha, ale nepřiklánějí se ke katolicismu ani k afrokubánskému náboženství. Jeden respondent neuvedl, jakého je vyznání. Podle International Religious Freedom Report 2009 je z celkového počtu obyvatel Kuby 60% římských katolíků a 5% protestantů. Afrokubánské náboženství podle některých výzkumů (stejný zdroj) vyznává až 80% kubánské populace. To je možné vzhledem k tomu, že se katolicismus se *santerii* překrývají. (IRFR, 2009)

Respondenti, kteří jsou katolíky nebo věří v Boha, praktikují svou víru stejně, jako ji praktikovali na Kubě. Tj. občas jdou do kostela apod. Všichni respondenti, kteří vyznávají afrokubánské náboženství pak uvádějí, že ho zde nemohou praktikovat stejným způsobem jako na Kubě, protože se k tomu používá různých bylin, které se v Čechách nedají koupit, ale také obětních zvířat. Dalším problémem je pak nedostatečný kontakt s babalaem anebo s tzv. kmotrem, který také může dávat dotyčnému věřícímu rady.

Někteří respondenti zmiňovali, že ve Španělsku je možnost praktikovat afrokubánské náboženství bez větších problémů. Tady však mají s sebou pouze své svaté, o něž se starají, zapalují jim svíčky a prosí je o pomoc, když mají nějaký problém.

3.3 DISKUZE HYPOTÉZ A VÝZKUMNÝCH OTÁZEK

V úvodu této práce jsem si položila tři výzkumné otázky, které pak byly základem pro celý výzkum: Proč kubánští migranti odcházejí z Kuby a přicházejí do České republiky? Jakým způsobem se jednotliví respondenti začleňují do života české společnosti? Co jim při adaptaci pomáhá a co je pro ně naopak obtížné? Myslím si, že z výzkumu vyplývají odpovědi na všechny tři otázky. Pokusím se je zde nyní shrnout.

První otázka by se dala rozdělit na dvě části: důvody odchodu respondentů z Kuby a příčiny výběru České republiky jako cílové země. Důvodů pro odchod z Kuby je jistě mnoho. U žádného respondenta to nebyl jeden jediný důvod. U respondentů, kteří do Československa přicházeli už před rokem 1989 bylo důvodem studium nebo pracovní pobyt. Pokud se pak museli vrátit zpět na Kubu, většinou usilovali o to, aby mohli do Čech znovu přijet a pak už zde zůstali. Důvodem mohla být česká přítelkyně, špatná situace na Kubě, která tam po roce 1989 v důsledku pádu komunistických režimů v Evropě panovala anebo se některým respondentům v Čechách líbilo a rozhodli se zde žít.

Důvody respondentů a respondentek, kteří do České republiky přicházejí v posledních letech se dají rozdělit do tří oblastí:

- Některé Kubánky sem přijely se svým českým přítelem nebo manželem a rozhodly se zde žít.
- Některí respondenti a respondentky přicházejí do České republiky za prací. Zde se jedná zejména o hudebníky nebo zpěváky, kteří sem přijeli s pracovní smlouvou a po jejím vypršení se odmítli vrátit na Kubu a požádali v Čechách o azyl.
- Poslední skupinou jsou respondenti, kteří přišli do České republiky z důvodů špatné politické, ekonomické a sociální situace na Kubě. Často byli nespokojení s podmínkami, v nichž museli na Kubě žít. Některí z nich byli režimem také pronásledováni nebo kontrolováni. Mnozí z nich odešli za lepším životem a vidinou lepší budoucnosti, protože, jak častokrát vysvětlovali, na Kubě není budoucnost.

Českou republiku si někteří respondenti vybírali cíleně, protože věděli, že zde mají velkou šanci na udělení doplňkové ochrany. Těch ale byla menšina. U některých žen hrál

roli český původ jejich přítele nebo manžela. U těch, kteří přišli do Čech za prací, to byla většinou náhoda, která určila, do jaké země dostanou pracovní smlouvu. Stejně tak i mnozí Kubánci, kteří odešli z Kuby za lepším životem a chtěli se dostat do Spojených států, se ocitli právě v České republice shodou okolností. Ti, kteří do Československa přijeli studovat nebo pracovat ještě před rokem 1989, si mohli vybrat, do jaké z komunistických zemí chtěli tehdy jet nebo jim to bylo určeno.

Do života české společnosti se každý z respondentů začleňuje trochu jinak. Každý dává důraz na něco jiného. Společnou a důležitou podmínkou je však alespoň částečné zvládnutí českého jazyka. Mnozí respondenti uváděli, že když se začali učit česky a začali i více rozumět a komunikovat, otevřel se jim úplně jiný svět. Najednou viděli Čechy mnohem pozitivněji než dosud, protože si mezi nimi udělali přátele a měli přístup i k těm Čechům, kteří nemluvili jiným jazykem než česky. Bez českého jazyka se zde mnozí z respondentů cítili izolovaní a často byli závislí na svých partnerech nebo známých při vyřizování i těch nejzákladnějších věcí. Ti respondenti, kteří pracují spolu s Čechy, jsou tak alespoň částečně integrováni do českého prostředí a mají i větší motivaci učit se a mluvit česky. Stejně je tomu i u respondentů, kteří mezi Čechy našli přátele a známé. Účastní se tak nejen kubánských zábav, ale mají už i jiné možnosti trávení volného času.

Velmi důležitá je pro Kubánce rodina. Proto při počáteční adaptaci a začleňování se do české společnosti často pomáhal český partner (někdy i kamarád), který byl mnohdy zpočátku prostředníkem mezi respondentem a okolím, dokud se respondent neseznámil s prostředím a nebyl schopen některé věci vyřizovat sám.

Také sousedské vztahy přispěly u některých respondentů k lepšímu začlenění se do majoritní společnosti. Snažili se tak napodobit sousedské soužití na Kubě, čehož se však v Čechách dá dosáhnout spíše výjimečně. Většina respondentů totiž sousedské vztahy mezi Čechy vnímala jako dosti odtahité a bylo pro ně těžké pochopit, že se někteří sousedé sotva pozdraví, natož aby se sešli a popovídali si, jak je to běžné na Kubě.

Velká většina respondentů se dobře začlenila z hlediska jídelníčku, s nímž neměla problémy. Asi pro polovinu respondentů pak nebylo problémem ani výrazně odlišné podnebí a některým se zima a zimní sporty dokonce líbí.

Pokud se zaměříme na problematiku toho, kde mají dnes respondenti domov, můžeme vnímat většinu z nich jako nezačleněných do českého prostoru, protože svůj domov stále vidí na Kubě nebo mezi Kubou a Českou republikou. Mezi respondenty však

bylo i několik takových, kteří svůj domov viděli v České republice a Kubu už vnímali spíše jako Česi – tedy jako místo, kam chtějí jezdit na dovolenou.

Na třetí výzkumnou otázku jsem částečně odpověděla už v předchozích odstavcích. Zpočátku většině respondentů pomohl při adaptaci na nové prostředí nějaký blízký člověk, nejčastěji partner. Někteří respondenti však uváděli, že se museli spolehnout sami na sebe, že jim nikdo nepomohl a vlastně ani nemohl pomoci, protože „člověk zkrátka musí chtít a musí se sám snažit, aby se do nové společnosti začlenil“. Jiní pak uváděli, že se o ně do určité míry „postarali“ jiní Kubánci, zejména pokud se týká ubytování a někdy i pomoci při hledání práce.

Největším problémem byl pak pro kubánské respondenty jazyk, pro některé klima a pro mnohé zpočátku velký rozdíl mezi mentalitou a chováním Čechů a Kubánců.

V úvodu práce jsem si dále určila hypotézu, v níž předpokládám existenci čtyř různých způsobů jednání, kterými se Kubánci začleňují, případně nezačleňují do českého prostředí.

První ze způsobů předpokládá, že nově příchozí Kubánci vidí Českou republiku jako „přestupní stanici“ do jiné země (většinou do Španělska nebo USA). Mezi respondenty jsou však pouze dva, kteří takto uvažovali či uvažují. Cílem jednoho z nich byly vždy Spojené státy, kde má rodinu. Z osobních důvodů však po určitou dobu zůstal zde v České republice. Druhý z respondentů chtěl jet také původně do Spojených států, ale už si zde zvykl a svůj pobyt v České republice podmiňuje založením rodiny a nalezením dobré práce, tedy vytvořením si určitého zázemí, kdy už nebude mít potřebu odjezdu do jiné země. Osobně znám ještě několik dalších Kubánců, kteří přijeli do České republiky jen, aby zde získali dokumenty a poté odjeli do jiné země. Tito se však v České republice většinou příliš nezdržují, a proto je jich i mezi respondenty tak málo.

Kubánci, kteří se rozhodli pro život v České republice, ale nechtějí se zatím do české společnosti příliš začleňovat, jsou mezi respondenty pouze tři. V kubánské komunitě jich však je mnohem více. Jsou to ti, kteří se v podstatě odmítají učit česky a pracují v kubánském nebo latinskoamerickém prostředí, kde češtinu nepotřebují. Může se jednat o dočasný stav, po kterém přijde uvědomění si potřeby mluvit česky a začlenit se alespoň do určité míry do majoritní společnosti. Někteří z těchto Kubánců už však takto žijí několik let. Zdá se tedy, že je to také věcí volby každého jednotlivého příchozího.

Většina všech respondentů (18) má zájem začlenit se do nové společnosti, učí se aktivně českému jazyku, má české přátele a je rozhodnuta v České republice natrvalo zůstat. Někteří z nich však prošli také fází, kdy se česky neučili a velký zájem o začlenění se do majoritní společnosti neměli. Zdá se tedy, že počáteční adaptace na nové prostředí není vždy snadná a respondenti někdy potřebují určitý čas k tomu, aby si uvědomili, že Česká republika je opravdu země, ve které chtějí trvale žít, a že pro to často musí také sami něco udělat. Menšina respondentů byla v jakési přechodové fázi mezi tím, kdy se jazyk aktivně neučili a kdy už se ho chtěli učit. Zde tedy vidíme, že zřejmě musí dojít k určitému rozhodnutí na straně samotného respondenta a to ve chvíli, kdy už sám pocítuje potřebu či nutnost začít se jazyk učit a díky tomu se i více začleňovat do majoritní společnosti.

Poslední skupinu respondentů (celkem 5) jsem v úvodu práce označila v podstatě za asimilované do české společnosti. Jsou to ti, kteří už v Čechách žijí mnoho let (více než 10 let, ale často i mnohem déle), mají zde rodinu, partnera, zázemí a mohli by se zde cítit v podstatě jako doma. Překvapením však je, že tito respondenti často Českou republiku nevidí jako svůj jediný domov. Někteří plánují odjet ve stáří zpět na Kubu nebo si to alespoň představují, protože tam mají dům anebo proto, že si své stáří nedovedou představit v Čechách. Někteří z nich pak vidí Českou republiku do určité míry jako svůj domov, ale Kuba pro ně zůstává domovem druhým anebo v podstatě nevědí, kde jsou vlastně dnes doma, což pro ně může být velmi obtížné. Ani respondenty z této skupiny tak nemůžeme označit za asimilované nebo plně začleněné do české společnosti a kultury, protože se zdá, že si vždy budou uchovávat i svou původní kulturu, své zvyky a budou se stále vracet do své země původu, kterou postrádají, když jsou v Čechách. Česká republika je však pro ně do jisté míry už druhým domovem, protože, jak mnozí z nich říkají: Když jsou „tam“, chtějí být „tady“ a když jsou „tady“, chtějí být „tam“.

Mohu tedy shrnout, že hypotéza se v podstatě potvrdila, i když z výzkumu vyplynuly některé menší odlišnosti, které ji však spíše doplňují (viz. výše). Překvapením pro mě bylo, že většina respondentů má snahu začlenit se do nového prostředí a také se jim to ve velké míře daří. Může to být způsobeno tím, že velká část z nich už překonala počáteční fázi, kdy se neučila jazyku a neměla přílišný zájem začlenit se. 15 respondentů žije v Čechách již více než 3 roky, což by také mohlo napomoci vysvětlení tohoto „fenoménu“.

4. ZÁVĚR

V závěru své práce bych ráda shrnula některé nejvýznamnější poznatky, které vyplynuly z jednotlivých částí empirického výzkumu adaptace Kubánců na české prostředí. V tomto výzkumu jsem se zabývala pouze Kubánci, kteří žijí v Praze. Snažila jsem se najít některé obecné znaky v adaptaci, které by byly shodné pro celou skupinu nebo alespoň pro většinu respondentů. Dále jsem se zaměřovala také na výjimečnost výpovědí jednotlivých respondentů, což se projevilo zejména tam, kde z rozhovorů cituji.

Mezi prvními otázkami, které jsem respondentům pokládala, byla jednou z nejdůležitějších otázka týkající se důvodů odchodu z Kuby a příchodu do České republiky. Tuto otázku již rozebírám výše v podkapitole, která se týká výzkumných otázek, proto ji zde jen krátce shrnu. Respondenti z Kuby odcházeli v podstatě ze čtyř hlavních důvodů. Buď přijeli do Čech studovat nebo pracovat už před rokem 1989 nebo dostali pracovní povolení (většinou na rok) v posledních letech a přijeli do Čech legálně (především hudebníci a zpěváci). U dívek to pak bylo seznámení se na Kubě se svým českým partnerem, které bylo důvodem příchodu do České republiky. Posledním a zároveň nejrozšířenějším důvodem pak byl odchod z Kuby kvůli špatné sociální, ekonomické a politické situaci a tedy cesta za lepšími životními podmínkami, za lepším životem a budoucností. Tento důvod uváděli jako primární především respondenti z řad mužů, z nichž někteří z Kuby doslova utekli a také jejich příchod do České republiky byl často ilegální. Avšak i u všech ostatních respondentů tento důvod v podstatě figuroval mezi důvody, kvůli nimž se rozhodli z Kuby odejít. Můžeme ho tedy označit jako důvod nejdůležitější a můžeme předpokládat, že za situace, která v současné době (a už po mnoho let) na Kubě panuje, se příliv kubánských imigrantů do Evropy ani do Spojených států nezastaví.

Výběr České republiky jako cílové země byl pak velmi často náhodný. Bylo tomu tak u všech respondentek, které do Čech přijely se svým českým přítelem nebo manželem a dále i u některých respondentů, kteří k nám přijeli za prací nebo studiem už před rokem 1989, ale i po tomto roce. Jen nemnozí respondenti měli o České republice informace jako o zemi vstřícné k imigrantům. Cílem a zároveň i snem některých respondentů bylo dostat se do Spojených států. Při této cestě se však dostali do České republiky, požádali zde o azyl a většina z nich se zde rozhodla zůstat.

Pokud se zaměříme na informovanost respondentů před příchodem do České republiky – tj. zda věděli, kde Česká republika leží, jestli zde máme demokracii apod., můžeme stručně shrnout, že většina respondentů měla informace o tom, že Česká republika byla dříve komunistickou zemí, že sem přicházeli za prací nebo studiem někteří jejich krajané a většinou také tušili, že je Praha krásné a historické město a klima je zde mnohem chladnější než na Kubě. Pokud se týká některých dalších informací, věděl každý z respondentů zprostředkovaně od svých známých na Kubě něco jiného. Někteří tak měli o České republice již určitou představu a jiní nevěděli, do jaké země vlastně přišli a mnohé věci tak pro ně byly překvapením.

Největší dojem na většinu respondentů udělala v počátcích pobytu především čistota pražských ulic v porovnání s ulicemi na Kubě. Také jídlo někteří vnímali jako velmi odlišné, ale většinou si na něj nestěžovali. Chladné počasí pak bylo pro některé šokem. Zhruba polovina respondentů však vypověděla, že si na české podnebí poměrně rychle zvykli a nevadí jim nebo ho berou jako věc, která se nedá změnit a které se do určité míry přizpůsobili. Další část respondentů však zimu snáší špatně, připadá jim dlouhá a mají často v zimním období také dny, kdy se necítí psychicky příliš dobře a chybí jim sluníčko. To ale může být problémem i u některých Čechů. Několik respondentů bylo také překvapeno množstvím věcí, které se dají sehnat v českých obchodech, velikostí nákupních center a také tím, že různé druhy ovoce a zeleniny nebo i různé výrobky jsou k dostání po celý rok, což je na Kubě nemožné. Ostatní věci, které na respondenty udělaly dojem, byly pak hodně individuální. Každý měl zpočátku jiné zkušenosti a zážitky.

Problémy, s nimiž se respondenti museli zpočátku potýkat, byly v podstatě u většiny z nich totožné. Hlavním problémem byl jazyk. Někteří respondenti už na Kubě slýchali, jak je čeština těžká, a možná i proto k ní měli zpočátku spíše nedůvěru. Většina z nich se český jazyk začala učit až pod tlakem okolností, tedy například v momentě, kdy nemohli nalézt práci nebo kdy si uvědomili, že bez znalosti češtiny si nebudou moci vyřídit sami ani ty nejzákladnější věci, protože většina především starších Čechů anglicky ani španělsky nemluví. V současné době navštěvuje několik Kubánců kurzy češtiny organizované úřadem práce, což je v tomto směru velký pokrok. Téměř všichni respondenti, kteří už umějí alespoň trochu česky totiž vypověděli, že se češtinu naučili sami bez cizí pomoci buď přímo v komunikaci s Čechy, například při práci, nebo případně s použitím knih či televize. Těch, kteří se jazyk učit nechtějí, protože k tomu nemají

motivaci nebo se ještě plně nerozhodli, že se Česká republika opravdu stane jejich domovem, je opravdu málo.

Zajímavé je, že mnoho respondentů vidělo jako jeden z problémů přizpůsobení se naší společnosti a kultuře povahu Čechů. Češi jim připadali odtažití, nepříjemní, nekomunikativní až studení. Téměř všichni respondenti pak měli nějakou špatnou zkušenost z obchodu či z úřadu, kde se k nim nechovali příliš vstřícně a někdy na ně byli i nepříjemní, pokud například nerozuměli jazyku apod. Někteří respondenti zdůrazňovali (byla jich však menšina), že takovéto chování je běžné na úřadech či v obchodech také na Kubě. Dvě respondentky to pak přímo popisovaly jako důsledek komunistického systému, kde nikdo nechce pracovat za tak malé peníze a prodavačka radši řekne zákazníkovi, že zboží nemá na skladě, než aby mu ho ze skladu přinesla. Obecně však můžeme říci, že povaha Čechů se od povahy Kubánců velmi liší. Teplé kubánské podnebí „dělá své“ a respondenti se tak často museli zpočátku přizpůsobovat nejen uzavřeným Čechům, ale také například tichu, které podle nich slyší v ulicích Prahy, místo aby hrála hudba a v každé druhé ulici byla nějaká oslava, jak jsou zvyklí z Kuby. I když většina respondentů Čechy nejdříve zkritizovala, uznávali nakonec, že Čechovi se člověk musí nejprve přiblížit a že české přátelství vzniká pomaleji, ale za to je trvalé.

Mezi respondenty byli v podstatě „jen“ dva, kteří měli přímou nepříjemnou zkušenost s rasismem. Myslím si, že je to pro Českou republiku celkem pozitivní bilance vzhledem k tomu, že polovina respondentů jsou tmavší či tmavé barvy pleti. U jedné respondentky však bohužel tyto negativní zkušenosti přispěly k tomu, že se v České republice necítí jako doma, protože se často bojí jít někam sama, což by se jí na Kubě nestalo.

Kromě odlišné povahy Čechů a obtížného jazyka měli někteří respondenti problémy také s nalezením vhodné práce. Často tak zpočátku vykonávali práci hůře placenou, pracovali spíše brigádně nebo jako pomocná síla či na stavbách (muži). Při nalezení či doporučení práce někdy pomáhali také krajané anebo majitelé latinskoamerických diskoték, kteří některé nově příchozí alespoň dočasně a někdy i na stálo zaměstnali. Problém nalezení vhodné práce nebo práce v oboru vycházel velmi často především z nedostatečné jazykové vybavenosti. Někteří respondenti se proto češtinu začali učit i z tohoto důvodu nebo se sami zdokonalovali v angličtině, protože si uvědomovali, že tak mohou zvýšit své možnosti na trhu práce.

V počáteční fázi adaptace na nové prostředí a při poznávání nové kultury pomohl mnohým respondentům nějaký blízký člověk, nejčastěji partner. Díky němu mohli na začátku pobytu zařídit různé formality a dozvídali se od něj informace, které jim mohly pomoci k začlenění se do nové společnosti. Paradoxně se však kvůli českému partnerovi často nenaučili česky, protože ten většinou uměl španělsky a respondenti tak neměli motivaci snažit se v této fázi do nového jazyka alespoň částečně proniknout. Menšina respondentů pak zmiňovala, že se novému prostředí, zvykům a kultuře museli přizpůsobit sami, že jim nikdo nepomohl a že to v podstatě ani úplně nejde. Tito respondenti reflektovali, že museli dojít do fáze, kdy se oni sami chtěli přizpůsobit nové společnosti a stát se její součástí. V kubánské komunitě je však i mnoho těch, kteří se přizpůsobit (zatím) nechtějí. Žijí spíše uvnitř komunity, pracují v latinskoamerických barech či diskotékách a stýkají se tak s Čechy téměř pouze tam. Jiný kontakt je minimální a většinou probíhá bez toho, že by respondent musel použít češtinu (nákup v obchodě apod.). Tito lidé jsou však stále závislí na ostatních. Pro jakýkoli kontakt s úřady, lékařem nebo s dalšími oficiálními místy vždy potřebují „překladače“, kterým je často kubánský kamarád, který se už česky naučil, anebo český partner...

Pokud se týká odlišností mezi oběma zeměmi, ráda bych zde krátce zmínila, že každý z respondentů vnímal tyto rozdíly jinak. Většina respondentů však shodně zmiňovala situaci a potažmo režim na Kubě jako hlavní rozdíl. Zejména zdůrazňovali potřebu svobody, která na Kubě tak chybí a za níž jsou vděční zde v České republice. Dále si mnozí z nich stěžovali na obtížnou ekonomickou situaci, kdy se legálně nedá vydělat dostatek peněz ani na to, aby si člověk nakoupil základní potraviny, anebo na situaci sociální, kdy je sice pro všechny zaručeno vzdělání a zdravotní péče zdarma, ale na druhé straně v lékárnách chybí léky, rodiče dětí nemají peníze na to, aby jim koupili uniformy do školy, učebnice se dají sehnat jen na černém trhu, učitelé za špatný plat nechtějí pracovat a třináctileté děti tak učí jejich šestnáctiletí kamarádi. I tyto informace vyplývaly z odpovědí respondentů, kteří by si pro svou zemi a pro své rodiny, které na Kubě zanechali, přáli lepší osud. Jak řekl jeden z respondentů: „*Všichni by chtěli z Kuby pryč, ale někdo tam přece musí zůstat...*“ (muž, 38 let)

Rodinné vazby a zázemí jsou spolu se sousedskými vztahy pro Kubánce velmi důležité. Proto je pro ně někdy život v nové zemi bez rodiny zpočátku dosti obtížný. Většina respondentů se svou rodinou na Kubě pravidelně komunikuje po telefonu nebo po mailu. Mnozí Kubánci nerozuměli některým vztahům v českých rodinách. Například je pro

ně nepředstavitelné, že by se se svými rodiči nebo sourozenci téměř nevidali. V Čechách však toto vidí jako běžné. Dalším velkým rozdílem je, že na Kubě je rodina velmi rozsáhlá. Patří do ní babičky a různé bližší i vzdálenější tety, sestřenice a bratrance. V Čechách pak respondenti vnímají jako rodinu spíše jen rodiče a děti, případně babičky...

V České republice je pak pro respondenty záležitostí jejich partner, případně rodina, pokud už ji mají. Dále jsou pro ně důležití také jejich krajané a další přátelé a nakonec i sousedé, pokud si zde s nimi vytvoří bližší vztahy. To se však na rozdíl od života na Kubě stává v Čechách spíše výjimečně.

Jak jsem již zmínila výše, k tomu, aby se zde respondenti cítili více „jako doma“, jim napomáhají latinskoamerické kluby a diskotéky, kde se mohou setkat se svými krajany i s jinými Latinoameričany a kde jsou tak znovu součástí své vlastní kultury. Toto pro ně může být na jedné straně pozitivní, na druhé straně to však může omezovat začlenění do většinové společnosti, protože tito Kubánci se od ní takto v podstatě distancují tím, že si vybírají pro svou zábavu (nebo i práci) pouze místa, kde mohou mluvit španělsky. Takový styl života však preferuje jen určitá část Kubánců. Mnozí se pomocí práce, partnera i vlastním úsilím velmi rychle novému prostředí přizpůsobí. Většina respondentů uváděla, že mají mimo kubánských také české přátele a že i problémy, které měli se svým partnerem či partnerkou a které vycházely z rozdílů mezi českou a kubánskou kulturou, se dají postupně překonat. Sami respondenti si byli vědomi toho, že nejen jejich český partner se musí přizpůsobit jim, ale že také oni sami se musí adaptovat na nové prostředí, zvyky a na různé odlišnosti, které z rozdílných kultur vyplývají.

Mnozí respondenti se českému prostředí postupně přizpůsobují a ti, kteří jsou do něho již i více začlenění (díky práci v českém prostředí nebo díky českým přátelům, partnerovi apod.) pak Českou republiku považují alespoň částečně za svůj domov. Myslím si, že tento pocit domova je velmi důležitý. Dalo by se však říci, že většina respondentů nedokázala přesně určit, kde je vlastně dnes jejich domov. Cítili se jako doma v České republice, kde mají často zázemí nové rodiny nebo partnera, kde mají práci a kde se dnes rozhodli žít. Jejich domov je ale pro mnohé stále i na Kubě, kde se narodili, kde žije jejich rodina a kam se budou vždy vracet.

Pokud výše uvedené shrneme, je pro adaptaci Kubánců na české prostředí a pro postupné začleňování se do české společnosti zcela zásadní naučit se českému jazyku, což mnoho respondentů vidělo zpočátku jako problém. Dále se pak nově příchozí musí adaptovat na zcela odlišné klima, což však překvapivě mnohým z nich nečinilo potíže.

V neposlední řadě pak kubánští respondenti potřebovali určitý čas na seznámení se s povahou Čechů tak, aby mohli akceptovat jejich odlišnost a aby je v důsledku dokázali vnímat také pozitivně. Při adaptaci na nové prostředí nebyla ve většině případů problémem změna jídelníčku a ani hledání ubytování. Někteří respondenti měli problémy s nalezením práce v důsledku toho, že neuměli česky. Tento problém byl však u většiny z nich poměrně brzy vyřešen. Největší pomocí při adaptaci se ukázal být český partner/partnerka, dále pak podpora krajanů i podpora vlastní rodiny na Kubě a někdy také vstřícné sousedské vztahy. Někteří Kubánci však zůstávají (alespoň dočasně) v určité izolaci komunity. Proces adaptace tak u nich příliš nepostupuje, ale je to spíše jen fáze dočasná, po které by mělo přijít uvědomění si potřeby znalosti jazyka a přizpůsobení se nové společnosti tak, jako tomu bylo u některých respondentů. Pokud však toto uvědomění nenastane, můžeme soudit, že takový člověk se začlenit nechce a jeho situace je tak věcí jeho osobní volby. Zde bychom se mohli ptát, proč k tomu u některých respondentů dochází a u jiných ne? Proč se někteří české společnosti přizpůsobí poměrně rychle a některým to trvá déle nebo se přizpůsobit nechtějí či nepotřebují? Hrají zde roli nesplněné představy o novém životě anebo si takový člověk vybírá nejpoohodlnější způsob života v Čechách, který se do určité míry může podobat životu na Kubě? Na tyto otázky bychom však zřejmě mohli odpovědět až dalším výzkumem, který by se zaměřil přímo na Kubánce, kteří se české společnosti straní a stýkají se povětšinou jen se svými krajany nebo s jinými Latinoameričany. Z výpovědí respondentů však vyplývá, že ti, kteří se rozhodli pro vlastní cestu a s kubánskou komunitou se na těchto místech příliš nestýkají, se do české společnosti začleňují mnohem rychleji než ti, kteří se stýkají se stále stejnými lidmi z okruhu svých krajanů.

Na úplný závěr bych ráda položila otázku, zda někdy může dojít k asimilaci Kubánců do české společnosti a zda je to vůbec nutné. Kubánci totiž mají svou jedinečnou kulturu, kterou se rozhodli předávat také Čechům a kterou někteří Češi velmi oceňují a vyhledávají. Kubánci tak obohacují naši českou kulturu svou vlastní a bylo by škoda, pokud by o ni měli v důsledku asimilace přijít. Myslím si však, že to oni sami nedovolí. Zatím jsou tu nejstarší z nich jen pár desetiletí, ale zdá se, že ani za dalších dvacet, třicet nebo padesát let Kubánci nezapomenou na svůj domov a vždy si i v jakékoli jiné zemi budou udržovat své zvyky a tradice včetně náboženství, hudby a tance.

SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY

ARZALUZ SOLANO, Socorro. 2007. La migración a Estados Unidos y la frontera noreste de México. Tijuana: Miguel Ángel Porrúa.

BAAR, Vladimír. 2004. Evropa budoucnosti – multikulturní Evropa nebo konec Evropy? In: Migrace, tolerance, integrace. Sborník mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 5. a 6. října 2004 ve Slezském ústavu Slezského zemského muzea v Opavě. 2004. Praha: Informační kancelář Rady Evropy a Opava: Slezský ústav.

BERRY, John W. 2001. Psychology of Immigration. In: Journal of Social Issues. Vol. 57 (3): s. 615-631. 2001.

BILES, John; BURSTEIN, Meyer; FRIDERES, James. 2008. Conclusion: Canadian Society: Building Inclusive Communities. In: Immigration and Integration in Canada in the Twenty-first Century. 2008. BILES, John; BURSTEIN, Meyer; FRIDERES, James. Kingston: Queens University at Kingston in partnership with Metropolis.

CABRERA, Lydia. 1985. El Monte. La Habana: Editorial Letras Cubanas.

CALVERT, Peter; CALVERT, Susan. 1990. Latin America in the Twentieth Century. Hampshire: The Macmillan Press Ltd.

DION KISIEL, Karen. 2006. On the Development of Identity: Perspectives From Immigrant Families. In: Cultural Psychology of Immigrants. MAHALINGAM, Ramaswami. 2006. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

DISMAN, Miroslav. 2000. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. Praha: Karolinum.

DOHNALOVÁ, Marie; MALINA, Jaroslav. 2006. Slovník antropologie občanské společnosti. Brno: CERM.

DORŮŽKOVÁ, Lucie. 2007. Migrace ve světě. In: Migrace do ČR. Člověk v tísní. 2007. Praha: Společnost Člověk v tísní.

DRBOHLAV, Dušan. 2007. Ekonomické dopady migrace na zemi imigrační a emigrační. In: Migrace do ČR. Člověk v tísní. 2007. Praha: Společnost Člověk v tísní.

DRBOHLAV, Dušan. 2001. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). In: Menšiny a migranti v České republice. Tatjana Šišková. 2001. Praha: Portál.

DUANY, Jorge. 2005. Revisiting the Cuban Exception. A Comparative Perspective on Transnational Migration from the Hispanic Caribbean to the United States. In: Cuba Transnational. FÉRNANDEZ, Damián J. 2005. Florida: University Press of Florida.

ECKSTEIN, Susan; KRULL, Catherine. 2009. From Building Barriers to Bridges: Cuban Ties Across the Straits. In: Diplomacy and Statecraft. Vol. 20: s. 322-340. 2009.

ERIKSEN, Thomas Hylland. 2007. Antropologie multikulturních společností. Rozumět identitě. Praha/ Kroměříž: Triton.

- ERIKSEN, Thomas Hylland. 2008. Sociální a kulturní antropologie. Příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál. Praha: Portál.
- ESPÍN, Oliva M. 2003. Gender, Sexuality, Language and Migration. In: Cultural Psychology of Immigrants. MAHALINGAM, Ramaswami. 2006. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- FIALOVÁ, Kristýna. 2006. Srbové v Praze. In: Etnické komunity v české společnosti. BITTNEROVÁ, Dana; MORAVCOVÁ, Mirjam. 2006. Praha: ERMAT Praha s.r.o.
- FRIDERES, James. 2008. Creating an Inclusive Society: Promoting Social Integration in Canada. In: Immigration and Integration in Canada in the Twenty-first Century. 2008. BILES, John; BURSTEIN, Meyer; FRIDERES, James. Kingston: Queens University at Kingston in partnership with Metropolis.
- GOODWIN, Paul. 1994. Latin America. Connecticut: The Dushkin Publishing Group.
- GOTT, Richard. 2004. Kuba. Nové dějiny. Brno: CENTA.
- HENDL, Jan. 2005. Kvalitativní výzkum – základy metody a aplikace. Praha: Portál.
- JEDWAB, Jack. 2008. Receiving and Giving: How Does the Canadian Public Feel about Immigration and Integration? In: Immigration and Integration in Canada in the Twenty-first Century. 2008. BILES, John; BURSTEIN, Meyer; FRIDERES, James. Kingston: Queens University at Kingston in partnership with Metropolis.
- KABELA, Miroslav. 2001. Vliv emigrace na psychické problémy a choroby českých emigrantů v Nizozemí. In: Emigrace a exil jako způsob života. II. Symposium O českém vystěhovalectví, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu. BROUČEK, Stanislav; HRUBÝ, Karel; MĚŠŤAN, Antonín. 2001. Praha: Nakladatelství Karolinum ve spolupráci s Etnologickým ústavem AV ČR.
- KREJČÍ, Jaroslav. 2002. Problémy multikulturality. In: Kontrastní hodnoty a multikulturní společnost. Sborník z mezinárodní konference 19. až 22. září 2001 v Praze. Jaroslav Krejčí (ed.). 2002. Praha: Filosofia, nakladatelství Filosofického ústavu AV ČR.
- KUBRYCH, Jaroslav. 1975. Kubánská republika. Praha: Nakladatelství Svoboda.
- LA SPADA, Paolo Grunta. 2004. Kuba. Místa a historie. Praha: Slovart.
- LEONTIYEVA, Yana. 2009. Postoje k dopadům imigrace na společnost a sebereflexe tolerantnosti. In: Postoje k imigrantům. LEONTIYEVA, Yana; VÁVRA, Martin. 2009. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.
- LEONTIYEVA, Yana. 2009. V kostce o migraci v ČR. In: Postoje k imigrantům. LEONTIYEVA, Yana; VÁVRA, Martin. 2009. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.
- LEONTIYEVA, Yana; NEČASOVÁ, Mirka. 2009. Kulturně blízcí? Integrace přistěhovalců ze zemí bývalého Sovětského svazu. In: Sociální integrace přistěhovalců v České republice. RÁKOCZIOVÁ, Miroslava; TRBOLA, Robert. 2009. Praha: SLON.
- LEONTIYEVA, Yana a kol. 2006. Menšinová problematika v ČR: Komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové). Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR.

MARTÍNEZ-FERNÁNDEZ, Luis. 2002. La frontera y la plantación: Reflexiones sobre dos claves para empezar a entender las culturas cubana y caribeña. In: Visitando la Isla. Temas de Historia de Cuba. OPATRŇÝ, Josef; NARANJO OROVIO, Consuelo. 2002. Madrid: Vervuert.

MAŘÍKOVÁ, Hana; PETRUSEK, Miloslav; VODÁKOVÁ, Alena. 1996. Velký sociologický slovník. Praha: Univerzita Karlova, Vydavatelství Karolinum.

McGEARY, Johanna; BOOTH, Cathy. 1993. Cuba Alone. In: Latin America. GOODWIN, Paul. 1994. Connecticut: The Dushkin Publishing Group.

MEČIAR, Marcel. 2004. Identita imigranta a adaptace. In: Migrace, tolerance, integrace II. Sborník z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 5.a 6.října 2004 ve Slezském ústavu Slezského zemského muzea v Opavě. 2004. Opava: Slezské zemské muzeum, Slezský ústav.

MERRIAM, Sharan. 2002. Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis. San Francisco: Jossey-Bass Publisher.

MIOVSKÝ, Michal. 2006. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada Publishing.

NESVADBOVÁ, Libuše; RUTSCH, Jan; SOJKA, Stanislav. 1996. Migrace – adaptace – integrace. Longitudinální studie zdravotního stavu osob přesídlených z Černobylské oblasti Ukrajiny a Studie zdravotního stavu a sociální problematiky ekonomických migrantů v České republice. Praha: Copyright.

NOSKOVÁ, Helena. 2005. Migrace ve 20.a 21.století. In: Migrace, tolerance, integrace II. Sborník z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 20.a 21.září 2005 ve Slezském ústavu Slezského zemského muzea v Opavě. 2004. Opava: Slezské zemské muzeum, Slezský ústav.

OPATRŇÝ, Josef. 2002. Kuba. Praha: Nakladatelství Libri.

ORTIZ, Fernando. 2002. Contrapunteo cubano del tabaco y el azúcar. Madrid: Cátedra.

ORTIZ, Fernando. 1987. Los negros esclavos. La Habana: Editorial de ciencias sociales.

PAVLÍKOVÁ, Eva; SLÁDEK, Karel a kol. 2009. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR. Červený Kostelec: Pavel Mervart.

PEDRAZA, Silvia. 2006. Assimilation or Transnacionalism? Conceptual Models of the Immigrant Experience in America. In: Cultural Psychology of Immigrants. MAHALINGAM, Ramaswami. 2006. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

POKLUDOVÁ, Andrea. 2004. Současné trendy migrací v Evropské unii a možnosti využití dat Eurostatu při jejich postihu. In: Migrace, tolerance, integrace. Sborník mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 5.a 6.října 2004 ve Slezském ústavu Slezského zemského muzea v Opavě. 2004. Praha: Informační kancelář Rady Evropy a Opava: Slezský ústav.

POLIŠENSKÝ, Josef. 1964. Stručné dějiny Kuby. Praha: Nakladatelství politické literatury v Praze.

- POŘÍZKOVÁ, Hana. 2009. Privilegovaní „druzí“ aneb sociální integrace cizinců z vyspělých zemí. In: Sociální integrace přistěhovalců v České republice. RÁKOCZYOVÁ, Miroslava; TRBOLA, Robert. 2009. Praha: SLON.
- PRŮCHA, Jan. 2007. Interkulturní psychologie. Praha: Portál.
- RAMÍREZ RODRÍGUEZ, Hector. 2007. La migración internacional en el noreste de México y sus efectos socioeconómicos. In: La migración a Estados Unidos y la frontera noreste de México. ARZALUZ SOLANO, Socorro. 2007. Tijuana: Miguel Ángel Porrúa.
- ROTHER, Eugenio M.; PUMARIEGA, Andrés J. 2008. The New Face of Cubans in the United States: Cultural Process and Generational Change in an Exile Community. In: Journal of Immigrant and Refugee Studies. Vol. 6 (2). 2008.
- SIWEK, Tadeusz. 2005. Statistické vyhodnocení současných migračních proudů do Česka. In: Migrace, tolerance, integrace II. Sborník z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 20. a 21. září 2005 ve Slezském ústavu Slezského zemského muzea v Opavě. 2004. Opava: Slezské zemské muzeum, Slezský ústav.
- SOKOLOVÁ, Gabriela. 2005. Některé otázky integrace. In: Migrace, tolerance, integrace. (Sborník z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 20. a 21. září 2005 ve Slezském ústavu Slezského zemského muzea v Opavě). 2005. Opava: Slezské zemské muzeum, Slezský ústav.
- SOUDEK, Tomáš; SOUDKOVÁ, Vladimíra. 2008. Bariéry mezi námi očima cizinců. Praha: Europa Training and Consulting.
- SRB, Jan a kol. 2009. Cizinci v České republice. Praha: Český statistický úřad.
- STEPICK, Alex; STEPICK DUTTON, Carol. 2002. Power and Identity. Miami Cubans. In: Latinos. Remaking America. California. SUÁREZ-OROZCO, Marcelo M.; PÁEZ, Mariela M. 2002. University of California Press.
- SUÁREZ-OROZCO, Marcelo M.; PÁEZ, Mariela M. 2002. Latinos. Remaking America. California. University of California Press.
- SZALÓ, Csaba. 2007. Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- TOMÁŠKOVÁ, Petra. 2001. Právní rámec problematiky migrantů a menšin. In: ŠÍŠKOVÁ, Tatiana. 2001. Menšiny a migranti v České republice. Praha: Portál.
- UHEREK, Zdeněk a kol. 2008. Imigrace do České republiky a rodiny cizinců. In: Cizinecké komunity z antropologické perspektivy. UHEREK, Zdeněk; KORECKÁ, Zuzana; POJAROVÁ, Tereza. 2008. Praha: Etnologický ústav AV ČR.
- VOLBRACHTOVÁ, Libuše. 2001. Kulturní šok „malých rozdílností“. In: Emigrace a exil jako způsob života. II. Symposium O českém vystěhovalství, exulantství a vztazích zahraničních Čechů k domovu. BROUČEK, Stanislav; HRUBÝ, Karel; MĚŠTAN, Antonín. 2001. Praha: Nakladatelství Karolinum ve spolupráci s Etnologickým ústavem AV ČR.
- WOLTMAN, Kelly; NEWBOLD, Bruce K. 2007. Of Flights and Flotillas“ Assimilation and Race in the Cuban Diaspora. Ontario: McMaster University.

INTERNETOVÉ A JINÉ ZDROJE

AUBRECHTOVÁ, Marie. 2005. Cestovní omezení rozvrací kubánské rodiny. Infoservis Člověka v tísní. <http://www.infoservis.net/art.php?id=1069233755>. 6.11.2010

EHL, Martin. 2006. Havana pronásleduje disidenty i v zahraničí. Infoservis Člověka v tísní. <http://www.infoservis.net/art.php?id=1069233864>. 6.11.2010

HOLCOVÁ, Pavla. 2009. Kuba. Společnost Člověk v tísní. <http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?parent=116&sid=116&id=153>. 8.11.2010

HOLCOVÁ, Pavla. 2009. Jak se žije kubánským politickým vězňům. Společnost Člověk v tísní. <http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?parent=153&sid=116&id=175>. 9.11.2010

International Religious Freedom Report. 2009. <http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2009/127386.htm>. 31.10.2010

MOCOVÁ, Klára. 2004. Propouštění disidentů na Kubě má přispět ke zmírnění opatření Evropské unie. Infoservis Člověka v tísní. <http://www.infoservis.net/art.php?id=1069233351>. 6.11.2010

Zákon č. 273/ 2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

ZEMAN, Václav. 2005. Co se děje na Kubě. Infoservis Člověka v tísní. <http://www.infoservis.net/art.php?id=1069233466>. 6.11.2010

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1. Otázky, které jsem pokládala respondentům

Příloha č.2. Ukázka rozhovoru ve španělštině

Příloha č.3. Ukázka rozhovoru v češtině

Příloha č.4. Obrázek – mapa Kuby s městy, z nichž respondenti pocházejí

Příloha č.5. Projekt diplomové práce

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Vývoj počtu kubánských žadatelů o azyl k 31.12.2008 (s.

Tabulka 2: Vývoj počtu Kubánců na území ČR v letech 1994 – 2008 (s.

PŘÍLOHY

Příloha č.1. Otázky, které jsem pokládala respondentům

Nejdříve jsem respondenta nechala, aby vypověděl svůj příběh, a pak jsem se podle potřeby doptávala na věci, které sám nezmínil. Struktura rozhovoru ani pořadí otázek nebylo pevně dané.

- 1.) Chceš mluvit česky nebo španělsky?
- 2.) Kolik je Ti let?
- 3.) Z jaké části Kuby pocházíš? Je to město nebo vesnice?
- 4.) Jaké máš vzdělání? Jakou školu jsi vystudoval?
- 5.) Jak dlouho jsi v Čechách? S kým tu žiješ?
- 6.) Plánoval jsi jet přímo do Čech nebo to byla náhoda? Z jakého důvodu sis vybral ČR?
- 7.) Měl jsi o České republice před příjezdem nějaké informace?
- 8.) Jaké byly důvody tvého odchodu z Kuby?
- 9.) Když jsi přijel do České republiky, co tě tady překvapilo, co pro tebe bylo nové? (negativní i pozitivní věci)
- 10.) Co/ kdo ti pomohl/o, aby sis v Čechách zvykl? Co pro tebe bylo naopak obtížné? Jaké jsi musel překonávat problémy?
- 11.) Bylo pro tebe těžké najít si tady práci a ubytování?
- 12.) Jsou tvoji kamarádi spíše Češi nebo spíše Kubánci?
- 13.) Jak se dorozumíváš s českými přáteli?
- 14.) Jací jsou podle tebe Češi?
- 15.) Jak si myslíš, že se Češi dívají na Kubánce v Čechách?
- 16.) Myslíš si, že to v Čechách mají jednodušší ženy Kubánky nebo muži Kubánci?
- 17.) Kde je pro tebe dnes tvůj domov?
- 18.) Jen pro některé: Pohádáš se občas s manželkou/ přítelkyní Češkou kvůli něčemu, co je jinak na Kubě a jinak v Čechách?
- 19.) Zkus mi říci hlavní rozdíly mezi životem na Kubě a v Čechách.

20.) Co říkáš počasí v ČR?

21.) Jak si myslíš, že umíš česky? Používáš pro komunikaci nějaké další jazyky? Jak jsi se naučil česky a jak dlouho ti to trvalo?

22.) Jakého jsi vyznání? Je nějaký rozdíl v tom, jak jsi své náboženství praktikoval na Kubě a jak ho praktikuješ tady?

23.) Jaké jsou tvé plány do budoucna?

24.) Co ti v Čechách chybí?

25.) Co bys v Čechách změnil?

26.) Víš o nějakých Kubáncích, kteří se rozhodli tady žít, ale z nějakého důvodu jim to nevyšlo a vrátili se na Kubu?

Příloha č.2. Ukázka rozhovoru ve španělštině

Rozhovor 5.4.2010, 18:30

Muž, 37 let, v ČR 3 roky.

Rozhovor byl veden ve španělštině, ale respondent už mluví poměrně dobře česky, rozumí skoro vše.

Vzdělání: vojenská škola, obchodní škola, 3 roky VŠ nedokončená

Práce: nejdříve studium češtiny na univerzitě 6 měsíců, práce nejdříve v obchodě, dnes v restauraci.

Rozhovor proběhl u respondenta v práci, v latinskoamerické restauraci. Trval necelou půl hodinu. Respondent byl vstřícný, bez problémů zodpověděl všechny otázky.

Vlastní rozhovor – přepis

Soy de Havana.

Me invitó una amiga que está aquí 5 años, una amiga cubana que estudió acá. Ella ahora está en Cuba y yo estoy aquí.

Sabía muy poco, que el país era socialista y que ya no lo era...

Llegué con ideas de quedarme acá y establecerme.

Salí de Cuba porque allí hay muchos problemas de situación económica, poco dinero, y tengas mucho o poco dinero es igual no tienes las libertades personales como de poder viajar, si quieres comprarte algo, si quieres salir a un lugar, a un restaurante, que tengas dinero, puedas trabajar, lo mucho que trabajas el dinero allá no te sirve practicamente de nada para comprar algunas cosas, no se puede viajar, no se pueden tomar decisiones, vender un carro, vender una casa, nunca es tuyo propio y aquí encuentras cosas que te sientes más persona...

Me sorprendió un poquito de frío, llegué en marzo, y las cosas modernas, los edificios, las luces, la gente en la calle, los pobres también me sorprendió mucho. En Havan no hay, no se ven estas cosas, y el transporte que hay buen transporte...

Las cosas negativas: la gente un poco seca, no te explican mucho cuando no sabes checo o inglés. No sé, esto. La gente en la calle durmiendo y el frío.

Que te ha ayudado acostumbrarte aquí?

Ma ha ayudado una amiga mía que me encontré bulgara. Me enseñó un poco de checo, me ha ayudado siempre un poco con el tema para legalizarme al principio. Conseguí una visa de estudiante, conseguí un stipendio atrás de ella por una rectora de la universidad, después me ha ayudado tambien a conseguir trabajo y hize buenas amistades en una tienda de suvenires. Y luego trabajé en un hotel, practiqué un poco de checo, de inglés, y ahora aquí sigo practicando un poco de checo hasta que pueda irme de aquí, hacer algo más que un camarero que no me gusta ser camarero. Lo hago por necesidad.

El checo lo aprendo bastante a la calle, la gente me entiende bastante bien.

Que te pareció o parece difícil?

Al principio lo más defícil era el idioma. No puedes leer lo que dicen las luces, las señales y a la gente no entiendes por supuesto. Es bastante difícil aunque me veo con latinos, con cubanos tambien, pero en las tiendas tienes que saber. Cuando llegas a un lugar tienes que entender.

El frío y estar abrigado, tienes que abrigarte bien y poner te ropa que no estás acostumbrado, que nunca antes había experimentado. La alimentación es otra, nosotros

estamos acostumbrados a comida que aquí no se come mucho. Cambia alimentación, cambia todo. Antes no tomaba té, ahora tomo té. Uno aprende. Como es verano salir de pasear, salir del país, conocer otros lugares fuera de la República checa, eso también me gusta mucho.

Al principio fue difícil encontrar un trabajo y alojamiento?

Cuando llegué encontré un alojamiento bastante caro pero pagué tres meses y después conseguí el kolej cuando conseguí la visa de estudiante y con la visa de estudiante conseguí trabajo en una tienda y me fue bastante bien. Conseguí el trabajo rápido. Tengo que ganar suficiente dinero para poder ir a Cuba. Mientras no tengo una residencia permanente tengo que ir a Cuba cada 11 meses, pedir nuevo permiso de salida y regresar acá y conseguir un nuevo permiso de trabajo. Ya voy para el cuarto permiso..

En Cuba siempre tengo un poco de miedo cuando llego a la policía pedir el permiso. Siempre te hacen una entrevista, los transmites demoran una semana y siempre hay un poco de temor que te pueden decir que no te dan el permiso de salida...Y luego acá igual. Acá hay muchos extranjeros que no les han dado el permiso de trabajo y aunque uno es alegre siempre hay un poco de preocupación.

Piensas conseguir un trabajo en lo que estudiaste, en tu profesión?

Sí pero quiero todavía aprender un poco más de checo.

Tienes amigos checos o cubanos?

Tengo algunos cubanos pero los veo poco, tengo amigos del trabajo y tengo otros amigos checos y búlgaros y hablo bastante con los checos. Salgo pero amigos checos no tengo muchos, son más latinos que checos, los checos 5 o 6. Latinos conozco bastante.

Con Cuba me comunico una vez al mes – con mi hermana, con mi papá también me comunico mucho por teléfono, por correo, con mis amistades también y cuando voy a Cuba me encuentro con mis amistades, mis amigos. Yo creo que si no los veo me falta mucho. Todavía no estoy acostumbrado estar tanto tiempo (fuera de su país). Cuando vas allá sientes que descargas, te relajas, cargas las baterías. Voy casi siempre para un mes para ver las amistades, la familia, descansar.

(Con amigos checos habla checo.)

Como son los checos?

Depende, cuando son personas mayores son muy regionalista, les gusta mucho que sepas hablar checo, a veces son un poco secos, no les gustan mucho explicaciones. Nosotros somos más comunicativos, a nosotros nos preguntan algo y explicamos sin interés hacemos que nos entiendan. Los checos no. Dicen allí allí y no explican mucho. No siempre pero por lo general. Y la gente joven son diferente, más sociables, más comunicativos. Es como dividida en dos sectores, las personas mayores y la gente joven. Creo que la gente vieja es un poco más fría, la gente joven es más abierta a extranjeros. Praga es una ciudad muy cosmopolita, hay muchas culturas juntas, muchos extranjeros, antes me parece que no era tanto así. Y uno cuando quiere vivir en un lugar tiene que adaptarse a las costumbres de este lugar y entonces yo trato de adaptarme igual. Si no les gusta hablar alto, hablo bajito y si les gusta mucho decir por favor, les digo por favor, gracias, por favor... Hay que adaptarse si quieres convivir aquí, y también hay otra política.

Como crees que los checos ven a los Cubanos?

Los Cubanos – gritones, especuladores, bailarines, divertidos. Somos así. Los Cubanos en Praga son bailarines de salsa.

La vida aquí para las Cubanitas es más fácil que para los Cubanos o al contrario?

Para los hombres es más fácil. Puedes llegar dormir en cualquier lugar, pequeño, apretado con más personas. Para las mujeres es más difícil y estar sola puede ser más difícil pero creo que los Cubanos se adaptan en cualquier lugar sea hombre o mujer igual que los Chinos en todo el mundo.

Donde te sientes como en casa?

Aquí y allá voy de vacaciones – relajar, descansar. Siento que acá es mi casa y Cuba es una casa donde tu vas a descansar.

Tengo pareja checa. Hay un poco problema de comunicación y en la pareja siempre hay un poco problemas de comunicación y si no se entiende bien el idioma también puede haber un poco más de problemas de comunicación pero si hay cariño y comprensión yo creo que se puede lograr algo para estabilizarse.

Problemas por la cultura?

Estoy aprendiendo igual. Es diferente pero uno va hablando, adaptando se a las diferencias y lo vas aprendiendo y lo vas haciendo. Claro hay diferencias, hay que adaptarse uno al otro.

Hay que aprender ciertas cosas como se hacen, por ejemplo en cuba botamos en un solo lugar, aquí se separan los plasticos, las cosas se reciclan, hay que adaptarse...

El frío?

Es mucho frío. La ropa a veces te molesta, para dormir también la calefacción siempre tienes que tenerla encendida. Igual todo es problema de adaptación, adaptarse a tener más ropa. Hay cosas tambien que se aprovechan – esquiar, patinar, deporte del frío se aprende...

Para la comunicacion usa checo, español, inglés.

Después de un año ya se comunicaba bastante con la gente, en la escuela del checo estaba 6 meses: Me ayudó a escribir. Lo más difícil es la gramática. Ahora ya entiendo, el problema es más bien hablar pero entiendo casi todo. Cuando no entiendes te lo dicen de otra forma y ya entiendes o te dicen otra palabra y lo entiendes.

Que religion tu tienes? Ninguna, ni en Cuba, no se practica mucha la religion cristiana por el comunismo. Hay personas que van a la iglesia pero muy poco, la religion afrocubana la practica mucha gente..

Cuales son tus planes para el futuro?

Tratar de aprender bien checo y tratar de trabajar en un lugar que me guste más que acá y seguir viviendo aquí, estabilizandome y ir a Cuba de vacaciones.

Y que te falta aquí?

No creo que me falta nada. Estoy bastante comodo y satisfecho, solo encontrar un trabajo y hacer otra cosa que trabajar aquí en el restaurant.

Que cambiarías en la República checa? – No,no creo que tenga que cambiar nada, estoy satisfecho.

Conoces Cubanos que regresaron a Cuba?

No, ninguno pero conozco otros que se fueron

Příloha č.3. Ukázka rozhovoru v češtině

Rozhovor 4.4.2010, 18h

Muž, 50 let, v ČR je od r. 1981, kdy žil střídavě na Kubě a v Čechách. Od roku 1989 žije v Čechách trvale. Manželka je Češka.

Vzdělání: střední škola obecného zaměření

Práce: dříve práce technického zaměření – strojírenství

Rozhovor proběhl u mě doma. Trval asi 45 minut.

Respondent byl vstřícný, otevřený, odpověděl na všechny otázky. Je to můj dlouholetý kamarád a měl ke mně tedy důvěru..

Vlastní rozhovor – přepis

Pocházím ze střední Kuba, malé městečko Sagua la Grande, je to 40 km do Santa Clara, hlavní město provincie Villa Clara. Studoval jsem střední školu a pak jsem šel na vojnu a po vojně jsem měl možnost studovat dál, jenže mně se nechtělo, tak jsem využil tu nabídku přijít do Čech. Tenkrát byla taková spolupráce mezi Kuba a Československo, tak jsem přišel sem a tady jsem zůstal v roce 1981. Na trvalo jsem tady od roku 1989, protože jsem přišel v 81, jsem byl tady rok a půl a pak se mi tady nelíbilo, tak jsem se vrátil na Kubu a na Kubě jsem byl rok a pak jsem se vrátil sem a pak jsem cestoval. Tady jsem byl chvíli a chvíli na Kubě a pak jsem se vrátil natrvalo sem v roce 1989.

Tenkrát byla jediná možnost Československo, NDR anebo Maďarsko. No a mně se nejvíc líbilo tady to Československo...Jsem viděl pár film, tenkrát dávali hodně český filmy na Kubě, tak jsem koukal na ty český filmy. A ta němčina vůbec se mi nelíbila..poslouchali jsme furt tu ruštinu, mysleli jsme, že je to něco podobný ta ruština a čeština a mysleli jsme, že to bude jednoduchý pro nás, který byl omyl, protože ještě já do dneška to neumím...

Proč jsi se rozhodl pro odchod z Kuby?

Protože jsem chtěl změnu. A i když na začátku jsem byl takový zmatený, vůbec se mi nechtělo být ani tady ani tam, protože když jsem byl tady, tak se mi stýskalo po Kubě a když jsem byl na Kubě, tak se mi stýskalo po česku. Tak jsem furt cestoval tam a zpět a po revoluci jsem se rozhodl, že buď tady zůstanu na furt nebo že se vrátím na Kubu. No a pak jsem vybral tu Českou republiku...

Říkal jsi, že se Ti stýskalo po Čechách – spíš po té zemi nebo po lidech?

Po tom pohoda, co bylo tady, že bylo možno kupovat cokoli a na Kubě bylo to problematický tenkrát, finančně bylo to lepší tady než na Kubě...

Co Tě tady překvapilo?

Pro mě to bylo překvapení od prvního momentu, co jsem přiletěl. Byla zima, strašná zima byla, bylo to v květnu, no to nebyla zima, ale pro nás to byla zima. Překvapila mě potom ta samota tady, to tenkrát bylo strašně moc smutný, všechno šedivý, málo lidí na ulici, všichni chodili na chatu pryč na víkend. To jsme byli zvyklí na Kubě na ten randál na ulici, najednou samota taková divná, že jsme byli na jedna ubytovna, trošku od centra, v Berouně, naše hudba tam hrála furt nahlas, tam bylo 50 Kubánců.

Co Ti pomohlo, aby sis tady zvykl?

Až do teďka nejsem, takhle teď už joo, ale trvalo mi to hrozně dlouho. Pro mě to bylo překvapení, třeba když jsem bydlel v paneláku tady, já vůbec nevěděl, kdo je můj soused. A vůbec se nezdravili a na Kubě všichni, ten panelák se znali všichni...No a tohleto mi strašně vadilo.

Čím víc jsem žil tady, tak jsem vnímal ty Češi úplně jinak, než jsem si myslel, že jsou studený. Potom jsem viděl, že některý nejsou takový a začal jsem potom rozpoznávat. Tady už jsou teď lidi veselejší a některý jsou smutný i na Kubě. Naopak si myslím, že na Kubě večer už není žádná zábava a tady v Čechách ta kubánská hudba hraje víc než na Kubě...

Co ti ještě přišlo těžké na začátku?

Čeština, to bylo hrozný a na začátku neměli jsme překladatel, tak to bylo všechno rukama, nohama, co museli jsme se domluvit. No a jídlo, nás přivítali koprovou omáčkou a vařená vejčička uprostřed, knedlíky...A byli jsme bez peněz, jenom nám dávali týden po tom 300 korun a všichni Kubánci jeli do potravin kupovat salámy a jedli jsme salámy a rohlíky,

protože žádné jídlo tady nám nechutnalo, no a potom objevili jsme smažený sýr, tak začali jsem jíst furt smažený sýr a hranolky.

Čeština?

Měli jsme školení 3 měsíce, no a potom spíš v restaurace nebo přímo tam v továrně, kde pracovali jsme, někteří Češi nám pomáhali trochu.

(Práci měl zařízenou z Kuby.. Když sem pak jezdil, už lidi v továrně znal a mohl si práci domluvit. Ubytování pak v paneláku, 350 korun nájem.)

Po roce 1989 kamaráda mě pozval do Německa a začali jsme tam tancovat po klubech – salsu.

Na Kubě bylo povinné jít na vojnu, to jsi musel přerušit studium, mně bylo 16 let. A já jsem byl 3 roky a 4 měsíce na vojnu, protože když jsem utíkal domů, tak vždycky ty dny, co jsi utíkal, tak potom Ti dali navíc.

Kamarádi?

Mám kamarády Kubánce, protože pracuju v kubánském klubu, ale mám tady také spousta Češi kamarádi. Je to vyrovnaný, protože pracuju s Kubáncema a s Čechama taky pracuju.

(Rodinu má jen na Kubě – maminku, sestru – minulý rok byl dvakrát, ale také se stalo, že nebyl 5 let, ale komunikuje po telefonu. Pořád je v kontaktu, taky rodina pomáhá v tomto smyslu. S českými kamarády mluví česky, ale někteří umějí španělsky).

Jací jsou Češi?

Když jsem přišel v roce 1981, tak byli taková hodně uzavření, i když když jsem byl v hospodě, tak ta zábava byla o něčem jiném. Víc se drželi pohromadě, že teď lidi můžou vydělat peníze, každý sám, ale tenkrát, když jsem byl v hospodě, byli lidi hodně spokojení. Seděli tam, jediná možnost byla pít pivo a všichni vydělali stejně skoro, to nebylo žádná závist o peníze, lidi byli víc dohromady, i když se říká, že na vesnice se to ještě udržuje, ale tady v Praze vůbec.

Ale každopádně teď jsou lidi víc, tím, že cestujou víc...se kamarádi s cizinci, dřív nechtěli Češi s náma komunikovat, jenom pár..teď jak lidi cestujou víc, tak komunikují s cizince víc. Oni vědí, že je možnost a k tomu se chtějí naučit ještě tu španělštinu nebo angličtinu taky a to dřív nešlo. Ani nebylo zájem moc.

Jak se Češi dívají dnes na Kubánce?

Dřív to bylo hrozný, ale nevím, jestli na vesnici – jak berou cizince. My jsme bydleli dřív v Berouně a to bylo jako vesnice, lidi byli uzavřený. Tady v Praze to bylo lepší, lidi z Prahy viděli cizince víc.

Připadáš si už teď v Čechách jako doma?

Teď nevím vůbec, kde jsem doma.. Mám kamaráda, který mi říkal, že ztrácíme svojí identitu. Na Kubě jsi chvíli a pak chceš jít pryč zpátky a když seš tady, tak chceš bejt na Kubě a to je furt dokola...To je strašně moc komplikovaný, kdo nezažil tohle, tak těžko to pochopí, v jakým postavení je imigrant tady, protože pořád ti chybí všechno tam co je.

Znám tady Kubánci, kteří jsou sami a chybí toho domov hodně, oni furt mluví, že se mu stýská po maminku a po to jídlo, co dělá jeho maminka a já mu řeknu: proč se nevrátíš? A on se nechce vrátit, protože ví, co ho tam čeká.

Se cítím tady jako doma trochu, ale jsou momenty, který jsem úplně jinde, mi chybí Kuba.

Hlavní věci, kterými se život v Čechách liší od života na Kubě? Rozdíly mezi zeměmi?

Kubánci jsou takoví víc přátelský, i když to už se taky změnilo. Třeba lidi neprodali jídlo někomu jinému, všechno se vyměnilo, třeba já jsem měl fazole, ty jsi měl rýže. Teď už je všechno o ty peníze, když se uvolnilo, že Kubánci mohli mít dolary, mezi příbuzné se ztratilo trochu. Třeba tady Kubánci si pučují peníze navzájem na 3 dny a on musí vrátit jednou tolik. Už se to změnilo, třeba tady pro mě bylo překvapení, že každý měl v hospodě svoje lístek a každý si označoval, co pil on a každý platil sám a na Kubě jsem nebyl na to zvyklý, třeba platil v tom momentu ten, kdo měl peníze..ale na Kubě už je to stejný. Už přijdeš tam a ty lidi spíš čekají, že přijde nějaký cizinec, aby platil nějaký pivíčko, aby si užili trochu, ale myslím si, že není tady takový rozdíl.

Kubánci strašně moc říkáme věci, pokud se nám to hodí. Dokážeme být kamaráda s kýmkoli, ale taky na úkor, že budeme mít z toho nějaký prospěch a to je hodně smutný. Třeba na Kubě to neexistovalo a teď už to dělají. Třeba jdou tam Češi tancovat a třeba ten Čech netancuje nic moc a on je schopný říkat, že tancuje lepší než Kubánci. A ty Češi se vrátí z Kuby sem a říká, jsem dostal pochvalu, že tancuju líp než Kubánci. A já jsem mu říkal: kolik jsi musela platit pivo za to? A ona pochopila, že ten kompliment byl za to, aby platila pivíčko a tohleto. A to dělá ta potřeba toho, že oni nemají peníze, tak musejí získat nějakým způsobem, to je jedno jakýmkoli. Je nebezpečný jít po ulici v Havaně a mít nějaký šperky, ale to se může stát tady taky. Nemusíme jít daleko. Nebo tam třeba přijdou lidi a okrádají. I na Kubě i tady už je to stejný, ale každopádně rodina drží víc pohromadě,

i když to taky se změnilo. Bydlí hodně lidí spolu, to na Kubě je zvyk a všichni jsou spokojeni s tím, ale každopádně, když se Kubánec vrátí na Kubu, nevadí mu to, ale nechtěl by tak žít celý život, protože je to takový divný...

Rozdíl už začínají být minimální. Když jsem byl tam, to pro mě bylo překvapení, jak lidi se chovají mezi sebou.

Ted' je hodně prázdná, vůbec jídlo není, žádný obleky a ty lidi, co přijdou ze zahraničí ted' zneužívají toho a začínají prodávat na ty Kubánce, Kubánci Kubánců, přiveze nějaký tričko, který stálo tady 200 korun a prodává tam za 600 korun, to je hrozný.

A co počasí?

To mě zničí, když přijde ta podzim zima, to je pro mě katastrofa. Když začíná sluníčko, to je úplně jinak, prostě i ty lidi. Vidím, jak ty lidi se změní. Proto lidi na Kubě to neřeší, to sluníčko strašně pomůže. Já říkám, že Fidel měl štěstí, že se narodil v teplém kraji, protože někde tady by to nedopadlo dobře. Tady všichni jsou schovaní a nechtěj se bavit vůbec.

Začíná být sluníčko, tak už se usmívají...

Jak dlouho ti trvalo, než ses naučil česky?

Abych se domluvil? Asi rok a ještě jsem mluvil jenom s těmi, který byli blíž ke mně a ostatním lidem jsem říkal to samý jako těm, co byli blíž ke mně a oni mi nerozuměli, protože vyslovoval jsem špatně. Byli zvyklí na moji výslovnost a tak mi rozuměli..A občas to bylo to takový srandovní, že já jsem mluvil česky na toho člověka a on překládal do češtiny, co jsem říkal já na toho třetího, tak to byla taková domluva.

A co náboženství? Jsi nějakého vyznání?

Na Kubě je to na dvě na křesťanství a Orisha a Kubánci věří na obě dvě, ale spíš to afro, Orisha spíš dominuje. Věřím. Na Kubě jsou lidi i trochu fanatici, prožívají strašně. Caridad de Cobre, to je panenka Maria To je kubánská patronka a já strašně moc věřím na to a když je mi hůř, vypadám jako blázen, ale funguje to. Věřím na to.

Tvoje manželka je Češka a když se někdy hádáte, myslíš, že ta hádka vychází z rozdílů mezi českou a kubánskou kulturou?

Určitě, máme jiný pohled na věci. Kdybych měl Kubánku, tak bysme se nehádali kvůli tomu, co se hádáme ted'. A to je právě to, že každý je prostě jiný, přemýšlí úplně jinak.

Bud' ta ženská se poddá úplně a ztratí tu identitu, že nebude Češka. Některý Evropanka to dělají, ale vydrží jenom pár let a nakonec řekne, že ne, že to nechtějí už takhle zažít to.

Říkám si, teď ne, protože už mám děti a bylo by to vůči nim blbý, ale tenkrát, jak jsem chtěl přijít sem do Čech, tak radši bych zůstal tenkrát na Kubě. Že bych nevěděl nic. Ale pokud začínáš někam cestovat a vidíš něco jinýho, něco lepšího, než máš tam...

Snažíš se to pochopit, když to každý vidíte jinak?

To víš, že jo, musím ustoupit já nebo ona. A já nejsem člověk, který má rád hádání, tak radši většinou ustoupím já. Chci zapomenout a občas v sobě mám ta kubánská krev a nechci ustoupit, tak se hádáme třeba měsíc, furt dokola, ale když jsou děti už, tak nemůžeš to.

Ale určitě, jestli by nějaký Kubánce mě viděl při tom hádání, jak ustoupím, tak by mě nebral jako pravý Kubánec...

Já vidím třeba i na Kubě, já jsem měl bratranec a on měl tu manželku jako služku a měl ponožky a volal Mirta, na Kubě ty domy jsou dlouhý a ona byla v kuchyni dole, na konci, Mirta, sundej mi ty ponožky nebo dej mi nový ponožky. No a ona vydržela to skoro 40 let, no a pak syn emigroval do Ameriky a pozval ji do Ameriky a ona viděla, že jediná možnost, jak z toho pryč, je zůstat v Americe. A ten člověk je teď zoufalý na Kubě, protože byl zvyklý na ten postup. Ale některý kubánský holky nejsou takový jako dřív, už si nenechají do toho kecat. Dřív manželka musela být doma. Muži nechtěli, aby pracovala vůbec. Na Kubě je hodně komplikace, co se týče, aby manželka pracovala, radši aby byla doma. Na Kubě mají hodně horká krev a jakýkoli komentář, který třeba není ani pravda, může skončit špatně.

Co plánuješ do budoucna?

Myslím, že moje plány se splnily docela dost – co jsem chtěl dělat, co se týče práce, já nejsem moc na cestování. Třeba tady v klubu jsem a vůbec nikam nechodím..už mi to vadí, že musím jít někam jinam, tady mám to samý, tak radši zůstanu doma, neláká mě to.

Co ti v Čechách chybí?

Moře, sluníčko, to hlavní. Ale každopádně v Česku se cítím dobře, jinak určitě už bych tady nebyl, protože měl jsem tu možnost být někde jinde a myslím, že už jsem tady tak zvyklý, že bych nechtěl někam znova začínat něco nového. Je to hrozný začínat zase znova všechno dokola. Některý Kubánci, kteří už jsou trochu starší, opustí Kuba, přijdou sem s tím, že chtějí pokračovat do Ameriky, ale oni se chytanou aspoň trošku, jako už mají

stálou práci a ta myšlenka už opustí jejich hlavy. Už nechtějí, protože vědí, že to není jednoduchý začínat, zase znova jít někam. Samozřejmě něco jiného je, pokud někdo čeká tam a řekne, budeš dělat to a to a přijdeš, ale ne že přijdeš a začínáš zase znova všechno a ty lidi už přemýšlejí o takový ten kryt.

Co bys tady změnil?

Nic. Češi aspoň jsou víc takový důraznější, když mluví s někým, jsou víc rovnější než my. My, protože nechceme nikoho urazit, tak nechceme mít s nikým špatný vztahy, tak trochu odbočíme, aby se neurazil ten člověk a sami si neuvědomíme, že je to ještě horší. To udělá větší škoda, než kdyby si to říkal přímo do očí...Kubánci jsou urážliví, ale jenom chvíli...

Znáš nějakého Kubánce nebo Kubánku, kteří chtěli žít v Čechách a z nějakého důvodu jim to nevyšlo a vrátili se na Kubu?

Znám, dva jsem znal, který tady chtěli být a nechytli se tady, nenašli to Oni si myslí, že přijdou sem a budou mít peníze hned a že budou vydělávat peníze a neuvědomovali si, že to má svůj postup, že to není hned, přijít a vydělat peníze. No tak šli na Kubu.

Kdo přijde sem a se nechytne, tak už podruhé někam jinam těžko to zkouší.

Děkuji za rozhovor.

Příloha č.4. Obrázek – mapa Kuby s městy, z nichž respondenti pocházejí

Zdroj: <http://www.ezilon.com/maps/north-america/cuba-physical-maps.html>

Příloha č.5. Projekt diplomové práce

1. Jméno studenta, tituly: Tereza Kaucká, Bc.
2. Osobní číslo (UČO): 6673
3. Rok imatrikulace na FHS (IZV) UK (bak. studium, jinak mag. studium): 2008
4. Rok imatrikulace na katedře sociální a kulturní ekologie FHS UK: 2008
5. Názvy všech předchozích bakalářských (magisterských) prací, škola, obor a rok, kde a kdy byly obhájeny: Vliv vegetariánství na zdravotní stav člověka, FHS UK – Studium humanitní vzdělanosti, obhájeno v Praze, rok 2005 na FHS UK
6. Předběžný název DP: Sociální adaptace Kubánců na české prostředí
7. Obecný kontext (souvislosti tématu, širší rámec [zasazení „do světa“]): Diplomová práce by měla podat přehled o problematice adaptace Kubánců na české prostředí. Problém migrace je významným fenoménem dneška, kdy se kultury jednotlivých národů stále více propojují a je často nutná adaptace na kulturu majoritní společnosti ze strany migrantů. Cílem mé práce bude zjistit, jakým způsobem se kubánští imigranti adaptují na české prostředí, jak se sami aktivně začleňují do veřejného prostoru a života, co jim v adaptaci pomáhá a co je pro ně naopak obtížné.
8. Předmět zkoumání (vlastní předmět práce [zasazení „do vědy“]):

Předmětem zkoumání budou kubánští migranti v Praze (popřípadě i mimo Prahu) a jejich sociální adaptace na české prostředí. V rozhovorech s nimi se zaměřím na jejich začlenění do české společnosti, na problémy, které při adaptaci měli, ale i na pozitiva, která pro ně mohl mít odchod do České republiky. Budu se zabývat také rozdílem mezi tím, jak jednotliví respondenti žili na Kubě a jak žijí dnes v Čechách, jaký mají vztah ke své rodině, jak velké problémy zde mají s komunikací a jestli zde chtějí natrvalo zůstat nebo je pro ně Česká republika jen „přestupní stanicí“.
9. Hlavní vstupní hypotéza nebo hypotézy (2–4 na výběr); pro práci 1–2, možno formulovat výzkumné otázky:
Výzkumné otázky:
 - a) Jakým způsobem se jednotliví respondenti začleňují do veřejného prostoru a života české společnosti?
 - b) Jak jsou jednotliví respondenti aktivní a úspěšní v začleňování se do veřejného prostoru a života majoritní společnosti?
 - c) Co jim při adaptaci pomáhá a co je pro ně naopak obtížné?

- Hypotéza: Na základě mého předporozumění a orientace v prostředí kubánské komunity předpokládám existenci těchto způsobů adaptace (ve výzkumu se pak budu snažit jednotlivým respondentům přiřadit jejich způsob adaptace. Během výzkumu se mohou objevit nové způsoby adaptace, se kterými nyní nepočítám/ které mi na základě mého předporozumění nejsou známy.):
- 1.) Cesta do ČR jako do dočasné cílové země se záměrem získat povolení k pobytu/ azyl a odcestovat do další země, v níž bude pro respondenty jednodušší se dorozumět vlastním nebo světovým jazykem (Španělsko, Itálie, USA), případně odcestování z jiných důvodů (rodina apod.). Jazyková bariéra. ČR jako brána do EU.
- 2.) ČR jako cílová země (původně plánovaná či neplánovaná), kde se respondent rozhodl zůstat, ale nemá velký zájem začlenit se do majoritní společnosti, tj. neučí se česky (jen to nejnnutnější) a nachází si práci v jakémkoli oboru, kde češtinu nepotřebuje (latinskoamerická restaurace, salsa diskotéky nebo bary apod.). Případně proběhne svatba kvůli získání pobytu/dokumentů. Postupné začlenění se do společnosti a během let i postupné osvojování si jazyka.
- 3.) ČR jako cílová země, v níž chce respondent natrvalo zůstat z různých (většinou partnerských, citových, rodinných, ekonomických) důvodů a má zájem začlenit se do života společnosti, jazyk se aktivně učí a je zde (relativně) spokojený.
- 4.) ČR jako cílová země, v níž respondent žije již více než 10 let a neuvažuje již o návratu nebo přesunu do jiné země. Mluví dobře česky. Tj. dalo by se mluvit o asimilaci.

Metodologický postup: metody a techniky, které budou v práci použity:

Teoretická část

- definice sociální a kulturní adaptace, pojmů imigrant, migrace, imigrace, národnostní menšiny, akulturace, integrace, asimilace, separace, marginalizace (poslední 4 podle knihy „Interkulturní psychologie“)
- rešerše tématu národnostních menšin a skupin, imigrace, integrace a adaptace migrantů ze zemí latinské Ameriky (případně i z jiných zemí)
- téma migrace/imigrace Kubánců, situace na Kubě (důvody migrace)

Empirická část

- kvalitativní výzkum (polostandardizované rozhovory) s vybranými zástupci z řad Kubánců v Praze (případně v Čechách) a etnografická metoda, tj. dlouhodobé (asi

desetileté) zúčastněné pozorování/ předporozumění, na základě něhož jsem mohla zformulovat otázky pro rozhovory. U respondentů hledám společné znaky, na základě nichž se je pak budu snažit rozdělit podle způsobů adaptace, které jsem si určila v hypotéze.

- poté analýza dat a využití osobní zkušenosti/ předporozumění.

10. Cíl DP (kromě ověření hypotéz a teoretického přínosu např. *praktický* přínos, vypracování metodologie, základ pro řešení problémů v praxi atd.):

Cílem práce je pomocí rozhovorů a zúčastněného pozorování zjistit, jak se Kubánci adaptují na české prostředí (případně navrhnout aplikaci/změny v praxi na úřadech, na policii apod. podle toho, co výzkumem zjistím). Dále pak zjistit, jak a v čem se Kubánci aktivně začleňují do veřejného prostoru a života. Jde tedy také o to, jak jsou sami aktivní a jak jim to v adaptaci pomáhá.

Protože jsem součástí kubánské komunity již několik let, mluvím plynule španělsky a moje rodina je s kubánskou komunitou také spojená, předpokládám, že ke mně respondenti budou mít důvěru a mohu tak získat pravdivé informace, které by z různých důvodů běžnému výzkumníkovi nesdělili. Komunita Kubánců v Praze (v České republice) podle mně dostupných informací ještě nikdy nijak komplexněji zkoumána nebyla. Tento výzkum tedy může přinést úplně nové informace, které mohou být velmi zajímavé a mohou být dále využity...

11. Čím budou rozšířeny dosavadní znalosti (vědecká „přidaná hodnota DP“): viz. bod 10.

12. Jaké bude (bude-li) jejich *teoretické* zobecnění a přínos: Zmapování oblasti adaptace Kubánců na české prostředí, potíže jaké mohou mít a případné návrhy řešení v praxi.

13. Struktura DP (*předběžný* obsah – názvy oddílů a kapitol):

1. Úvod – vymezení problematiky, předmět výzkumu
2. Cíle práce, výzkumné otázky/ hypotézy
3. Metodologie – metoda
4. Teoretická část

- definice sociální a kulturní adaptace, pojmů imigrant, migrace, imigrace, národnostní menšiny, akulturace, integrace, asimilace, separace, marginalizace
- rešerše tématu národnostních menšin, imigrace, integrace a adaptace migrantů ze zemí latinské Ameriky (případně i z jiných zemí) v České republice
- téma migrace/imigrace Kubánců, situace na Kubě (důvody migrace)

5. Empirická část

- předvýzkum a tvorba otázek/ tématických okruhů
- vlastní výzkum - polostandardizované rozhovory, dlouhodobé zúčastněné pozorování
- zpracování a analýza rozhovorů, interpretace získaných dat
- výsledky výzkumu a jejich případné využití v praxi

6. Závěr

7. Přílohy – ukázka rozhovoru ad.

14. Předběžná bibliografie k tématu:

- Průcha, Jan: Interkulturní psychologie: Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Portál, s.r.o., Praha 2004
- Bittnerová, D., Moravcová, M.: Etnické komunity v kulturním kontextu. ERMAT Praha, s.r.o., Praha 2008
- Bittnerová, D., Moravcová, M.: Etnické komunity v české společnosti. ERMAT Praha, s.r.o., Praha 2006
- Bittnerová, D., Moravcová, M. a kol.: Kdo jsem a kam patřím? SOFIS, Praha 2005
- Szaló, Csaba: Transnacionální migrace. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007
- Chytilík, R., Mareš, M.(eds.): Reprezentace zájmů menšin v EU: Sborník z konference Institutu pro srovnávací politologický výzkum Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, konané 28.listopadu 2005. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006
- Geertz, Clifford: Interpretace kultur. Basic Books, a Division of Perseus Books Group, 1973
- Hammersley, Martyn: What's wrong with ethnography? London and New York, 1992

15. Předpokládaný vedoucí DP: Mgr. Marek Halbich, Ph.D.

16. Důvod volby tématu (dosavadní znalosti, zázemí, praxe a zájem studenta):

Toto téma jsem si vybrala, protože problém migrace je jedním z hlavních problémů dneška a je velmi významný z hlediska trvale udržitelného rozvoje. Zároveň jsem již asi 10 let součástí kubánské komunity a téma adaptace Kubánců na české prostředí u nás ještě téměř nebylo zkoumáno. Je tedy nové a zároveň mohu přinést pohled jak zevnitř komunity tak také zvenčí jako člen majoritní společnosti.

Do kubánské komunity jsem se dostala prostřednictvím své rodiny, která má kontakty s Kubou. Začala jsem tančit kubánský tanec – salsu – a později jsem ho s kubánským partnerem také učila a stále učím. Postupně jsem se naučila španělsky, protože mnoho latinoameričanů nebo spíše Kubánců česky nemluví téměř vůbec a já jsem jim chtěla rozumět. V současné době jsem s kubánskou komunitou v kontaktu každý týden při tanečních setkáních, ale i mimo tanec se s mnohými Kubánci vídám a mluvím s nimi o jejich životní situaci i pobytu tady. Mám tedy už určitý přehled (předporozumění) o tom, jak se někteří z nich adaptují, jak se tady cítí a jaké mají problémy.

Jinonice 2. února 2010

diplomant

vedoucí DP

vedoucí katedry SKE